

DIAGNOZA STRATEGICZNA WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ

prof. dr hab. Paweł Churski

Martyna Burchardt

dr Tomasz Herodowicz

dr hab. Barbara Konecka-Szydłowska, prof. UAM

dr Robert Perdał

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

Zakład Studiów Regionalnych i Lokalnych

POZNAŃ, styczeń 2022 r.

Badanie wykonano w ramach realizacji zamówienia ARR Transformacja Spółka z o.o. z siedzibą w Koninie obejmującego wykonanie diagnozy strategicznej uzupełnionej analizą zróżnicowania społeczno-gospodarczego Wielkopolski Wschodniej wraz z określeniem specyfiki rozwojowej poszczególnych jej obszarów.

Streszczenie

Wielkopolska Wschodnia (WW) stanowi obszar charakteryzujący się szczególnymi wyzwaniami rozwojowymi. Położona jest w woj. wielkopolskim, które, mimo iż jest jednym z szybciej rozwijających się regionów w Polsce i Europie, cechuje się silnym wewnętrznym zróżnicowaniem pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Specyfika WW uzasadnia potrzebę zaprogramowania odpowiednio ukierunkowanych działań rozwojowych dedykowanych subregionowi w wymiarze wykraczającym poza działania przewidziane dla całego woj. wielkopolskiego. W świetle Koncepcji Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej (2021) transformacja powinna obejmować zmiany zachodzące w procesie wieloaspektowych przekształceń, przynoszących korzyści społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim horyzoncie czasu. Jednak w kontekście wyzwań transformacyjnych nie jest możliwe przeprowadzenie całego procesu transformacji w ciągu najbliższej dekady, tym bardziej ograniczając się wyłącznie do zakresu interwencji określonego rozporządzeniem unijnym dla perspektywy finansowej 2021-2027. Dlatego istotne jest myślenie i planowanie działań w dłuższej perspektywie czasowej, czego efektem będzie opracowanie kompleksowego i długofalowego dokumentu strategicznego.

Celem badania jest diagnoza strategiczna WW opracowana na podstawie ustaleń wybranych dokumentów strategicznych poziomu krajowego, regionalnego i ponadlokalnego oraz analizy porównawczej sytuacji społeczno-gospodarczej WW na tle polskich regionów węglowych. Wyniki niniejszego badania posłużą opracowaniu Strategii rozwoju Wielkopolski Wschodniej do 2040 r. W strategii tej zarówno na podstawie niniejszej diagnozy, jak i analizy wewnętrznych zróżnicowań, sformułowane zostaną cele i zakres działań interwencyjnych dostosowujących je do potrzeb mieszkańców, zgodnie z założeniami polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie. Zakłada się, że strategia ta będzie narzędziem pomocnym w kształtowaniu polityki rozwoju wschodniej części Wielkopolski przez samorząd regionalny we współpracy z interesariuszami lokalnymi.

Procedura postępowania badawczego składa się z trzech głównych kroków. W pierwszym kroku dokonano przeglądu i analizy zapisów dokumentów dotyczących rozwoju WW opracowanych na poziomach krajowym, regionalnym i ponadlokalnym. Na tej podstawie określono istniejący stan wiedzy na temat procesu rozwoju społeczno-gospodarczego WW. W drugim kroku przeprowadzono analizę zróżnicowania sytuacji społeczno-gospodarczej WW na tle pozostałych regionów węglowych za pomocą metod matematyczno-statystycznych, bazując na wtórnych danych publikowanych przez GUS. W trzecim kroku w celu syntezy otrzymanych wyników zastosowano analizę SWOT. Sformulowano wnioski, które wskazują na wewnętrzne potrzeby, bariery oraz potencjały rozwojowe, z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań i trendów rozwojowych, które docelowo służyć będą wypracowaniu m.in. kierunków rozwoju i typów interwencji.

Wśród najważniejszych silnych stron WW zidentyfikowano wysoką jakość kapitału ludzkiego i kapitału społecznego, które uznawane są za istotne czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego. Pomimo iż WW jest regionem węglowym, jej struktura gospodarcza jest w miarę zrównoważona, co zwiększa jej odporność na zjawiska kryzysowe. Kolejną zdiagnozowaną silną stroną WW są korzystne uwarunkowania rozwoju energetyki opartej na OZE, co pozwoli częściowo wykorzystać istniejący kapitał ludzki. Zdiagnozowane słabe strony WW to przede wszystkim niekorzystne tendencje demograficzne związane głównie z depopulacją i wzrostem obciążenia demograficznego (starzeniem się ludności) oraz rosnąca pauperyzacja i polaryzacja społeczna. Dodatkowo słabą stroną WW jest relatywnie wysoki poziom bezrobocia, zwłaszcza osób z wykształceniem wyższym oraz wysoki udział długotrwale bezrobotnych. Z kolei wysoka wodochłonność gospodarki WW oraz znaczna antropopresja i degradacja środowiska obniżają jakość życia i gospodarowania na tym obszarze. Sytuacja ta obniża atrakcyjność inwestycyjną WW i ogranicza napływ kapitału zagranicznego. Szanse rozwojowe WW w dużym stopniu będą determinowane przez zakres europejskiej i krajowej interwencji ukierunkowanej na realizację działań w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym. Za szczególnie ważną uznać należy możliwość wykorzystania środków Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Największym zagrożeniem dla dalszego rozwoju WW są bariery instytucjonalne. Wynikają one z możliwych decyzji politycznych, prawnych i operacyjnych podejmowanych zarówno na szczeblu europejskim, jak i krajowym i regionalnym, które mogą ograniczać realizację zaplanowanych działań interwencyjnych w ramach programowanej polityki rozwoju.

Summary

Eastern Wielkopolska (EW) is an area with specific development challenges. It is located in Wielkopolskie Voivodeship, which, despite being one of the most rapidly growing regions in Poland and Europe, is strongly internally diversified in terms of socio-economic development. The specificity of EW justifies the need to programme well-targeted development actions dedicated to the subregion that would go beyond the measures foreseen for the whole of Wielkopolskie Voivodeship. In the light of the Conception of Eastern Wielkopolska Fair Transition (2021), the transition should embrace changes occurring in the process of multifaceted transformations bringing societal, economic, environmental, and spatial benefits to ensure a high quality of life and possibilities of long-term development. However, in the context of transition challenges, it is not possible to carry out the entire transformation process over the coming decade. All the more so by limiting exclusively to the scope of intervention determined by the EU resolution for the 2021–2027 financial perspective. Therefore, what is significant is long-term thinking and planning which will result in the preparation of a comprehensive and long-term strategic document.

The research is aimed at the strategic diagnosis of EW devised on the basis of the arrangements of selected national, regional, and supralocal strategic documents and a comparative analysis of the EW socio-economic situation against Poland's coal regions. The results of this study will serve to draw up the Eastern Wielkopolska Development Strategy to 2040. This strategy, formulated on the basis of this diagnosis and the analysis of internal differences, will include the goals and scope of intervention measures adapted to the residents' needs in line with the premises of place-based policy. It has been assumed that this strategy will be helpful in shaping the development policy of the eastern part of Wielkopolska by local government in cooperation with local stakeholders.

The research procedure comprised three major steps. The first involved a review and analysis of the documents on EW development devised at national, regional, and supralocal levels. It provided the basis for identifying the existing knowledge of the EW socio-economic development process. The second step consisted of the analysis of differences in the EW socio-economic situation against other coal regions, applying mathematical-statistical methods and using secondary data published by Statistics Poland. In the third step, SWOT analysis was carried out to synthesise the results obtained. What was formulated were conclusions indicating internal needs, barriers, and development potentials allowing for external determinants and growth trends which will ultimately serve to devise, among other things, development directions and types of intervention.

What has been identified as the most important EW strength is the high quality of human capital and social capital, which are recognised as the significant elements of socio-economic development. Despite being a coal region, the EW economic structure is relatively balanced, which increases its resistance to crisis. Another EW strength diagnosed is favourable conditions for RES-based energy development, which will make it possible to partially use the existing human capital. The recognised weaknesses of EW include mainly unfavourable demographic tendencies related mostly to depopulation and an increase in the demographic burden (population aging), as well as growing pauperisation and social polarisation. In addition, EW has a relatively high unemployment rate, especially among those with higher education, and a significant share of the long-term unemployed. Moreover, a high water absorption of the EW economy as well as considerable anthropopressure and the environment degradation reduce the quality of life and management in this area. This situation lowers the investment attractiveness of EW and limits foreign capital inflow. The EW development chances will be largely determined by the scope of European and national intervention aimed at implementing social, economic and environmental-spatial measures. What should be recognised as particularly important is the possibility of using the means from the Fair Transition Fund. The greatest threat for the further development of EW is institutional barriers. They result from possible political, legal, and operational decisions taken at European, national, and regional levels, which may limit the implementation of the intervention measures planned as part of programmed development policy.

Spis treści

Streszczenie.....	3
Summary	4
Spis treści	5
1. Wprowadzenie	6
2. Analiza dokumentów.....	11
Poziom krajowy	11
Poziom regionalny	12
Poziom ponadlokalny	18
3. Wielkopolska Wschodnia na tle regionów węglowych	31
3.1. Wymiar społeczny	31
3.1.1. Sytuacja ludnościowa.....	32
3.1.2. Aktywność obywatelska	33
3.1.3. Dysfunkcje społeczne.....	35
3.1.4. Usługi i infrastruktura społeczna.....	37
3.1.5. Wymiar społeczny – ujęcie syntetyczne	38
3.2. Wymiar gospodarczy.....	41
3.2.1. Gospodarka i rynek pracy	42
3.2.2. Sytuacja finansowa	44
3.2.3. Wymiar gospodarczy – ujęcie syntetyczne.....	47
3.3. Wymiar środowiskowo-przestrzenny.....	50
3.3.1. Zasoby naturalne i stan środowiska	51
3.3.2. Infrastruktura techniczna	53
3.3.3. Wymiar środowiskowo-przestrzenny – ujęcie syntetyczne	55
3.4. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej na tle regionów węglowych, kraju i Wielkopolski.....	58
4. Analiza SWOT i podsumowanie	60
Bibliografia.....	65

1 Wprowadzenie

Wielkopolska Wschodnia (WW), położona w granicach woj. wielkopolskiego będącego jednym z szybko rozwijających się regionów w Polsce i Europie, stanowi obszar charakteryzujący się szczególnymi wyzwaniami rozwojowymi, potwierdzając silne wewnętrzne zróżnicowanie Wielkopolski pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Obszar ten od wielu lat charakteryzuje się wieloma niekorzystnymi trendami gospodarczymi i społecznymi. Cechą charakterystyczną WW jest jeden z najniższych w regionie poziomów wzrostu gospodarczego, któremu towarzyszy relatywnie niski poziom przedsiębiorczości. Subregion ten wykazuje także bardzo negatywne tendencje zmian demograficznych, które potwierdzają m.in. wysokie wartości wskaźników opisujących proces starzenia się społeczeństwa oraz wysokie ujemne saldo migracji. Sytuacja na lokalnym rynku pracy, pomimo ogólnej poprawy obserwowanej w całym kraju i regionie, stanowi poważne wyzwanie, które potwierdzają najwyższe w województwie wartości stopy bezrobocia. W sferze środowiskowej, obok zagrożeń stanowiących konsekwencję globalnych zmian klimatu, które prowadzą do zagrożeń związanych z występowaniem suszy atmosferycznej, a w konsekwencji także suszy glebowej, hydrologicznej i hydrogeologicznej, szczególne zagrożenie stanowią skutki przekształcenia powierzchni ziemi oraz zaburzenie stosunków wodnych powstałe w wyniku odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego. W kontekście nowych celów rozwojowych Unii Europejskiej określonych w Europejskim Zielonym Ładzie (2019) wskazujących na potrzebę budowania nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarki, WW stanowi obszar, w granicach którego w szczególności koncentrują się wyzwania będące wynikiem historycznych uwarunkowań. Wynikają one z konieczności przejścia od rozwijanej przez ponad 70 lat gospodarki opartej na eksploatacji i wykorzystaniu złóż węgla brunatnego do zeroemisyjnej gospodarki odpowiadającej na współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego. Proces ten musi odbywać się z zachowaniem ochrony mieszkańców obszaru, którzy nie mogą być defaworyzowani i nie powinni odczuć marginalizacji w efekcie przeprowadzenia nieuniknionej, wieloaspektowej restrukturyzacji gospodarki. Wsparciem w tym zakresie służyć będzie mechanizm sprawiedliwej transformacji, którym jako kwalifikowany przez Komisję Europejską region węglowy, została również objęta WW.

Szczególna pozycja WW w strukturze przestrzennej wyzwań rozwojowych Wielkopolski ma swoje odzwierciedlenie w zapisach Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku (2020) oraz zakresie terytorializacji jej działań, czego dowodem jest wyznaczenie w jej granicach dwóch obszarów strategicznej interwencji w postaci Konińskiego Obszaru Funkcjonalnego (KOF) oraz Wschodniego Obszaru Funkcjonalnego (WOF). KOF tworzy miasto Konin wraz z jego obszarem otaczającym. „...KOF pełni funkcje administracyjne, usługowe w szczególności w dziedzinie zdrowia, kultury i edukacji. Funkcjonujący przemysł energetyczny wraz z infrastrukturą wytwórczą i przesyłową stanowi potencjał dla rozwoju innowacyjnej gospodarki. Atutami KOF jest dziedzictwo kulturowe, szczególnie związane z kulturą pielgrzymkową, zasoby środowiska przyrodniczego, dobre skomunikowanie wynikające z położenia KOF na przebiegu szlaków transportowych o znaczeniu międzynarodowym. Ze względu na kumulację negatywnych czynników ograniczających rozwój (m.in. utrata funkcji paliwowo-energetycznej, depopulacja, starzenie się społeczeństwa, zdegradowane tereny pokopalniane, niska aktywność społeczna i niski poziom przedsiębiorczości) miasto Konin znalazło się wśród miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Konieczne jest wdrożenie działań restrukturyzacyjnych, ukierunkowanych na tworzenie nowych podstaw dla gospodarki KOF – przestawienie gospodarki na wielofunkcyjne profile działalności, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju usług, rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz pobudzenie aktywności społecznej, wzrost kompetencji i postaw przedsiębiorczych...” (Strategia rozwoju..., 2020, s. 94). WOF obejmuje wschodni obszar Wielkopolski, którego głównymi jednostkami osadniczymi są: Konin, Koło, Słupca i Turek. „...WOF stanowi obszar koncentracji przemysłu wydobywczo-energetycznego we wschodniej części Wielkopolski. Ze względu na wyczerpywanie złóż kopalin obszar ten wymaga wdrożenia działań

restrukturyzacyjnych ukierunkowanych na określenie nowych funkcji dla zlokalizowanych na tym obszarze terenów poprodukcyjnych i pogórnicznych oraz ukierunkowania przemysłu na produkcję innych nośników energii. Szczególnych szans należy upatrywać w rozwoju alternatywnych źródeł energii, zwłaszcza energetyki geotermalnej i wodoru. Rozwój innych specjalizacji, niezwiązanych bezpośrednio z przemysłem paliwowo-energetycznym, pozwoli wykorzystać atuty położenia tego obszaru. Ponadto należy podjąć działania rekultywacji terenów po odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego...” (Strategia rozwoju..., 2020, s. 100).

Należy zaznaczyć, że wyznaczenie ww. obszarów strategicznej interwencji było następstwem wyznaczenia obszarów funkcjonalnych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+ (2019). WW ze względu na występowanie specyficznych problemów z zakresu gospodarki przestrzennej, została wskazana w nim jako jeden z obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym – tzw. Wschodni Obszar Funkcjonalny. Zgodnie z PZPWW kluczowym celem rozwoju przestrzennego WW jest stworzenie nowych podstaw dla podtrzymania funkcjonowania istniejącego przemysłu energetycznego i oparcia go na innych nośnikach energii, zarówno istniejących w regionie, jak i zewnętrznych. Ważne jest też przedstawienie rodzimej gospodarki opartej na energetyce i górnictwie na wielofunkcyjne profile działalności, ze szczególnym uwzględnieniem wzbogacania funkcji usługowych. Dla realizacji celu kluczowego zdefiniowano w PZPWW następujące cele polityki przestrzennej: Cel 1. Podtrzymanie i restrukturyzacja przemysłu energetycznego; Cel 2. Kształtowanie nowych funkcji stanowiących podstawę rozwoju obszaru; Cel 3. Kształtowanie środowiska przyrodniczego. W przypadku drugiego obszaru, zdefiniowanego w Planie jako Obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego miasta Konina, kluczowym celem rozwoju przestrzennego mają być działania wspierające przemiany gospodarcze w obliczu wyczerpywania się zasobów węgla brunatnego. Istotne będzie przekwalifikowanie gospodarki na wielofunkcyjne profile działalności oraz stworzenie warunków do dalszego funkcjonowania przemysłu energetycznego w oparciu o inne nośniki energii, w tym źródła odnawialne. Dla realizacji celu kluczowego w PZPWW zdefiniowano następujące cele polityki przestrzennej: Cel 1. Kształtowanie ładu przestrzennego; Cel 2. Poprawa obsługi komunikacyjnej; Cel 3. Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego; Cel 4. Ochrona i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego; Cel 5. Wykorzystanie i wzmocnienie potencjału społeczno-gospodarczego; Cel 6. Rozwój systemów infrastruktury technicznej. W granicach miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Konina znalazło się 8 gmin, tj. Konin, 2 gminy miejsko-wiejskie: Golina i Ślesin oraz 5 gmin wiejskich: Kazimierz Biskupi, Kramsk, Krzymów, Rzgów i Stare Miasto.

Powyższe fakty w pełni uzasadniają potrzebę odpowiedniego i ukierunkowanego zaprogramowania działań rozwojowych dedykowanych WW w wymiarze wykraczającym poza działania przewidziane dla całego obszaru woj. wielkopolskiego. Jak stwierdzono w Koncepcji Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej (2021) transformacja powinna obejmować zmiany zachodzące w procesie wieloaspektowych przekształceń, przynoszących korzyści nie tylko gospodarcze, ale również środowiskowe, przestrzenne i społeczne w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim horyzoncie czasu. W kontekście wyzwań transformacyjnych nie jest możliwe przeprowadzenie całego procesu transformacji w ciągu najbliższej dekady, w szczególności ograniczając się wyłącznie do zakresu interwencji określonego rozporządzeniem unijnym dla perspektywy finansowej 2021-2027. Istotne jest w tym względzie myślenie i planowanie działań w dłuższej perspektywie czasowej, czego efektem będzie opracowanie kompleksowego i długofalowego dokumentu strategicznego.

Wyniki niniejszego badania mają służyć opracowaniu Strategii rozwoju Wielkopolski Wschodniej do 2040 r., w której na podstawie przeprowadzonej diagnozy cech kapitału terytorialnego WW, z uwzględnieniem jego wewnętrznych różnicowań, dokonana zostanie identyfikacja celów oraz zakresu działań interwencyjnych dostosowując je do potrzeb mieszkańców poszczególnych gmin, zgodnie z założeniami polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie. Zakłada się, że strategia ta będzie narzędziem pomocnym w kształtowaniu polityki rozwoju wschodniej części woj. wielkopolskiego przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego we współpracy z interesariuszami lokalnymi.

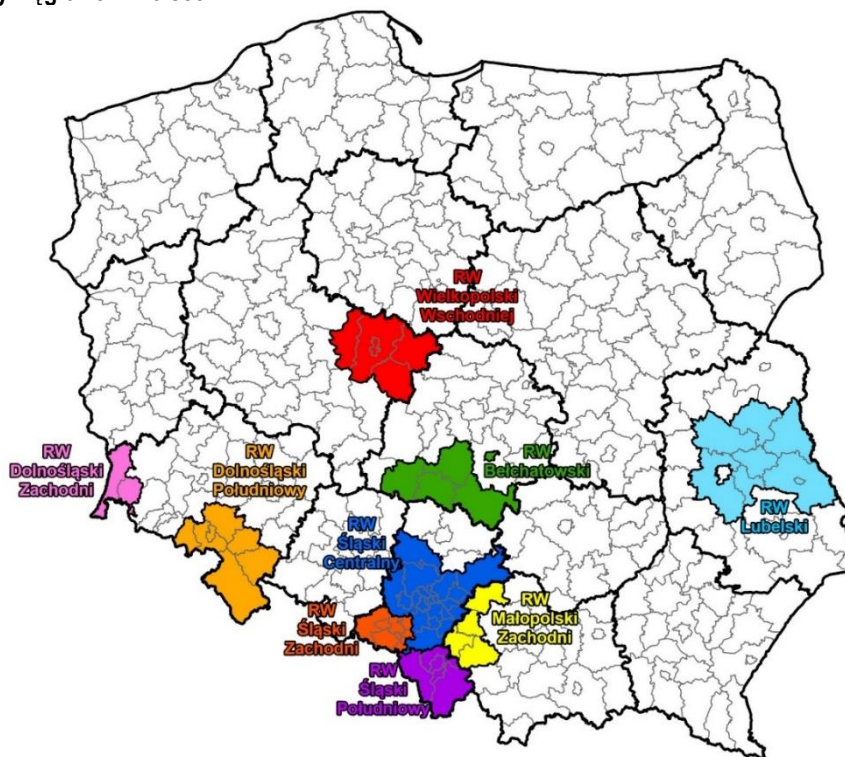
Celem badania jest przeprowadzenie diagnozy strategicznej WW na podstawie ustaleń wybranych dokumentów strategicznych poziomu krajowego, regionalnego i ponadlokalnego oraz przeprowadzonej analizy porównawczej sytuacji społeczno-gospodarczej subregionu na tle regionów węglowych w Polsce. Diagnozowanie jest kluczowym etapem w dokonaniu kompleksowej oceny lokalnych zasobów rozwojowych, które docelowo prowadzą do wypracowania wizji i strategii na przyszłość. Jest także na ogół wstępnym etapem do wypracowania rozwiązań strategicznych. Celem diagnozy jest więc opisanie problemów i potencjałów rozwojowych w celu takiej ich zmiany, która przyniesie wzrost poziomu życia i zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców. Diagnoza nie jest więc dokonywana z ciekawości poznawczej, czy w celu weryfikacji teorii naukowych (Dutkowski 2004: 16) –

ma ona charakter wyłącznie praktyczny i „poszukuje” odpowiedzi na pytanie: „jak jest?”, czasami również: „dlaczego tak jest?” oraz „co lub kto korzysta lub traci w wyniku danego stanu rzeczy?” (Pszczolowski 1978; za: Dutkowski 2004). Celem przedmiotowej diagnozy jest dostarczenie wiedzy na temat stanu i zmian poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego WW na tle pozostałych ośmiu regionów węglowych w Polsce. Tym samym w badaniu diagnostycznym wykorzystano metodę analizy porównawczej (Luque-Martínez, Muñoz-Leiva 2005; Kitchin i in. 2015). Pozwala ona zestawić analizowany obszar z innymi, konkurencyjnymi lub podobnymi jednostkami terytorialnymi, by uzyskać bardziej trafną jego diagnozę. Obszar WW został zatem zestawiony z pozostałymi obszarami pretendującymi do objęcia interwencją w ramach mechanizmu sprawiedliwej transformacji oraz wartościami średnimi dla woj. wielkopolskiego oraz kraju. Synteza i systematyzacja uzyskanych wyników została przeprowadzona przy wykorzystaniu najczęściej stosowanego narzędzia strategicznego, czyli analizy SWOT.

Zakres czasowy analizy obejmuje lata 2011-2020. Zakres przestrzenny analizy stanowi **Region Węglowy – Wielkopolska Wschodnia (WW)**, w skład którego wchodzi powiaty: m. Konin, koniński, kolski, turecki i słupecki. Grupę referencyjną dla tego obszaru stanowią pozostałe regiony węglowe w Polsce (ryc. 1.1), w skład których wchodzi następujące powiaty:

- **Bełchatowski (BE)** – m. Piotrków Trybunalski, bełchatowski, pajęczański, radomszczański, wieluński;
- **Dolnośląski Południowy (DP)** – m. Wałbrzych, dzierżoniowski, kamiennogórski, kłodzki, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki;
- **Dolnośląski Zachodni (DZ)** – lubański, zgorzelecki;
- **Lubelski (LU)** – m. Chełm, chełmski, lubartowski, lubelski, łęczyński, parczewski, świdnicki, włodawski;
- **Małopolski Zachodni (MZ)** – chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki;
- **Śląski Centralny (ŚC)** – m. Bytom, m. Chorzów, m. Dąbrowa Górnicza, m. Gliwice, m. Jaworzno, m. Katowice, m. Mysłowice, m. Piekary Śl., m. Ruda Śl., m. Siemianowice Śl., m. Sosnowiec, m. Świętochłowice, m. Tychy, m. Zabrze, będziński, bieruńsko-lędziński, gliwicki, lubliniecki, mikołowski, pszczyński, tarnogórski, zawierciański;
- **Śląski Południowy (ŚP)** – m. Bielsko-Biała, bielski, cieszyński, żywiecki;
- **Śląski Zachodni (ŚZ)** – m. Jastrzębie-Zdrój, m. Rybnik, m. Żory, raciborski, rybnicki, wodzisławski.

Ryc. 1.1. Regiony węglowe w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

Na potrzeby analizy przyjęto podział na osiem regionów węglowych w Polsce, które tworzą 22 miasta na prawach powiatu i 41 tzw. powiatów ziemskich. Ich łączna powierzchnia wynosi 34 tys. km² (11% powierzchni kraju) i zamieszkuje je 6,8 mln osób (18% ludności kraju). Przeciętna gęstość zaludnienia w regionach węglowych wynosi

200 osób na km² (tab. 1.1). Wybrane do analizy porównawczej regiony węglowe są bardzo zróżnicowane pod względem liczby ludności, powierzchni, gęstości zaludnienia oraz liczby powiatów je tworzących. Największym ludnościowo jest region Śląski Centralny, który zamieszkuje 2,7 mln osób (40% ludności regionów węglowych i 7% ludności kraju), na który składa się 14 miast na prawach powiatu i 8 tzw. powiatów ziemskich. Jego powierzchnia wynosi 5,6 tys. km², a tym samym gęstość zaludnienia wynosi 482 osoby na km². Najmniejszym regionem węglowym jest region Dolnośląski Zachodni składający się z dwóch powiatów. Zajmuje powierzchnię 1,3 tys. km² (4% powierzchni regionów węglowych i 0,5% powierzchni kraju), a zamieszkuje go 142 tys. osób (2% ludności regionów węglowych i 0,4% ludności kraju), co sprawia, że gęstość zaludnienia oscyluje w granicach 112 osób na km².

Na tle regionów węglowych WW z powierzchnią 4,4 tys. km² (13% powierzchni regionów węglowych i 1,4% powierzchni kraju) zajmuje czwartą pozycję i zbliżona jest powierzchnią do regionów Bełchatowskiego i Dolnośląskiego Południowego. Z kolei z liczbą ludności na poziomie 431 tys. osób (6,3% ludności regionów węglowych i 1,1% ludności kraju) zajmuje dopiero siódmą pozycję. Niższą liczbą ludności, choć porównywalną (423 tys.), cechuje się region Bełchatowski i zdecydowanie niższą region Dolnośląski Zachodni (142 tys.). Z tego względu gęstość zaludnienia w WW na poziomie 97 osób na km² lokuje subregion na przedostatniej pozycji wśród regionów węglowych (niższą gęstością cechuje się jedynie region Lubelski).

Tab. 1.1. Podstawowa charakterystyka regionów węglowych w Polsce w 2020 r.

region węglowy	liczba powiatów			liczba ludności			powierzchnia (km ²)			gęstość zaludnienia (osoby/km ²)		
	O	M	Z	O	PL=100	RW=100	O	PL=100	RW=100	O	PL=100	RW=100
BE Bełchatowski	5	1	4	423 077	1,11	6,22	4 208	1,35	12,37	101	82,16	50,31
DP Dolnośląski Południowy	7	1	6	684 215	1,79	10,07	4 575	1,46	13,45	150	122,22	74,84
DZ Dolnośląski Zachodni	2	0	2	142 238	0,37	2,09	1 267	0,41	3,72	112	91,74	56,18
LU Lubelski	8	1	7	583 991	1,53	8,59	8 203	2,62	24,12	71	58,18	35,63
MZ Małopolski Zachodni	4	0	4	546 484	1,43	8,04	2 040	0,65	6,00	268	218,92	134,06
ŚC Śląski Centralny	22	14	8	2 689 874	7,03	39,57	5 577	1,78	16,40	482	394,15	241,37
ŚP Śląski Południowy	4	1	3	665 839	1,74	9,80	2 354	0,75	6,92	283	231,15	141,55
ŚZ Śląski Zachodni	6	3	3	630 165	1,65	9,27	1 353	0,43	3,98	466	380,62	233,08
WW Wielkopolska Wschodnia	5	1	4	431 109	1,13	6,34	4 438	1,42	13,05	97	79,38	48,61
regiony węglowe	63	22	41	6 796 992	17,76	100,00	34 015	10,88	100,00	200	163,30	100,00
POLSKA				38 265 013			312705			122		

Objaśnienia: O – ogółem, M – miasta na prawach powiatu, Z – tzw. powiaty ziemskie

Źródło: opracowanie własne.

Procedura postępowania badawczego składa się z trzech głównych kroków.

W pierwszym kroku dokonano przeglądu i analizy zapisów dokumentów dotyczących rozwoju WW opracowanych na poziomach krajowym, regionalnym i ponadlokalnym. Dokonano ich kompilacji i wzajemnej weryfikacji w celu określenia istniejącego stanu wiedzy na temat poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego WW.

W drugim kroku przeprowadzono analizę zróżnicowania sytuacji społeczno-gospodarczej WW na tle pozostałych regionów węglowych za pomocą metod matematyczno-statystycznych bazując na wtórnych danych publikowanych przez GUS. Analiza ta składała się z trzech etapów. W pierwszym etapie dokonano przeglądu baz danych GUS pod kątem możliwości zgromadzenia danych statystycznych dla lat 2011-2020 w układzie powiatów tworzących wyróżnione regiony węglowe. Dane gromadzono w trzech wymiarach rozwoju: społecznym, gospodarczym, środowiskowo-przestrzennym, które z uwagi na obszerność tematyczną podzielono na aspekty (tab. 1.2). Każdemu z aspektów przypisano wskaźniki statystyczne (79). Następnie dokonano redukcji wskaźników powielających informację w obrębie danego aspektu w oparciu o analizę korelacji. Ostatecznie do analizy wykorzystano 62 wskaźniki.

W drugim etapie dokonano konstrukcji wskaźników syntetycznych dla każdego z wyróżnionych aspektów i wymiarów. Wskaźniki syntetyczne wyznaczono w oparciu o zmienne zunitaryzowane, które ważono za pomocą wag wyznaczonych na podstawie poziomu zmienności wartości wskaźników oraz wartości współczynników korelacji. Następnie wyznaczono metodą odległości od wzorca, wartości wskaźników syntetycznych. Każdy region węglowy opisano wartością wskaźnika syntetycznego dla każdego z aspektów i wymiarów w latach 2011-2020. Na podstawie wartości tych wskaźników dokonano porządkowania liniowego regionów węglowych, co umożliwiło ich rangowanie oraz łączenie w klasy o podobnym poziomie rozwoju (za pomocą analizy skupień metodą k-średnich). Każdy z regionów przypisano do jednej z klas poziomu rozwoju – wysoki, przeciętny, niski. Następnie przeprowadzono klasyfikację syntetyczną, która bazowała na częstości (min. 8 lat) przynależności do jednej z wyróżnionych klas rozwoju w całym badanym okresie. Dlatego oprócz trzech stałych klas – wysokiego,

przeciętnego i niskiego poziomu rozwoju wydzielono klasy przeciętno-wysokiego i przeciętno-niskiego poziomu rozwoju.

Tab. 1.2. Wymiary i aspekty rozwoju społeczno-gospodarczego

wymiar	aspekt	liczba wskaźników	
		przed redukcją	po redukcji
SPOŁECZNY	Sytuacja ludnościowa	10	6
	Aktywność obywatelska	5	5
	Dysfunkcje społeczne	5	5
	Usługi i infrastruktura społeczna	6	6
GOSPODARCZY	Gospodarka i rynek pracy	17	13
	Sytuacja finansowa	13	11
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	Zasoby naturalne i stan środowiska	14	8
	Infrastruktura techniczna	9	8
	SUMA	79	62

Źródło: opracowanie własne.

Uzupełnieniem powyższej analizy jest porównanie sytuacji społeczno-gospodarczej WW (wartości wskaźników) do sytuacji całej grupy referencyjnej regionów węglowych, woj. wielkopolskiego i Polski.

W trzecim kroku w celu syntezy diagnozy zastosowano analizę SWOT. Polega ona na podsumowaniu diagnozy poprzez określenie mocnych stron (Strengths), słabych stron (Weaknesses), szans (Opportunities) i zagrożeń (Threats) mogących wpłynąć na sytuację rozwojową WW. Mocne strony oraz szanse to pewne pozytywne czynniki, natomiast słabe strony i zagrożenia – negatywne. Mocne i słabe strony odróżnia się od szans i zagrożeń sposobem ich identyfikacji. Te pierwsze identyfikuje się jako cechy danego obszaru (mają charakter wewnętrzny opisujący charakter zasobów endogenicznych WW), a te drugie, identyfikuje się w relacji do otoczenia (opierają się na porównywaniu trendów identyfikowanych w WW z trendami obserwowanymi w otoczeniu zewnętrznym WW oraz uwzględnieniu wpływu procesów zewnętrznych na rozwój WW). Na tej podstawie sformułowane zostaną wnioski, które wskazywać będą wewnętrzne potrzeby, bariery oraz potencjały rozwojowe, z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań i trendów rozwojowych, które docelowo służyć będą wypracowaniu m.in. kierunków rozwoju czy typów interwencji.

2 Analiza dokumentów

Mając na względzie fakt, że przygotowywana Strategia rozwoju Wielkopolski Wschodniej do 2040 r. nie będzie stanowiła uszczegółowienia strategii regionalnej a jej rozwinięcie oparte na szczegółowej analizie uwzględniającej specyfikę poszczególnych obszarów, identyfikację stanu i wyzwań rozwojowych WW nie oparto jedynie na ustaleniach strategii regionalnej, ale na poszerzonym przeglądzie ustaleń dotyczących WW, zawartych w dokumentach diagnostycznych czy strategiczno-programowych na trzech poziomach przestrzennych: krajowym, regionalnym i ponadlokalnym.

POZIOM KRAJOWY

KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (2019) (KSRR) jest jedną z dziewięciu strategii sektorowych uszczegółwiających na poziomie krajowym założenia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (2017) (SOR), która będąc strategią średniookresową, w obecnym krajowym systemie zarządzania rozwojem stanowi jedyny kompleksowy dokument strategiczny na poziomie kraju w Polsce. Głównym celem KSRR jest uszczegółwienie działań w zakresie polityki regionalnej rozumianej jako skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych regionów. Tym samym KSRR konkretyzuje zakres działań zmierzających do realizacji jednego z filarów SOR jakim jest rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, określając tym samym nowy paradygmat polskiej polityki regionalnej. Zgodnie z KSRR głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel główny polityki regionalnej do roku 2030 realizowany będzie w oparciu o uzupełniające się trzy cele szczegółowe. Rolą KSRR jest powiązanie i koordynacja działań realizujących cele o charakterze horyzontalnym, jakimi jest wzmacnianie konkurencyjności wszystkich regionów, miast i obszarów wiejskich oraz podnoszenie jakości zarządzania i wdrażanie polityk ukierunkowanych terytorialnie (cele 2 i 3) z celem 1 zapewniającym większą spójność rozwoju kraju, poprzez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo.

Ze względu na ogólny charakter KSRR sytuację rozwojową WW można określić przez pryzmat zidentyfikowanych w tym dokumencie krajowych wyzwań rozwojowych oraz zakładanych celów krajowej polityki regionalnej. Bezpośrednie odniesienie do subregionu WW dotyczy jedynie zwrócenia uwagi na relatywnie skrajnie niskie dochody osiągane z podatku CIT na tym obszarze: „... o różnicowaniach przestrzennych w dużej mierze decydują dochody osiągane z podatku CIT. W zachodniej części Polski różnicowania przestrzenne dochodów budżetów własnych są znacznie mniejsze, choć i tu występują jednostki o bardzo niskim poziomie dochodów na mieszkańca – zwłaszcza we wschodniej Wielkopolsce...” (Krajowa Strategia... 2019, s. 28). Katalog wyzwań wskazanych w KSRR w pełni pokrywa się z potrzebami rozwojowymi subregionu WW. Ukierunkowanie krajowych działań interwencyjnych służących ich przełamaniu stanowi ważny potencjał do wykorzystania w procesie rozwoju WW. Brak skuteczności w przeciwdziałaniu zidentyfikowanym w KSRR negatywnym wyzwaniom może stanowić barierę dla rozwoju WW (tab. 2.1). Szczególnego znaczenia dla WW upatrywać należy w realizacji działań ukierunkowanych na minimalizowanie oddziaływania wyzwania 7., które określono jako przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. Dążąc do poprawy sytuacji w przedmiotowym zakresie KSRR

rekomenduje podejmowanie działań zwiększających spójność rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym (Cel 1 KSRR). W ich ramach przewiduje się m.in. wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo (Cel 1.1 KSRR) oraz zwiększanie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Konkretyzując te działania KSRR rekomenduje zaadresowanie specjalnej interwencji do dwóch kategorii krajowych obszarów strategicznej interwencji (OSI), jakimi są miasta średnie tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Co bardzo istotne w sieci osadniczej WW aż trzy miasta wykazują cechy ośrodków tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Są nimi: Konin, Koło i Turek. Jednocześnie aż sześć gmin wykazuje cechy obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Są to gminy: Babiak, Chodów, Olszówka, Przedecz, Wierzbinek i Wilczyn.

Tab. 2.1. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle założeń Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> • interwencja dedykowana krajowym OSI – miasta średnie tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, obejmujące: Konin, Koło i Turek • interwencja dedykowana krajowym OSI – obszary zagrożone trwałą marginalizacją, obejmujące gminy: Babiak, Chodów, Olszówka, Przedecz, Wierzbinek, Wilczyn • ukierunkowanie krajowych działań interwencyjnych na efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju • ukierunkowanie europejskich i krajowych działań interwencyjnych na poprawę adaptacji do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska • ukierunkowanie krajowych działań interwencyjnych na rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego • ukierunkowanie krajowych działań interwencyjnych na wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek • ukierunkowanie krajowych działań interwencyjnych na rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach • ukierunkowanie krajowych działań interwencyjnych na zwiększanie efektywności zarządzania rozwojem oraz na zwiększanie współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami 	<ul style="list-style-type: none"> • niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza Turku • wyjątkowo niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza wynikająca z utraty funkcji w najwyższym stopniu w Koninie i Kole • zagrożenie trwałą marginalizacją gmin: Babiak, Chodów, Olszówka, Przedecz, Wierzbinek, Wilczyn • nieskuteczność działań ograniczających negatywne skutki procesów demograficznych • nieskuteczność działań ograniczających nierówności terytorialne i przestrzenną koncentrację problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych • ograniczenie możliwości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie m.in. poprzez postępującą centralizację kompetencji i źródeł finansowania działalności samorządu terytorialnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Krajowej Strategii... (2019).

POZIOM REGIONALNY

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO 2019

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019 (2019) została opracowana przez Zespół Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego w celu przedstawienia wewnętrznego zróżnicowania regionu, jak i pozycji Wielkopolski na tle pozostałych województw, kraju i Unii Europejskiej. Zakres czasowy opracowania obejmuje zasadniczo lata 2007-2017, a zakres tematyczny obejmuje trzy bloki: gospodarka (w tym: analiza wskaźników makroekonomicznych, struktury gospodarczej, atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności regionu w skali kraju i Unii Europejskiej, przedsiębiorczości, sektora badań i rozwoju, transportu oraz finansów publicznych JST), społeczeństwo (w tym: analiza procesów demograficznych i osadniczych, rynku pracy, sektora edukacji i ochrony zdrowia, kwestia integracji społecznej, kultury i turystyki, społeczeństwa informacyjnego) oraz środowisko (w tym: charakterystyka najważniejszych

aspektów środowiska przyrodniczego oraz jego ochrony, tj. zasoby wodne i jakość wód, aspekty zmian klimatu, jakość powietrza i klimat akustyczny, oraz gospodarka wodno-kanalizacyjna, gospodarka odpadami, energia).

Zgodnie z wynikami przeprowadzonej diagnozy gospodarka subregionu WW charakteryzowała się relatywnie najniższym w regionie poziomem wzrostu gospodarczego oraz dynamiki jego zmian. Pod względem struktury gospodarki obszar ten charakteryzował się relatywnie wysokimi udziałami przedsiębiorstw z sektora przemysłu i budownictwa (powyżej 30%), co identyfikowano jako bezpośrednie następstwo rozwoju przemysłu paliwowo-energetycznego (opartego o węgiel brunatny). Obszary wiejskie WW charakteryzowały się zauważalną przewagą funkcji rolniczych z niską skłonnością do rozwoju wielofunkcyjnego, przy najniższych w regionie wskaźnikach dezagrarnizacji. Poziom atrakcyjności inwestycyjnej obszarów WW identyfikowany był na poziomie przeciętnym z możliwościami wzmocnienia dzięki działalności dwóch specjalnych stref ekonomicznych: łódzkiej i wałbrzyskiej. Poziom atrakcyjności turystycznej i kulturowej nie tworzył preferencyjnych warunków dla rozwoju działalności usługowych związanych z sektorem usług turystycznych. Zauważalnym deficytem gospodarki WW był niski poziom przedsiębiorczości, przejawiający się m.in. relatywnie najniższymi w regionie wartościami liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. W procesie rozwoju WW ważną rolę powinny pełnić inicjatywy klastrowe, których profil działalności powinien nawiązywać do nowych specjalizacji gospodarczych, w tym OZE. Dotychczas firmy z obszaru WW zrzeszają się w ramach dwóch z 51 porozumień/inicjatyw klastrowych funkcjonujących w województwie wielkopolskim (Dyba i in. 2021). Ponadto obszar subregionu WW charakteryzuje się brakiem ośrodków wspierania innowacji (12 z 14 ośrodków wspierania innowacji występuje w Poznaniu – zgodnie z ekspertyzą Instytucje Otoczenia Biznesu w województwie wielkopolskim 2021 (Lisowska, Grabowski 2021) w WW występują 4 ośrodki wspierania przedsiębiorczości, w tym 3 ośrodki szkoleniowo-doradcze oraz jeden inkubator przedsiębiorczości). Obszar WW wyróżniał się dobrym położeniem komunikacyjnym na osi głównych korytarzy transportowych (drogowych i kolejowych) wschód – zachód. Wyróżniał się również relatywnie dobrze rozwiniętą siecią drogową, której jednak stan techniczny nie był zadowalający. Wysokie wartości wskaźnika liczby zarejestrowanych samochodów osobowych na 1 000 ludności, przy znacznej mobilności mieszkańców, mogą jednak świadczyć o niewystarczającym poziomie usług transportu publicznego. Wyraźnie zaznaczająca się ponadprzeciętnie dobra sytuacja finansowa jednostek samorządu terytorialnego dotyczyła jedynie wybranych gmin WW i determinowana była dochodami uzyskiwanymi z sektora przemysłu wydobywczego i energetyki. Należy podkreślić, że obok gmin wyróżniających się ponadprzeciętnie dobrą sytuacją finansową na obszarze WW zlokalizowane są również jednostki o najniższych wartościach wskaźników opisujących sytuację finansową samorządu lokalnego jakie notowano w województwie wielkopolskim. Na obszarze WW obserwowano wyraźnie negatywne tendencje demograficzne, które potwierdzały relatywnie najniższe w regionie wskaźniki ujemnego przyrostu naturalnego. Skutkowało to zauważalnym zagrożeniem konsekwencjami ekonomicznymi i społecznymi narastającego starzenia się społeczeństwa. Negatywną sytuację demograficzną dodatkowo pogłębiało zaznaczające się w przeważającej części WW ujemne saldo migracji. Wszystkie te procesy wskazywały na poważne zagrożenie subregionu WW zjawiskiem narastającej depopulacji, której skala w świetle prognoz do 2030 roku ma się zwiększać. Dodatkowym bardzo poważnym wyzwaniem społecznym WW była sytuacja na lokalnym rynku pracy, który wykazywał najwyższe w Wielkopolsce wartości stopy bezrobocia przy jednocześnie negatywnych tendencjach kształtowania się stanu zarówno strony podażowej, jak i strony popytowej tego rynku. Pomimo relatywnie wysokiego stopnia niezrównoważenia lokalnego rynku pracy WW notowano na nim relatywnie wysoki poziom przeciętnego wynagrodzenia brutto, który kształtowany był przez pracodawców z branży przemysłu wydobywczego i energetyki. Fakt ten nie wpływał jednak na ograniczanie bardzo wysokiego na tle regionu udziału osób korzystających ze świadczeń opieki społecznej, co świadczyło o głębokiej wewnętrznej polaryzacji społecznej pod względem poziomu i jakości życia. Dostęp do usług edukacyjnych nie różnił się zasadniczo od prawidłowości obserwowanych w regionie. Na uwagę zasługiwał duży udział szkół branżowych i zawodowych, których profil był bezpośrednio związany ze specjalizacją gospodarczą WW - przemysłem wydobywczym i energetyką. Niestety wyniki egzaminów w szkołach WW utrzymywały się na zauważalnie niższym poziomie w stosunku do średnich regionalnych. Dostęp do infrastruktury i usług opieki zdrowotnej był podobny jak w całej Wielkopolsce. Poziom wyposażenia w infrastrukturę społeczeństwa informacyjnego utrzymywał się na niższym poziomie niż w regionie. Środowisko przyrodnicze WW znajdowało się pod bardzo dużym wpływem przekształceń wynikających z odkrywkowej eksploatacji złóż węgla brunatnego i jego wykorzystania w energetyce. W konsekwencji w granicach subregionu WW notowano wysokie zagrożenie suszą hydrologiczną, niską jakość powietrza atmosferycznego oraz bardzo wysokie udziały powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych. Dodatkowo WW charakteryzowała się bardzo niskim udziałem osób korzystających z sieci kanalizacyjnej i gazowej, co zwiększało skalę i zakres antropopresji. Relatywnie lepsza sytuacja panowała w zakresie zagospodarowania odpadów (wysokie wartości udziału odpadów zbieranych selektywnie) oraz zaopatrzenia w energię cieplną

dostarczaną instalacjami centralnego ogrzewania. Subregion charakteryzował się relatywnie korzystnymi na tle regionu warunkami dla rozwoju OZE.

Diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019 (2019) podsumowuje analiza SWOT wskazująca na zjawiska o kluczowym znaczeniu dla regionu, stanowiące elementy specyficzne dla regionu w skali kraju, które mogą jednocześnie decydować o przyszłym rozwoju tego obszaru. Tabela 2.2 zawiera wybór z przedmiotowego katalogu najważniejszych zjawisk, które w największym stopniu odpowiadają cechom sytuacji rozwojowej subregionu WW, uporządkowanych w układzie potencjałów i barier rozwojowych, w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowisko-przestrzennym.

Tab. 2.2. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> • umiejętność kooperacji i współpracy JST i innych partnerów wyrażająca się pracą stowarzyszeń, związków międzygminnych itp. w zakresie integracji działań i wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych, służących rozwojowi regionu i jego poszczególnych części 	<ul style="list-style-type: none"> • negatywne trendy demograficzne przejawiające się ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji • niekorzystne zmiany w strukturze wiekowej ludności skutkującej starzeniem się społeczeństwa • zwiększająca się mobilność ludności w aspekcie konieczności zwiększania dostępności komunikacyjnej miejsc pracy i miejsc zamieszkania
GOSPODARCZY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> • korzystne warunki do rozwoju energetyki opartej o źródła odnawialne • rozwój krajowych i europejskich instrumentów rozwoju (wsparcia), umożliwiających m.in. finansowanie rozwoju Inteligentnych specjalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające powiązania funkcjonalne zwiększające zagrożenie rosnącą marginalizacją i utratą funkcji społeczno-gospodarczych • zbyt duży dystans rozwojowy w stosunku do innych obszarów regionu skutkujący m.in. najwyższym zagrożeniem bezrobociem w Wielkopolsce • globalny kryzys gospodarczy stwarzający bariery dla inwestowania, w tym w innowacje oraz B+R • pogłębiający się problem braku pokrycia finansowego (szerokiego katalogu) zadań realizowanych JST, zmniejszające się dochody własne samorządów
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
<ul style="list-style-type: none"> • korzystne położenie w przestrzeni europejskiej i krajowej, na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, w korytarzach transportowych, w tym o znaczeniu międzynarodowym (Berlin-Moskwa), w zakresie transportu drogowego (E30) i kolejowego (E20). Dobra jakość infrastruktury oraz rosnący ruch pojazdów w ciągach komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym • dobrze rozwinięty układ sieci osadniczej i jego wielopoziomowa struktura hierarchiczna • ukierunkowanie interwencji rozwojowej na wzmocnienie transportu zbiorowego o charakterze regionalnym i lokalnym (rozbudowa siatki połączeń, zwiększanie częstotliwości połączeń, skracanie czasu dojazdu, polepszenie komfortu podróży, racjonalna polityka cenowa, integracja przestrzenna, czasowa i taryfowa) • obserwowane trendy w zakresie procesów aglomeracyjnych, przekształcenia sieci osadniczej, rosnącego znaczenia miast i obszarów funkcjonalnych, wzmocnienia powiązań funkcjonalnych jednostek osadniczych, zwiększającej się kooperacji JST i realizacji wspólnych przedsięwzięć o charakterze aglomeracyjnym /funkcjonalnym 	<ul style="list-style-type: none"> • negatywne skutki eksploatacji kopalń, skutkujące wysokimi udziałami powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych • znaczny deficyt wody oraz ograniczone możliwości retencji naturalnej, szczególnie w zasięgu oddziaływania kopalni węgla brunatnego • niski poziom gazyfikacji • niekorzystne uwarunkowania klimatyczne, niekorzystny bilans wodny, zagrożenie suszą atmosferyczną, a w konsekwencji suszą glebową (rolniczą) i hydrologiczną • utrzymujący się niekorzystny podział modalny transportu z wyraźną dominacją transportu samochodowego nad komunikacją zbiorową

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnozy sytuacji... (2019).

ANALIZA ZRÓŻNICOWANIA WEWNĘTRZNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO 2017

Analiza zróżnicowania wewnętrznego województwa wielkopolskiego 2017 (2018) została opracowana przez Zespół Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego w celu prezentacji sytuacji społeczno-gospodarczej Wielkopolski ze szczególnym zwróceniem uwagi na skalę kontrastów wewnątrzregionalnych oraz ich rozkład przestrzenny w układzie powiatów. W opracowaniu podjęto również próbę określenia wielokryterialnego,

sumarycznego stopnia zróżnicowania całego województwa. Zakres czasowy analizy obejmuje stan w roku 2016 oraz analizę dynamiki zmian z okresu 2007-2016. Zakres tematyczny odnosi się do sześciu aspektów identyfikowanych zróżnicowań, które obejmują: przestrzeń, demografię, rynek pracy, edukację, kapitał społeczny i gospodarkę. Część pierwsza opracowania została przygotowana w formie atlasu pozbawionego komentarzy, wniosków i rekomendacji, otwierając możliwość swobodnej interpretacji prezentowanych informacji. Część druga opracowania poświęcona została syntetycznej ocenie zróżnicowania Wielkopolski w układzie powiatów. Jej efektem jest ranking i typologia powiatów Wielkopolski pod względem analizowanych aspektów rozwoju (ujęcie częściowe) oraz w oparciu o globalny miernik rozwoju (ujęcie całościowe)¹⁴.

W aspekcie gospodarczym sytuacja powiatów WW była bardzo zróżnicowana. Z jednej strony Konin (traktowany w przedmiotowej analizie łącznie z powiatem konińskim) zostały zaliczone do grupy wysokiego poziomu rozwoju, a z drugiej strony powiat kolski został zaliczony do grupy niskiego poziomu rozwoju. Przedmiotowe zróżnicowania są stabilne i nie uległy zmianie w porównaniu z 2014 rokiem (porównując do wyników analogicznego opracowania: „Analiza zróżnicowania wewnętrznego województwa wielkopolskiego 2015”). W aspekcie demograficznym większość powiatów WW zaliczona została do grupy przeciętnego poziomu rozwoju, a powiat kolski ponownie zaliczony został do grupy niskiego poziomu rozwoju. Również w tym przypadku zidentyfikowane zróżnicowania są stabilne i nie uległy zmianie w porównaniu do 2014 roku. W aspekcie rynku pracy sytuacja powiatów WW na tle pozostałych powiatów Wielkopolski była zdecydowanie zła. Większość jednostek została zaliczona do grupy niskiego poziomu rozwoju. Jedynie powiat turecki trafił do grupy przeciętnego poziomu rozwoju. Sytuacja ta nie uległa zmianie w stosunku do stanu w 2014 roku. W aspekcie edukacji sytuacja powiatów WW była zdecydowanie lepsza. Dwie jednostki: powiat słupecki i powiat turecki należały do grupy bardzo wysokiego poziomu rozwoju, Konin traktowany łącznie z powiatem konińskim przynależały do grupy wysokiego poziomu rozwoju, a jedynie powiat kolski należał do grupy przeciętnego poziomu rozwoju. W rozpatrywanym okresie sytuacja powiatu słupeckiego i tureckiego uległa poprawie, a w przypadku powiatu kolskiego zanotowano pogorszenie sytuacji rozwojowej w aspekcie edukacji. Jakość życia w WW była raczej przeciętna (Konin wraz z powiatem konińskim i powiat turecki przynależały do grupy przeciętnego poziomu rozwoju) niż dobra (powiat słupecki zaliczony został do grupy wysokiego poziomu rozwoju) czy też zła (powiat kolski zaliczony został do grupy niskiego poziomu rozwoju). Należy jednak podkreślić, że w stosunku do stanu w 2014 roku obserwuje się tendencję do pogarszania sytuacji w rozpatrywanym aspekcie, co dotyczy zarówno relatywnie najsilniejszej jednostki – Konin traktowany łącznie z powiatem konińskim oraz relatywnie najsłabszej – powiat kolski. Pod względem jakości przestrzeni WW była obszarem o niskim poziomie rozwoju (powiaty: słupecki, kolski i turecki zaliczane zostały do grupy niskiego poziomu rozwoju), przy relatywnie lepszej sytuacji w Koninie wraz z powiatem konińskim (grupa wysokiego poziomu rozwoju). Dodatkowo sytuacja w przedmiotowym zakresie uległa pogorszeniu w stosunku do stanu w 2014 roku. Podsumowując relatywnie najlepsza sytuacja w układzie wewnętrznym WW występowała w Koninie traktowanym łącznie z powiatem konińskim, przy czym również ta jednostka notowała niski poziom rozwoju pod względem sytuacji na rynku pracy. Szczególnie niekorzystna okazała się sytuacja powiatu kolskiego (we wszystkich wymiarach poza edukacją - przeciętny poziom rozwoju, wykazywał on niski poziom rozwoju), który w przypadku rankingu wszystkich powiatów Wielkopolski w jednym znalazł się na ostatnim miejscu (31., w ramach wymiaru: jakość przestrzeni), trzykrotnie był na miejscu 30. (gospodarka, demografia i rynek pracy), raz na 27. (edukacja) i raz na 26. miejscu (jakość życia). Sytuacja rozwojowa WW w stosunku do stanu w 2014 roku w poszczególnych aspektach uległa pogorszeniu, co należy uznać za istotne zagrożenie dla subregionu. Nie zmieniło to jednak faktu, że w ramach sumarycznej typologii powiatów opierającej się na wartościach syntetycznego wskaźnika rozwoju pozycja jednostek WW w stosunku do stanu w 2014 roku nie uległa zmianie: Konin wraz z powiatem konińskim, powiat słupecki i powiat turecki zostały zaklasyfikowane do grupy przeciętnego poziomu rozwoju, a powiat kolski do grupy niskiego poziomu rozwoju.

Systematyzując i syntetyzując wyniki Analizy zróżnicowania... (2018) zawarte w atlasie, stanowiącym pierwszą część tego opracowania, dokonano ich uporządkowania w układzie głównych potencjałów i barier rozwojowych WW, systematyzowanych w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowisko-przestrzennym (tab. 2.3).

Tab. 2.3. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Analizy zróżnicowania wewnętrznego województwa wielkopolskiego 2017

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> dobry stopień wyposażenia w infrastrukturę społeczną (edukacja, ochrona zdrowia) 	<ul style="list-style-type: none"> niskie, ujemne wartości wskaźnika przyrostu naturalnego skutkujące wysokimi wartościami wskaźnika obciążenia demograficznego

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> wysokie udziały szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu wysoka liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych na 10 tys. ludności zróżnicowana w układzie wewnętrznym liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności na tle innych subregionów Wielkopolski wysoka i rosnąca frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych na tle pozostałych powiatów Wielkopolski 	<ul style="list-style-type: none"> niskie, ujemne wartości wskaźnika salda migracji niska wartość wskaźnika liczby uczniów szkół podstawowych na 10 tys. ludności rosnące zagrożenie pauperyzacją i polaryzacją społeczną przejawiające się w dużej liczbie osób korzystających z pomocy społecznej na 10 tys. ludności, a także dużym udziałem osób korzystających z tej pomocy poniżej kryterium dochodowego na tle pozostałych powiatów Wielkopolski
GOSPODARCZY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> wysokie wartości przeciętnego wynagrodzenia brutto wysoka wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwa na 1 mieszkańca wysoka wartość dochodów budżetów JST na mieszkańca wysoka wartość wydatków budżetów JST na mieszkańca rosnąca liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na tle pozostałych powiatów Wielkopolski niski udział bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej w liczbie bezrobotnych ogółem 	<ul style="list-style-type: none"> niski poziom wzrostu gospodarczego oraz wartości dodanej brutto oraz ich dynamiki zmian na tle pozostałych podregionów Wielkopolski niska liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON niska liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym niska wartość produkcji sprzedanej przemysłu na mieszkańca wysokie wartości wskaźnika stopy bezrobocia przy rosnącym stopniu zagrożenia bezrobociem strukturalnym, w tym bezrobociem absolwentów i osób z wyższym wykształceniem na tle pozostałych powiatów Wielkopolski
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
<ul style="list-style-type: none"> duży i rosnący udział w strukturze przestrzennej użytków rolnych zwiększający udział powierzchni biologicznie czynnych niski stopień ograniczenia możliwości zagospodarowania przestrzeni wynikający z niskiego udziału powierzchni chronionych w powierzchni ogółem mała ilość odpadów zmieszanych na 1 mieszkańca niski stopień suburbanizacji ograniczający możliwość wystąpienia jej negatywnych następstw wysoki udział terenów objętych planami miejscowymi w powierzchni ogółem dobrze rozwinięta sieć infrastruktury drogowej rosnąca długość ścieżek rowerowych na 10 tys. km² na tle pozostałych powiatów Wielkopolski wysoka przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytku rosnący udział mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy oraz inną infrastrukturę (m.in. łazienka) w liczbie mieszkań ogółem na tle pozostałych powiatów Wielkopolski 	<ul style="list-style-type: none"> niska średnioroczna dynamika dochodów budżetów JST na mieszkańca na tle JST Wielkopolski niska średnioroczna dynamika wydatków budżetów JST na mieszkańca na tle JST Wielkopolski zła sytuacja finansowa mieszkańców skutkująca bardzo wysoką liczbą osób korzystających z pomocy społecznej na 10 tys. ludności, duży udział osób korzystających z tej pomocy poniżej kryterium dochodowego, a także duża liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na 10 tys. ludności niska wartość wskaźnika liczby hoteli 3-5 gwiazdkowych przypadających na 100 tys. mieszkańców
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
	<ul style="list-style-type: none"> niski udział powierzchni lasów w powierzchni ogółem niski udział powierzchni chronionych w powierzchni ogółem niski udział korzystających z oczyszczalni ścieków w liczbie ludności ogółem przy jednoczesnej niskiej dynamice zmian wartości tego wskaźnika na tle pozostałych powiatów Wielkopolski wysoka wartość wskaźnika ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia na mieszkańca wysokie udziały użytków kopalnianych w powierzchni ogółem niski udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i sieci gazowej w liczbie ludności ogółem niska dynamika wzrostu udziału ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem na tle pozostałych powiatów Wielkopolski

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
	<ul style="list-style-type: none"> niski udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie, łazienkę i gaz sieciowy w liczbie mieszkań ogółem wysoka liczba wypadków i ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Analizy zróżnicowania... (2018).

▮ Miasto Konin i powiat koniński zostały potraktowane jako jedna jednostka.

DIAGNOZY OPRACOWANE NA POTRZEBY PROGRAMÓW PRZYGOTOWANYCH PRZEZ REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W POZNANIU

Diagnozy, opracowane przez Obserwatorium Integracji Społecznej działające w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego UMWW, powstały w ramach procesu opracowywania przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu (ROPS) czterech programów regionalnych, tj.:

- Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób z Ograniczoną Sprawnością na lata 2021–2025,
- Wielkopolskiego Programu Wspierania Rodziny, Systemu Pieczy Zastępczej i Adopcji na lata 2021–2025,
- Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób Starszych na lata 2021–2025,
- Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021–2025.

Diagnozy w sposób syntetyczny i wielowymiarowy prezentują sytuację społeczną wybranych grup, którym dedykowane są poszczególne programy. W dokumentach omówiono kluczowe z perspektywy tych grup dane statystyczne, środowiskowe i instytucjonalne zasoby wsparcia, potrzeby indywidualne analizowanych grup adresatów i instytucjonalne (systemu oparcia społecznego, systemu ochrony zdrowia i ochrony bezpieczeństwa w wymiarze bezpieczeństwa fizycznego). Na podstawie diagnoz opracowano analizy SWOT. Wybrane wskaźniki zaprezentowano na mapach, w zależności od dostępności danych, na poziomie gminnym lub powiatowym, tak aby wskazać terytorialne zróżnicowanie występowania pewnych zjawisk społecznych, usług społecznych oraz poziomu korzystania z nich, a tym samym podkreślić zróżnicowaną charakterystykę społeczno-socjalno-gospodarczą województwa wielkopolskiego. Tabela 2.4 zawiera wybór z przedmiotowego katalogu najważniejszych zjawisk, które w największym stopniu odpowiadają cechom sytuacji rozwojowej subregionu WW, uporządkowanych w układzie społecznych potencjałów i barier rozwojowych tego obszaru.

Tab. 2.4. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Diagnoz opracowanych na potrzeby programów przygotowywanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu 2021

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> prognozowany wzrost liczby mieszkańców powiatu konińskiego do 2050 r. powiat koniński z jednym z najwyższych w województwie współczynników potencjalnego wsparcia, który oznacza liczbę osób w wieku 15–64 lat przypadającą na 100 osób w wieku 65 lat i więcej powiat turecki jako obszar subregionu konińskiego z najniższym odsetkiem osób pobierających świadczenie z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej choroby w ogóle osób korzystających z pomocy społecznej wysoka świadomość gmin co do konieczności rozbudowywania oferty wsparcia środowiskowego dla osób starszych zdecydowana większość gmin zapewniająca na swoim terenie usługi opiekuńcze, które stanowią ważny element środowiskowego systemu wsparcia dedykowanego m.in. dla osób starszych dobra aktywność gmin (szczególnie w powiecie konińskim i kolskim) w obszarze pozyskiwania dodatkowych środków finansowych w ramach programów rządowych – Opieka 75+ (usługi opiekuńcze) oraz Senior+ (dzienny dom Senior+, Klub 	<ul style="list-style-type: none"> niewystarczające zasoby samorządów lokalnych w postaci mieszkań ze wsparciem, mieszkań chronionych, socjalnych i wspomaganych, z których mogłyby skorzystać osoby doświadczające różnych kryzysów m. Konin – demograficznie najstarszy powiat w Wielkopolsce w 2020 r. oraz w prognozach na 2050 r. (w 2020 – 30,17% osób w wieku 60+ w ogólnej liczbie ludności Miasta, w 2050 roku – 49,11%) m. Konin o najwyższych wartościach współczynnika obciążenia demograficznego, zarówno w 2020 r. (46%) jak i w prognozach na 2050 r. (72%) m. Konin, zarówno w 2020 r. jak i w prognozach na 2050, charakteryzuje się najniższą w województwie wartością współczynnika potencjalnego wsparcia prognozowany spadek ogólnej liczby ludności do 2050 r. w powiatach WW (największy w m. Konin), z wyjątkiem powiatu konińskiego prognozowany wzrost wartości współczynnika obciążenia demograficznego, tj. liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w prognozach na 2050, we wszystkich powiatach na terenie WW zauważalny jest wyraźny spadek wartości współczynnika potencjalnego wsparcia, co oznacza

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<p>Senior+), na finansowanie lokalnego systemu usług środowiskowych dla osób starszych</p> <ul style="list-style-type: none"> • relatywnie duża liczba podmiotów rehabilitacji i reintegracji społeczno-zawodowej osób z ograniczoną sprawnością (WTZ, ZAZ, ŚDS) • wysoki odsetek dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej, a niski – w jej instytucjonalnych formach • dostęp do ośrodka adopcyjnego w subregionie • postępujący proces deinstytucjonalizacji szansą na dostosowanie oferty w całodobowych instytucjach do indywidualnych potrzeb ich mieszkańców oraz na świadczenie kompleksowych i wysokiej jakości usług w środowisku • proces tworzenia Centrów Usług Społecznych jako szansa na rozwój usług społecznych • rozwój sieci nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, w tym prawnego • wzrastająca aktywność seniorów w różnych obszarach życia • rozwój ekonomii społecznej jako narzędzia do pracy z osobami z ograniczoną sprawnością i ich rodzinami • rozwój nowych technologii jako wsparcie w rehabilitacji i poprawie jakości życia osób z ograniczoną sprawnością • możliwość wsparcia pracodawców zatrudniających osoby z ograniczoną sprawnością w tworzeniu miejsc pracy, w tym wspomaganych, ze środków krajowych czy unijnych • planowane powstanie Centrów Dziecka i Rodziny w powiatach szansą na koordynację polityki prorodzinnej • uruchomienie sektorowych programów rządowych dla samorządów na dofinansowanie usług (dedykowanych np. osobom starszym, rodzinom w kryzysie, osobom z ograniczoną sprawnością) 	<p>spadek liczby osób 15–64 przypadającej na 100 osób w wieku 65+, w porównaniu z 2020 rokiem</p> <ul style="list-style-type: none"> • rosnące koszty gmin związane z dofinansowaniem pobytu mieszkańców w DPS (poza 3 gminami, które w 2020 r. nie ponosiły takich kosztów) • w 40% gmin brak klubu lub innego miejsca spotkań dla seniorów • wysoki udział osób z ograniczoną sprawnością w ludności ogółem, w porównaniu udziałami występującymi dla całej Wielkopolski (szczególnie niekorzystnie wyróżniają się powiaty: słupecki oraz kolski) • niewystarczająca oferta opieki nad dziećmi do lat 3, zwłaszcza na terenach wiejskich • deficyty w systemie wsparcia rodziny w kryzysie – za mało placówek wsparcia dziennego oraz brak rodzin wspierających, a poziom zatrudnienia asystentów rodziny jest niewystarczający w stosunku do potrzeb (dwie gminy w subregionie nie oferują wsparcia asystenta rodziny) • brak powszechności organizacji przez powiaty programów korekcyjno-edukacyjne kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie • potrzeba rozbudowania systemu wsparcia w związku ze zwiększaniem się liczby osób starszych oraz osób z ograniczoną sprawnością w społeczeństwie • postępujący proces starzenia się społeczeństwa w kontekście malejącego potencjału opiekuńczego (malejąca potencjalna liczba opiekunów rodzinnych, większe obciążenie opiekunów rodzinnych, doświadczanie wypalenia opiekuńczego) wymagający przebudowania aktualnego systemu wsparcia, co związane jest z koniecznością dużych nakładów finansowych i zmian organizacyjnych na poziomie samorządów lokalnych • brak holistycznego podejścia do opieki nad osobami starszymi wymagającego zintensyfikowania kooperacji między sektorami zdrowia i polityki społecznej, w tym uspołnienienia zasad udzielania pomocy i funkcjonowania w szczególności całodobowych form pomocy (DPS, ZOL, ZPO) • brak spójnego systemu oparcia społecznego i rehabilitacyjnego dla osób z ograniczoną sprawnością • pogłębiające się trudności w godzeniu przez kobiety pracy z obowiązkami rodzinnymi • nasilone zjawisko występowania kryzysów psychicznych, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, nie odpowiadający na potrzeby w dostatecznym stopniu system leczenia psychiatrycznego • zagrożenia dla dzieci i młodzieży w postaci uzależnień (przede wszystkim e-uzależnień).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Diagnozy dla Wielkopolskiego Programu Wspierania Rodziny... (2021), Diagnozy dla Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania... (2021), Diagnozy dla Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób Starszych... (2021) oraz Diagnozy dla Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób z Ograniczoną... (2021).

POZIOM PONADLOKALNY

KONCEPCJA SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ (2021)

Koncepcja Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej jest dokumentem opracowanym w lutym 2021 r. przez ARR Transformacja Sp. z o.o. przy udziale innych jednostek, w szczególności z obszaru WW, stanowiących

grupy robocze, których celem było wsparcie merytoryczne tego opracowania. Zadaniem koncepcji jest sformułowanie propozycji wyzwań, celów, priorytetów i kierunków interwencji oraz kształtu systemu instytucjonalnego dla obszaru WW jako obszaru silnie uzależnionego od sektora wydobywczego i energetycznego. Ustalenia zawarte w Koncepcji stanowią punkt wyjścia do dyskusji, w następstwie której opracowane zostaną dwa dokumenty: krótkookresowy - Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej (na lata 2021-2027) oraz długookresowy i kompleksowy dokument strategiczny (o horyzoncie czasowym do 2040 r.) w zakresie osiągnięcia zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki oraz zapewnienia wysokiej jakości życia. Celem Koncepcji jest rozpoznanie szerokiego spectrum potrzeb rozwojowych związanych z transformacją WW, które obejmują zmiany zachodzące w procesie wieloaspektowych przekształceń, przynoszących korzyści nie tylko gospodarcze, ale również środowiskowe, przestrzenne i społeczne w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim horyzoncie czasu. W Koncepcji zamieszczono zarówno elementy ogólne – o charakterze strategicznym, jak i szczegółowe – o charakterze operacyjnym (np. dotyczące kierunków interwencji), które będą przydatne na etapie tworzenia ww. dokumentów wykonawczych. Transformacja subregionu WW uwzględnia problemy i wyzwania specyficzne dla tej części woj. wielkopolskiego, jak i ogólne cechujące inne obszary objęte mechanizmem sprawiedliwej transformacji, takie jak cyfryzacja, zmiany demograficzne czy klimatyczne, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki. Można je zawrzeć w dziewięciu płaszczyznach: 1. Budowa innowacyjnej, zasobooszczędnej i zdywersyfikowanej gospodarki. 2. Transformacja energetyczna w kierunku gospodarki zeroemisyjnej i energooszczędnej. 3. Rozwijanie oraz poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego, który został określony jako najważniejszy zasób subregionu. 4. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych. 5. Poprawa transportowej spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców. 6. Przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym. 7. Redukcja ubóstwa i poprawa dostępu do usług społecznych. 8. Budowa trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego. 9. Zmniejszenie nierówności w wymiarze terytorialnym.

Systematyzując i syntetyzując wyniki Koncepcji Sprawiedliwej Transformacji... (2021) zawarte w opracowaniu w odniesieniu do analizowanych płaszczyzn dokonano ich uporządkowania w układzie głównych potencjałów i barier rozwojowych WW, usystematyzowanych w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowisko-przestrzennym (tab. 2.5).

Tab. 2.5. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Koncepcji Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> • prognoza wzrostu liczby ludności do 2040 r. w powiecie konińskim • wysoka i rosnąca aktywność obywatelska mierzona frekwencją wyborczą w wyborach samorządowych na tle pozostałych powiatów Wielkopolski • postrzeganie i rozwijanie kapitału ludzkiego jako najważniejszego zasobu regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • spadek liczby ludności do 2040 r. (poza pow. konińskim) • niewystarczająco rozwinięta infrastruktura społeczna, w szczególności niedostateczna dostępność przedszkoli i żłobków • niski poziom aktywności zawodowej kobiet • niskie, ujemne wartości wskaźnika przyrostu naturalnego skutkujące wysokimi wartościami wskaźnika obciążenia demograficznego • niskie, ujemne wartości wskaźnika salda migracji • postępujący proces starzenia się populacji • niedostateczna współpraca między szkołami a środowiskiem pracodawców • niewystarczające wyposażone w infrastrukturę ochrony zdrowia • nierównomierne rozmieszczenie zasobów ochrony zdrowia, w tym lekarzy • duża liczba wypadków drogowych w szczególności w Koninie i powiecie konińskim • negatywne skutki społeczne w wyniku wyczerpywania się zasobów naturalnych • zmniejszająca się liczba dzieci i młodzieży uczącej się • wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe
GOSPODARCZY	
<ul style="list-style-type: none"> • posiadane przez WW potencjały w postaci korzystnych warunków do rozwoju energetyki opartej o alternatywne źródła energii, takie jak rozwinięta infrastruktura elektroenergetyczna oraz powiązany z nią kapitał ludzki i intelektualny, korzystne warunki środowiskowe, a także duża atrakcyjność lokalizacyjna • działalność firm związanych z obsługą biznesu • duży potencjał dla rozwoju turystyki i rekreacji • duża atrakcyjność lokalizacyjna WW oraz wyższy niż w skali kraju i województwa wielkopolskiego odsetek podmiotów gospodarczych działających w transporcie i gospodarce magazynowej jako podstawa rozwoju branży logistycznej i magazynowej • rozwój nowych przedsiębiorstw w ramach klastrów energii i utworzenia Wielkopolskiej Doliny Wodorowej z dominującą pozycją WW 	

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój IS dot. Odnawialnych Źródeł Energii i nowoczesnych technologiach energetycznych w świetle nowych unijnych i krajowych źródeł finansowych w związanych z realizacją Europejskiego Zielonego Ładu • wsparcie rozwojowe ze środków UE ukierunkowane na wzmocnienie zielonej transformacji, przy uwzględnieniu sprawiedliwej transformacji <p style="text-align: center;">ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> • duża atrakcyjność lokalizacyjna z uwagi na dobrą dostępność komunikacyjną i korzystne położenie w układzie kluczowych europejskich korytarzy transportowych stymulujących rozwój powiązań transportowych • dobrze rozwinięta sieć infrastruktury drogowej • dobrze rozwinięta komunikacja autobusowa • możliwość wykorzystania istniejących kolejowych linii przemysłowych do przewozów pasażerskich • lokalizacja instalacji do produkcji energii z odnawialnych źródeł • równomierne rozmieszczenie elementów sieci osadniczej • niski stopień suburbanizacji ograniczający możliwość wystąpienia jej negatywnych następstw • relatywnie duża liczba programów rewitalizacyjnych • silny, subregionalny rdzeń rozwojowy WW w postaci miasta Konin o znacznym potencjale społeczno-gospodarczym • znaczący udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni WW • wzrost udziału technologii nisko-i zeroemisyjnych • obniżenie antropopresji na środowisko poprzez dekarbonizację produkcji wodoru - produkcja i wykorzystanie zielonego wodoru z OZE, utworzenie „doliny wodorowej” • możliwość wykorzystania wód geotermalnych 	<p style="text-align: center;">GOSPODARCZY</p> <ul style="list-style-type: none"> • niska dynamika poziomu wzrostu gospodarczego na tle pozostałych podregionów Wielkopolski • niska liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON • niski udział kapitału zagranicznego w strukturze gospodarki lokalnej • niższy poziom życia oraz deficyty rozwojowe na obszarach wiejskich o rolniczym charakterze • pogorsząca się zła sytuacja finansowa mieszkańców skutkująca rosnącą liczbą osób korzystających z pomocy społecznej na tle powiatów Wielkopolski • niedopasowanie umiejętności posiadanych przez pracowników do potrzeb zgłaszanych przez pracodawców przy jednoczesnej niedostatecznej współpracy między szkołami a środowiskiem pracodawców • wysokie wartości wskaźnika stopy bezrobocia • postępująca utrata funkcji społeczno-gospodarczych przez główne miasta subregionu: Konin, Turek i Koło • negatywne skutki gospodarcze w wyniku wyczerpywania się zasobów naturalnych • niski poziom innowacyjności na tle kraju i Unii Europejskiej stanowiący zagrożenie dla sprawnego transferu, adaptacji i wytwarzania nowoczesnych technologii • wzrost nierównowagi rynku pracy oraz rosnący stopień zagrożenia bezrobociem strukturalnym, w tym długotrwale bezrobotnych, absolwentów i osób z wyższym wykształceniem na tle Wielkopolski <p style="text-align: center;">ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> • zerowe ponowne wykorzystanie ścieków przemysłowych oraz marginalne wykorzystanie w rolnictwie i przy rekultywacji gleby osadów z przemysłowych oczyszczalni ścieków • niekorzystna działalność Grupy ZE PAK związana z wysoką emisją CO₂ i przekształcaniami terenu w wyniku wydobycia węgla metodami odkrywcowymi • wysokie udziały użytków kopalnianych w powierzchni ogółem i duża powierzchnia terenów zdewastowanych • niekorzystny deficyt wody powodujący susze • niski udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i gazowej w liczbie ludności ogółem • wysoka wartość wskaźnika ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia na osobę • niski udział powierzchni lasów w powierzchni ogółem ograniczający naturalną retencję wodną • ograniczona wewnętrzna dostępność infrastruktury kolejowej • kurczenie się miast (głównie w wyniku suburbanizacji), przejawiające się w spadku wartości wskaźnika urbanizacji Wielkopolski Wschodniej • niski udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie, łazienkę i gaz sieciowy • niekorzystna kumulacja liniowego natężenia zanieczyszczeń wzdłuż Autostrady A2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Koncepcja Sprawiedliwej Transformacji... (2021).

STRATEGIA NA RZECZ NEUTRALNOŚCI KLIMATYCZNEJ WIELKOPOLSKA WSCHODNIA 2040 (2021)

Dokument Strategia na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040 (2021) został opracowany na podstawie założeń przyjętych przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego w październiku 2020 r. w Wielkopolskim Biurze Planowania Przestrzennego w Poznaniu przy współpracy Departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego oraz ARR S.A. w Koninie i ARR Transformacja Sp. z o. o. Jest to dokument określający politykę Samorządu Województwa Wielkopolskiego ukierunkowaną na osiągnięcie na poziomie regionalnym unijnych celów klimatycznych wynikających bezpośrednio z dokumentów UE (Europejski Zielony Ład, Czysta Planeta, Strategia w zakresie wodoru na rzecz Europy neutralnej dla klimatu). Głównym celem „... jest wyznaczenie nowego proklimatycznego podejścia do rozwoju subregionu oraz wskazanie kierunków działań długookresowych, których efektem będzie redukcja emisji gazów cieplarnianych i poprawa jakości powietrza, rozwój i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz ograniczenie zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną i zwiększenie efektywności energetycznej (Strategia na rzecz Neutralności..., 2021, s. 8). Zakłada się, że wdrożenie innowacyjnych, wieloaspektowych i komplementarnych rozwiązań w WW doprowadzi do osiągnięcia neutralności klimatycznej w 2040 r.

Charakterystyka obszaru WW przeprowadzona w kontekście mitygacji zmian klimatu pozwoliła wskazać kluczowe wyzwania rozwojowe tego obszaru w następujących płaszczyznach: czysta energia, zrównoważony przemysł i budownictwo, zrównoważone mieszkalnictwo, inteligentne rolnictwo, zrównoważona mobilność i różnorodność biologiczna. Z punktu widzenia głównego celu strategii najważniejsze wyzwania rozwojowe dotyczą dwóch pierwszych płaszczyzn i odnoszą się głównie do aspektów gospodarczego i środowiskowo-przestrzennego. W odniesieniu do płaszczyzn czysta energia i przemysł najważniejszym wyzwaniem w WW dotyczy działalności Grupy Kapitałowej ZE PAK (ZE PAK). Obecnie ZE PAK dostarcza ok. 4,0% krajowej energii elektrycznej zajmując 4. miejsce w kraju. Jest także drugim w Polsce producentem energii elektrycznej ze spalania węgla brunatnego. Jednak Grupa ZE PAK stanowi od lat największe źródło emisji CO₂ w województwie. Planowane zakończenie działalności kotłowni węglowych przełoży się na znaczące ograniczenie emisji CO₂, co stanowić będzie istotny wkład do osiągnięcia celu redukcji emisji tego gazu na poziomie krajowym do 2030 r. Pozytywną tendencją jest w WW relatywnie duża liczba instalacji produkujących energię z odnawialnych źródeł, zwłaszcza farm wiatrowych w powiatach konińskim i kolskim oraz lokalizacja instalacji wytwarzających energię z promieniowania słonecznego. Na terenie WW inicjatorem działań na rzecz rozwoju energetyki opartej na nowoczesnych technologiach wodorowych i rozwoju badań w zakresie wdrażania nowoczesnych technologii produkcji, dystrybucji i magazynowania zielonego wodoru jest m. Konin, w którym planuje się uruchomienie wytwórni wodoru wraz z infrastrukturą towarzyszącą, a na obszarze WW zbudowanie „doliny wodorowej” i utworzenie klastra energii, promującego produkcję zielonego wodoru z odnawialnych źródeł.

Systematyzując i syntetyzując wyniki Strategii na rzecz neutralności... (2021) zawarte w opracowaniu, dokonano ich uporządkowania w układzie głównych potencjałów i barier rozwojowych WW, systematyzowanych w dwóch wymiarach gospodarczym i środowisko-przestrzennym (tab. 2.6).

Tab. 2.6. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Strategii na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> nie zidentyfikowano 	<ul style="list-style-type: none"> nie zidentyfikowano
GOSPODARCZY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> innowacyjne klastry energetyczne (Zielona Energia – Konin, CZYSTA ENERGIA w powiecie tureckim) innowacyjna stacja tankowania wodoru w Koninie specjalizacja przemysłowo-budowlana duży udział przedsiębiorstw małych i średnich działalność firm związanych z obsługą biznesu rozwój nowoczesnych technologii i powstanie nowych przedsiębiorstw w ramach klastra energii i utworzenia Wielkopolskiej Doliny Wodorowej z dominującą pozycją WW 	<ul style="list-style-type: none"> zróżnicowany wewnętrznie poziom aktywności gospodarczej i poziom atrakcyjności inwestycyjnej wysokie wartości wskaźnika stopy bezrobocia wysoki udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym przewaga wyjazdów do pracy nad przyjazdami w WW niski poziom innowacyjności w stosunku do poziomu ogólnokrajowego (np. niski odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych oraz współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej) mogący stanowić zagrożenie dla efektywnej adaptacji rozwiązań innowacyjnych należących do głównych zewnętrznych impulsów rozwojowych
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	
<ul style="list-style-type: none"> umiarkowane warunki klimatyczne 	

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> • nizinny teren umożliwiający dobry przepływ mas powietrza, co wpływa na jakość powietrza i niekumulowanie się zanieczyszczeń w jednym miejscu • relatywnie wysoka redukcja emisji substancji pyłowych i gazowych w wyniku zakończenia działalności kotłów węglowych • relatywnie duża liczba instalacji produkujących energię z odnawialnych źródeł, zwłaszcza farmy wiatrowe (powiaty koniński i kolski) i lokalizacja instalacji wytwarzających energię z promieniowania słonecznego • liczne projekty związane z wykorzystaniem wodoru (wytwórnia wodoru, ekologiczna stacja tankowania wodoru w Koninie) • rozbudowany system elektroenergetyczny jako element budowania niskoemisyjnego i energooszczędnego sektora energetycznego • relatywnie dobry stan zasobów mieszkaniowych i wdrażanie programów rewitalizacji poprawiających jakość zasobów mieszkaniowych • duży udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej • rozbudowany system elektroenergetyczny jako element budowania niskoemisyjnego i energooszczędnego sektora energetycznego • relatywnie wysoka dostępność drogowa oraz tranzytowy charakter obszaru w relacjach wschód – zachód • silny, subregionalny rdzeń rozwojowy WW w postaci miasta Konin o znacznym potencjale społeczno-gospodarczym • korzystne warunki dla rozwoju energetyki odnawialnej z biomasy stałej • możliwe do wykorzystania zasoby eksploatacyjnych wód i energii geotermalnej • duży potencjał rolniczy i przetwórstwa rolno-spożywczego stanowiący podstawę rozwoju biogospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> • brak odpowiednich kwalifikacji lub umiejętności koniecznych do wykonywania poszukiwanych zawodów na lokalnym rynku pracy w świetle coraz silniejszej presji technologicznej w związku z rozwojem przemysłu 4.0 i 5.0 <p style="text-align: center; background-color: #008000; color: white; margin: 5px 0;">ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> • niekorzystna lokalizacja dużej liczby zakładów emitujących dużo substancji zanieczyszczających • niekorzystna działalność Grupy ZE PAK związana z wysoką emisją CO₂ • relatywnie wysoka na tle WW emisja substancji pyłowych i gazowych w m. Konin • znaczący udział w emisji zanieczyszczeń do powietrza tzw. „niskiej emisji”, której źródłem są sektor komunalno-bytowy, hałdy, zakłady wielkopowierzchniowe • relatywnie duży obszar zajęty pod działalność odkrywkową i będący w procesie rekultywacji • potencjalne kompleksowe obciążenie środowiska przez całkowite przekształcenie powierzchni terenu w obrębie odkrywki, przekształcenia hydrogeologiczne i hydrologiczne, deformacje geomechaniczne i problem zagospodarowania odpadów wydobywczych • zerowe ponowne wykorzystanie ścieków przemysłowych oraz marginalne wykorzystanie w rolnictwie i przy rekultywacji gleby osadów z przemysłowych oczyszczalni ścieków • niski udział mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy w liczbie mieszkań ogółem • niski udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i gazowej w liczbie ludności ogółem • słaba jakość gleb i niedobory składników mineralnych • wysoki wskaźnik zagrożenia suszą atmosferyczną, a w konsekwencji także suszą glebową, hydrologiczną i hydrogeologiczną • niski udział powierzchni lasów w powierzchni ogółem • ograniczona wewnętrzna dostępność do infrastruktury kolejowej (brak dostępności do infrastruktury kolejowej w powiecie tureckim) • deficyty sieci osadniczej skutkujące niskim poziomem urbanizacji oraz niską gęstością zaludnienia • znaczne obciążenie sieci drogowej związane z dużym natężeniem ruchu i rozwojem działalności logistycznej ze względu na tranzytowy charakter położenia w Wielkopolsce i kraju • niekorzystna kumulacja liniowego natężenia zanieczyszczeń wzdłuż Autostrady A2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategia na rzecz Neutralności... (2021).

CZASOPRZESTRZENNA ANALIZA ZMIAN LOKALNEGO RYNKU PRACY PODREGIONU KONIŃSKIEGO W KONSEKWENCJI SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI (2021)

Czasoprzestrzenna analiza zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego w konsekwencji sprawiedliwej transformacji (2021) została opracowana przez pracowników Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM z inicjatywy ARR Transformacja Sp. z o.o. w Koninie. Wykonanie opracowania podyktowane było koniecznością przygotowania podregionu konińskiego do procesu transformacji gospodarki lokalnej, wynikającego z decyzji dotyczącej zakończenia eksploatacji węgla brunatnego i jego wykorzystania w okręgu konińskim. Głównym celem badania była identyfikacja czasoprzestrzennych zmian lokalnego rynku pracy

całego podregionu konińskiego, którego istotną częścią jest WW. Zakres i skala zmian ulegnie LRP pogłębieniu w związku z konsekwencjami decyzji zmierzających do osiągnięcia neutralności klimatycznej Polski i Unii Europejskiej, a negatywne społecznie następstwa łagodzić ma mechanizm sprawiedliwej transformacji. Zakres czasowy analizy obejmuje lata 1995-2019. Zakres tematyczny opracowania koncentruje się na charakterystyce regionu konińskiego w trzech aspektach sytuacji demograficznej, poziomu i warunków życia oraz sytuacji gospodarczej i rynku pracy oraz na identyfikacji czasoprzestrzennej zmian poziomu podaży i popytu na lokalnym rynku pracy i identyfikacji wpływu restrukturyzacji Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin (ZE PAK) na funkcjonowanie lokalnego rynku.

Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej WW jako części podregionu konińskiego na tle wszystkich podregionów w kraju, w aspekcie demograficznym i gospodarczym pozwala ocenić ją jako przeciętną. Jednak w aspekcie demograficznym jest to sytuacja bliższa stanów wysokich niż niskich, a w przypadku gospodarki i rynku pracy – bliższa stanom niskim. Z kolei najmniej korzystnie w WW kształtuje się sytuacja w aspekcie poziomu i warunków życia. Warto jednak podkreślić, że w porównaniu do innych podregionów, które muszą także zmierzyć się z transformacją sektora paliwowo-energetycznego sytuacja WW jako części podregionu konińskiego prezentuje się nieco korzystniej. Wyniki przeprowadzonej identyfikacji czasoprzestrzennej zmian poziomu podaży pozwalają stwierdzić, że podaż pracy na lokalnym rynku pracy WW determinowana jest przez niekorzystne tendencje zmian stanu i struktury mieszkańców tego obszaru. Szczególne nasilenie negatywnych uwarunkowań demograficznych występuje na obszarze WW: miasto Konin, tureckim, kolskim, słupeckim oraz w gminach północnej części powiatu konińskiego. Dodatkowo sytuacja demograficzna WW nie jawi się zbyt optymistycznie w świetle prognoz demograficznych GUS. Prognozowana jest postępująca depopulacja badanego obszaru spowodowana znacznym spadkiem przyrostu naturalnego, która dotknie znaczną część podregionu z wyjątkiem powiatu konińskiego objętego procesami suburbanizacji strefy podmiejskiej Konina. We wszystkich powiatach prognozowany jest intensywny proces starzenia się ludności i spadek udziału osób w wieku produkcyjnym, co nie wpłynie na poprawę podaży pracy na lokalnym rynku pracy. Z kolei wyniki analizy czasoprzestrzennej popytu pozwalają stwierdzić, że popyt na pracę w WW jest bardzo mocno zróżnicowany. Powiaty kolski, koniński czy turecki cechują się strukturą gospodarczą o relatywnie niskim stopniu dywersyfikacji. Silnie uzależniona od dwóch branż gospodarka tych powiatów (i części gmin) stanowi duże zagrożenie dla zachowania odpowiedniej równowagi. Sytuacja ta, zwłaszcza tam, gdzie dominuje zatrudnienie w branżach niejako zmuszonych w związku z transformacją sektora paliwowo-energetycznego do redukcji zatrudnienia oraz w działalnościach z nim powiązanych, może implikować niekorzystne tendencje na lokalnym rynku pracy. Pewnym pozytywnym symptomem może być rosnąca aktywność małych i średnich przedsiębiorstw, które powstają w badanych gminach i powiatach. Dodatkowym wsparciem w rozwoju przedsiębiorczości, która może prowadzić do wzrostu dywersyfikacji struktury gospodarczej jest działalność instytucji otoczenia biznesu. Z kolei sytuacja miasta Konin, z uwagi na względnie dużą dywersyfikację struktury gospodarczej, może sprawiać, że jego gospodarka będzie odporna na potencjalne szoki rozwojowe wywołane transformacją branży paliwowo-energetycznej. Najtrudniejsza sytuacja na lokalnym rynku pracy może wystąpić w powiatach konińskim, tureckim (i częściowo kolskim), w których zbyt dużą rolę odgrywa tradycyjny sektor paliwowo-energetyczny.

Lokalny rynek pracy WW jest rynkiem o wysokim poziomie zrównoważenia. Wielkość i struktura bezrobocia występującego na tym rynku odpowiada nierównowadze podażowej typowej dla rynku pracy funkcjonującego w gospodarce rynkowej. Jest to klasyczne bezrobocie frykcyjne wykazujące typową wrażliwość na wahania koniunktury gospodarczej. Należy jednak podkreślić, że sytuacja w WW wykazuje zauważalne zróżnicowania wewnętrzne. Powiatami o największych wyzwaniach w zakresie zrównoważenia rynku pracy są powiat miasto Konin i powiat koniński. Na poziomie gmin w relatywnie najtrudniejszej sytuacji znajdują się gminy centralnej i północnej części powiatu konińskiego. Konsekwencje ekonomiczne i społeczne związane z restrukturyzacją ZE PAK skoncentrują się we wschodniej części podregionu konińskiego. Tym samym interwencja podejmowana w ramach sprawiedliwej transformacji ukierunkowanej na łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej powinna być dedykowana obszarowi WW.

Systematyzując i syntetyzując wyniki Czasoprzestrzennej analizy... (2021) zawarte w opracowaniu, dokonano ich uporządkowania w układzie głównych potencjałów i barier rozwojowych WW, usystematyzowanych w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowisko-przestrzennym (tab. 2.7).

Tab. 2.7. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Czasoprzestrzennej analizy zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego w konsekwencji sprawiedliwej transformacji

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> wzrost liczby ludności powiatu konińskiego w wyniku procesów suburbanizacji dodatnie wartości przyrostu naturalnego i salda migracji w powiecie konińskim prognoza dalszego wzrostu liczby ludności w perspektywie 2030r. w powiecie konińskim wysoki poziom bezpieczeństwa mierzony małą liczbą przestępstw i wysokim poziomem wykrywalności relatywnie niski poziom śmiertelności z powodu chorób krążenia i nowotworów na tle kraju 	<ul style="list-style-type: none"> niekorzystna prognoza dalszej depopulacji w perspektywie 2030r. (poza powiatem konińskim) niskie, ujemne wartości wskaźnika przyrostu naturalnego skutkujące wysokimi wartościami wskaźnika obciążenia demograficznego (poza powiatem konińskim) większe tempo starzenia się ludności na tle Wielkopolski i kraju niższe tempo wzrostu wynagrodzenia na tle Wielkopolski i kraju relatywnie niski poziom opieki zdrowotnej na tle Wielkopolski i kraju niższa dynamika przyrostu nowych mieszkań na tle Wielkopolski i kraju
GOSPODARCZY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> korzystny stosunek liczby podmiotów nowo zarejestrowanych do likwidowanych rosnący poziom przedsiębiorczości małych i średnich przedsiębiorstw dobrze zdywersyfikowana działalność produkcyjna i usługowa miasta Konin dobrze rozwinięte instytucje z zakresu otoczenia biznesu bezrobocie frykcyjne wykazujące typową wrażliwość na wahania koniunktury gospodarczej wysoka wartość wydatków budżetów JST na 1 mieszkańca rosnąca liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na tle pozostałych powiatów Wielkopolski ponadprzeciętny w stosunku do regionu wielkopolskiego udział przedsiębiorstw z sektora przemysłu i budownictwa oraz usług 	<ul style="list-style-type: none"> niski poziom nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca niski poziom wydatków inwestycyjnych na mieszkańca niska dynamika wzrostu spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego jako nośnika innowacji technologicznych i innowacyjnych nierównomierny poziom dywersyfikacji w układzie częściowym WW: niski poziom dywersyfikacji struktury gospodarczej mierzony liczbą podmiotów w powiecie kolskim i konińskim, a liczbą pracujących w powiecie tureckim wzrost homogeniczności struktury gospodarczej w powiecie konińskim, tureckim, kolskim duże zróżnicowania wewnętrzne w zakresie rynku pracy i największe wyzwania w zakresie zrównoważenia rynku w m. Konin i powiecie konińskim redukcji zatrudnienia w związku z restrukturyzacją GK ZE PAK w latach 2018-2020 w powiecie tureckim niska dynamika wzrostu gospodarczego oraz wartości dodanej brutto na tle pozostałych podregionów Wielkopolski i kraju obniżenie pozycji pod względem sytuacji gospodarczej i rynku pracy na tle kraju niekorzystne tendencje na lokalnym rynku pracy wywołane redukcją zatrudnienia w związku z transformacją sektora paliwowo-energetycznego rosnący stopień zagrożenia bezrobociem strukturalnym, w tym bezrobociem absolwentów i osób z wyższym wykształceniem na tle Wielkopolski obniżenie dochodów gmin i redukcja wpływów z PIT i CIT w wyniku restrukturyzacji bazy ekonomicznej wynikającej z transformacji energetycznej
SRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	SRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
<ul style="list-style-type: none"> niski stopień suburbanizacji ograniczający możliwość wystąpienia jej negatywnych następstw (poza bezpośrednim otoczeniem m. Konin) 	<ul style="list-style-type: none"> wysoka emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych niska dynamika udziału osób korzystających z sieci gazowej na tle Wielkopolski i kraju

Źródło: opracowanie własne na podstawie Czasoprzestrzennej analizy... (2021).

RAPORT DOTYCZĄCY PROCESU TRANSFORMACJI W KIERUNKU NEUTRALNOŚCI KLIMATYCZNEJ

Raport dotyczący procesu transformacji w kierunku neutralności klimatycznej (2021) został opracowany przez Zespół PwC we współpracy z Dyrekcją Generalną ds. Wspierania Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej. Celem raportu było uszczegółowienie głównych elementów procesu transformacji na poziomie krajowym w kierunku neutralności klimatycznej, nakreślonych w dokumentacji krajowej oraz dostarczenie bazy dowodowej do identyfikacji najbardziej negatywnie dotkniętych regionów, a mianowicie: Śląska, Dolnego Śląska i Wielkopolski. Zakres czasowy analizy nie został jednoznacznie określony i obejmował różne przedziały czasowe, najczęściej kończące się na roku 2019. Zakres przestrzenny obejmował 10 podregionów NUTS 3: Koniński, Wałbrzyski, Kamiennogórski, Katowicki, Bielski, Tyski, Rybnicki, Gliwicki, Bytomski, Sosnowiecki. Raport można podzielić na dwa główne bloki tematyczne. W pierwszym (rozdziały 2-3) identyfikowano uwarunkowania polityki klimatycznej na szczeblu unijnym i krajowym, a w drugim (rozdziały 4-7) zawarto wyniki analizy społeczno-gospodarczej poszczególnych obszarów objętych zakresem przestrzennym badań.

WW była traktowana w Raporcie jako podregion koniński (NUTS3) uwzględniając w stosunku do zakresu przyjętego w niniejszym opracowaniu dodatkowo powiaty: gnieźnieński i wrzesiński. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej obejmowała następujące elementy: demografię, zatrudnienie, edukację i gospodarkę. Najważniejsze ustalenia dotyczyły wskazania elementów decydujących o tym, że WW jest regionem wrażliwym na proces osiagania neutralności klimatycznej. Były one związane z faktem, że gospodarka regionu opiera się na przemyśle uzależnionym od wydobycia węgla brunatnego, które ma zostać wygaszone do 2030 roku. Wskazano również kluczowe konsekwencje dążenia do neutralności klimatycznej obejmujące m.in. utratę miejsc pracy związanych z przemysłem węgla brunatnego. Według szacunków liczbę miejsc pracy zagrożonych w wyniku procesów dekarbonizacji w podregionie szacuje się na około 5 000. Kolejną przewidywaną konsekwencją jest spadek przychodów podatkowych budżetów gminnych z powodu likwidacji kopalń nawet do 39%, co będzie związane z brakiem przychodów z tytułu opłaty eksploatacyjnej oraz ograniczeniem wpływów od największego podatnika w podregionie – Grupy ZE PAK. Ostatnia grupa konsekwencji zielonej transformacji wiązała się z koniecznością realizacji kosztochłonnych inwestycji rekultywacyjnych mających ograniczyć środowiskowe skutki wydobycia węgla brunatnego.

Podsumowaniem wyników Raportu dotyczącego procesu transformacji w kierunku neutralności klimatycznej (2021) zawartych w części stanowiącej analizę SWOT podregionu konińskiego, jest ich uporządkowanie w układzie potencjałów i barier rozwojowych w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowisko-przestrzennym (tabela 2.8).

Tab. 2.8. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Raportu dotyczącego procesu transformacji w kierunku neutralności klimatycznej

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> nie zidentyfikowano 	<ul style="list-style-type: none"> negatywne trendy demograficzne nieefektywny system opieki zdrowotnej
GOSPODARCZY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> dogodne warunki lokalizacyjne dla biznesu w centrum Polski ze spójną siecią drogową i autostradą A2, tereny inwestycyjne transformacja ZE PAK w kierunku OZE (przebudowa istniejących elektrociepłowni na zakłady wykorzystujące biomasę) funkcjonowanie i rozwój istniejących klastrów energii obecność przemysłu w podregionie (produkcja artykułów spożywczych, budownictwo, produkcja mebli i wyrobów dla budownictwa) rozwój skoncentrowany na inteligentnych specjalizacjach, które pozostaną główną ideą łączącą różne polityki UE i krajowe w perspektywie 2021-2027 instytucje wsparcia przedsiębiorczości (m.in. Konińska Izba Gospodarcza, Turecki Inkubator Przedsiębiorczości) duży potencjał dla rozwoju turystyki Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji możliwe uruchomienie na terenie nieczynnej elektrowni w Adamowie bloku gazowo-parowego 	<ul style="list-style-type: none"> niski poziom przedsiębiorczości wysoka stopa bezrobocia; rosnące bezrobocie spowodowane likwidacją górnictwa (mogą wystąpić problemy z bezrobociem z powodu likwidacji kopalń, alternatywnie osoby te mogą zasilić pulę emigracyjną) słaba dywersyfikacja gospodarki (zależność dużej liczby osób od kilku podmiotów gospodarczych) obecność przemysłu energochłonnego i wysokoemisyjnego w regionie akumulacja strat ze względu na specyfikę węgla brunatnego (nieoptymalny transport tego surowca) zróznicowanie poziomu rozwoju gospodarczego zmniejszenie wpływów podatkowych dla jednostek samorządu terytorialnego rezygnacja z górnictwa może negatywnie wpłynąć na kondycję innych przedsiębiorstw konieczność zaspokojenia przewidywanego wzrostu zapotrzebowania na energię w przyszłości w województwie wielkopolskim

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> zmiany legislacyjne (prawo energetyczne w Polsce jest zmieniane w celu promowania rozwoju prosumentów i klastrów energii) 	<p style="text-align: center;">ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> negatywny wpływ przemysłu opartego na wydobyciu węgla brunatnego na środowisko (zwłaszcza na jakość powietrza i poziom wód) duża powierzchnia terenów pogórnicznych (bezużytecznych dla jakiegokolwiek działalności gospodarczej lub rolniczej) zasoby mieszkaniowe regionu wymagają termomodernizacji przestarzała flota transportu publicznego i dysproporcje w dostępie do transportu publicznego
<p style="text-align: center;">ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> obejujące warunki wiatrowe i słoneczne dla zagospodarowania terenu pogórniczego pod rozwój energetyki ze źródeł odnawialnych występowanie wód geotermalnych rozległa sieć dystrybucyjna i przesyłowa energii bliskość obszarów Natura 2000 	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu dotyczącego procesu transformacji... (2021).

SPRAWIEDLIWA TRANSFORMACJA W WIELKOPOLSCIE WSCHODNIEJ – DIAGNOZA I WYTYCZNE

Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej – diagnoza i wytyczne (2021) stanowi raport przygotowany przez zespół autorski: M. Hetmański, D. Kiewra, D. Iwanowski i P. Czyżak, wydany przez Fundację WWF Polska w ramach projektu „Regiony i gminy na rzecz sprawiedliwej transformacji” realizowanego w ramach Europejskiej Inicjatywy Klimatycznej (EUKI) Niemieckiego Federalnego Ministerstwa Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Reaktorów Atomowych (BMU). Celem opracowania była pogłębiona diagnostyka subregionu konińskiego jako jednego z regionów węglowych wskazanych przez Komisję Europejską do wsparcia w ramach Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST). W raporcie zdefiniowano kluczowe wyzwania w zakresie sprawiedliwej transformacji w kontekście społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Szczególną uwagę poświęcono roli ZE PAK jako największego pracodawcy w regionie i emitenta gazów cieplarnianych. Zakres czasowy analiz społeczno-gospodarczych realizowanych w ramach raportu był zróżnicowany i zawierał się w przedziale od roku 2000 do 2019, ponadto obejmował wyniki konsultacji społecznych realizowanych w 2020 roku. Zakres przestrzenny badań odnosił się do WW charakteryzującej się szczególnym nasileniem konsekwencji działalności kompleksu wydobywczego. Tematyka raportu obejmowała diagnozę społeczno-gospodarczą i opis wyzwań rozwojowych WW. Ponadto sformułowano wytyczne dla polityki rozwoju regionu i wskazano kluczowe obszary wymagające wsparcia ze środków Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Raport zawiera także wyniki modelowania energetycznego i ekonomicznego, w którym uwzględniono aktualne plany sformułowane przez władze samorządowe oraz ZE PAK. Zaprezentowano również katalog dobrych praktyk w obszarze sprawiedliwej transformacji z innych krajów, przeważnie Europy Środkowo-Wschodniej. Raport kończą rekomendacje dotyczące dalszych działań w ramach transformacji WW.

W głównych wnioskach raportu dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej WW podkreślono m.in., że jest ona w dużo gorszej kondycji gospodarczej niż pozostała część województwa, szczególnie pod względem stopy bezrobocia i średniego wynagrodzenia. Z kolei wśród pozytywnych aspektów wyróżniono w pierwszej kolejności korzystne warunki do rozwoju energetyki opartej na alternatywnych źródłach energii, skonsolidowane duże tereny poprzemysłowe i zdegradowane, nadające się do zagospodarowania, oraz korzystne położenie na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych.

Bardziej szczegółowo wyniki raportu dotyczące sytuacji rozwojowej WW przedstawiono w tab. 2.9 zawierającej główne potencjały i bariery rozwojowe identyfikowane w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowisko-przestrzennym.

Tab. 2.9. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników dokumentu Sprawiedliwa Transformacja w Wielkopolsce Wschodniej – diagnoza i wytyczne (2021)

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<p style="text-align: center;">SPOŁECZNY</p> <ul style="list-style-type: none"> wzrastająca świadomość nieuchronnej restrukturyzacji sektora energetyki i gospodarki migracje zarobkowe do Polski, głównie z kierunku wschodniego rosnące znaczenie ekonomii społecznej stwarzającej możliwości przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz negatywnym skutkom procesów demograficznych 	<p style="text-align: center;">SPOŁECZNY</p> <ul style="list-style-type: none"> nierzadująca jakość edukacji zawodowej oraz współpracy między szkołami a biznesem niekorzystne długofalowe prognozy demograficzne (starzenie się społeczeństwa) drenaż mózgów (pogłębiająca się emigracja, szczególnie ludzi młodych w celach zarobkowych)

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> • coraz większa świadomość ekologiczna społeczeństwa regionów węglowych • możliwość korzystania z doświadczeń innych regionów węglowych w procesie transformacji – wymiana doświadczeń w ramach Platformy na rzecz Regionów Węglowych w Procesie Transformacji (Coal Regions in Transition Platform (CRIT) i Forum Burmistrzów na rzecz Sprawiedliwej Transformacji 	<ul style="list-style-type: none"> • brak współpracy między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego głównie w obszarze inwestycyjnym • postępujące niekorzystne trendy demograficzne związane ze starzeniem się ludności • częsta zmiana prawodawstwa – głównie w obszarze funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego, • narzucanie wizji transformacji przez władze centralne Polski – przywiezienie planu sprawiedliwej transformacji „w teczkę” • brak porozumienia na poziomie administracji centralnej co do roli Krajowego Planu Sprawiedliwej Transformacji (KPST) i relacji względem działań regionalnych (TPST), kanibalizacja przedsięwzięć inwestycyjnych pomiędzy tzw. kopertą krajową (KPST) a regionalną (TPST)
GOSPODARCZY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie gmin i NGO w realizacji projektów z funduszy Unii Europejskiej • powszechność pracowników z wysokimi kwalifikacjami technicznymi w obszarze energetyki • korzystne warunki do rozwoju energetyki opartej na alternatywnych źródłach energii • ogłoszenie przez ZE PAK nowej zielonej strategii i dat odejścia od węgla zgodnych z Porozumieniem paryskim, tj. przed 2030 r. • rozwój nowych sektorów takich jak biogospodarka, gospodarka o obiegu zamkniętym, zielona gospodarka (OZE) • wysoki lub wystarczający potencjał tworzenia nowych miejsc pracy związanych z odnawialnymi źródłami energii • krajowe i europejskie instrumenty rozwoju wspierające sprawiedliwą transformację (m.in. środki z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji na rozwój inteligentnych specjalizacji) • WW jest jedynym regionem węglowym w Polsce, gdzie właścicielem kompleksu górniczego i elektroenergetycznego nie jest Skarb Państwa, a właściciel prywatny, co daje mu większą niezależność w podejmowaniu decyzji 	<ul style="list-style-type: none"> • wysokie bezrobocie • brak wystarczającej kadry z wykształceniem w kierunkach innowacyjnych, zwłaszcza w obszarze energetyki rozproszonej (OZE) • słaby rozwój podmiotów ekonomii społecznej ograniczający możliwość zatrudnienia osób defaworyzowanych na rynku pracy • niewystarczający stopień produktywności i innowacyjności gospodarki, powiązań kooperacyjnych, w tym w obszarze B+R • niski poziom wykorzystania nowoczesnych technologii • konieczność mobilizacji środków własnych samorządów w ramach realizacji projektów finansowanych z funduszy unijnych • tendencje do zmiany w ramach nowego budżetu UE instrumentów bezzwrotnych (dotacje) na zwrotne (pożyczki) • niekorzystny wpływ decyzji władz centralnych na sytuację finansową samorządów (pogłębiające się dysproporcje między zadaniami zlecanymi JST a ich finansowaniem z budżetu państwa) • brak deklaracji wdrożenia celu neutralności klimatycznej 2050 przez Polskę co może prowadzić do wstrzymania 50% wypłat z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
<ul style="list-style-type: none"> • skonsolidowane duże tereny przemysłowe i zdegradowane nadające się do zagospodarowania • korzystne położenie w przestrzeni europejskiej i krajowej (bliskość dużych rynków zbytu - Konin, Poznań, Kalisz, Łódź) • liczne zasoby naturalne i dziedzictwa kulturowego stanowiące silną ofertę turystyczną • dotychczasowe doświadczenia z rekultywacji terenów pogórnich w regionie m.in. Czarnej Wody, Jeziora Zatorze 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające powiązania/dostępność z aglomeracją poznańską oraz pozostałymi podregionami województwa • słaba infrastruktura dróg gminnych w klasie lokalnej i dojazdowej oraz infrastruktury kolejowej oraz ograniczenie inwestycji w infrastrukturę transportową zarządzaną na poziomie krajowym • brak nowoczesnej infrastruktury turystycznej • pogłębiający się deficyt wody, występowanie zjawisk suszy, niewystarczająca retencja wodna • duża powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych (tereny pokopalniane) • brak pomysłów ze strony gmin na zagospodarowanie terenów pokopalnianych, szczególnie w kierunku przekształcania w tereny gospodarcze

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
	<ul style="list-style-type: none"> • brak zintegrowanego podejścia terytorialnego pozwalającego na elastyczność w doborze instrumentów rozwojowych oraz dopasowania ich do potrzeb danego terytorium • wydłużony czas trwania inwestycji infrastrukturalnych – wymagany długi okres oczekiwania na rezultaty, • niekorzystne skutki zmiany klimatu, tj. ocieplenie, susze, wzrastająca liczba katastrof, problemy hydrologiczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie Hetmański i in. (2021).

ANALIZA GOSPODARCZA REGIONU WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ POD KĄTEM REALIZACJI PROCESU SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI, W TYM TRANSFORMACJI ENERGETYCZNEJ

Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej (2021) jest opracowaniem przygotowanym przez zespół ekspertów Fundacji InStrat na zlecenie Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie. Powstało ono w ramach projektu „Budowa i promocja marki: Wielkopolska Dolina Energii”, realizowanego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020. Przedmiotowy raport ma na celu określenie procesu sprawiedliwej transformacji w WW. Zakres czasowy nie został jasno określony, na podstawie zawartych w nim obserwacji można stwierdzić, że mieści się on w latach 2005-2019. Zakres przestrzenny dotyczy natomiast powiatów WW. Zakres tematyczny obejmuje identyfikację kluczowych wyzwań stojących przed regionem w kontekście przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej, uporządkowanych wg następujących kategorii: środowisko, energetyka, sytuacja społeczno-gospodarcza, infrastruktura. Określono również kluczowe kierunki transformacji i rodzaje planowanych działań finansowanych z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji, zaprezentowano również scenariusze dotyczące powstawania nowych miejsc pracy i wskazano szereg źródeł finansowania rekomendowanych działań.

Z treści raportu wynika, że głównym celem transformacji w WW jest dywersyfikacja gospodarcza i struktury przedsiębiorstw. Fundamentem transformacji energetycznej jest odejście od węgla do 2030 roku w elektroenergetyce i ciepłownictwie. Oprócz sektora energetycznego, transformacja energetyczna powinna przewidywać również rozwój zeroemisyjnego ciepłownictwa przy maksymalizacji wykorzystania potencjału rozwoju geotermii. Zidentyfikowano konieczność systemowego wsparcia aktywizacji zawodowej osób z grup szczególnie zagrożonych bezrobociem, zwłaszcza osób powiązanych z sektorem paliwowo-energetycznym. Zauważono również, że zakończenie działalności KWB Adamów w 2020 r. oraz KWB Konin w ciągu najbliższej dekady w negatywny sposób odbije się na dochodach podatkowych gmin, na terenie których znajdują się odkrywki. Autorzy raportu podkreślili, że sprawiedliwa transformacja w WW przebiega w partycypacyjny i przez to praktycznie niespotykany w polskiej skali sposób. Kontynuacja podjętego modelu wymagać będzie realizacji nowych inwestycji w odnawialne źródła energii również w oparciu o rozproszone modele własności. Zidentyfikowano również potrzeby w zakresie inwestycji infrastrukturalnych dotyczące głównie poprawy skomunikowania gmin i powiatów WW.

Wyniki Analizy gospodarczej regionu WW pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji (2021) starano się uporządkować wzorem poprzednich dokumentów w układzie potencjałów i barier rozwojowych w trzech wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym (tab. 2.10).

Tab. 2.10. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników Analizy gospodarczej regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<p style="text-align: center;">SPOŁECZNY</p> <ul style="list-style-type: none"> • niska mobilność pracowników zatrudnionych przez ZE PAK (jako cecha ograniczająca drenaż mózgow) 	<p style="text-align: center;">SPOŁECZNY</p> <ul style="list-style-type: none"> • niski poziom proekologicznych i proklimatycznych postaw mieszkańców
<p style="text-align: center;">GOSPODARCZY</p> <ul style="list-style-type: none"> • wysoki poziom wynagrodzeń w ZE PAK • wykorzystanie środków FST w celu dywersyfikacji działalności gospodarczej w obszarach gospodarki wodorowej i elektryfikacji, efektywność energetyczna budynków, elektromobilność 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca oferta edukacyjna • depopulacja regionu • ryzyko rozwoju ubóstwa i wykluczenia społecznego spowodowanego likwidacją sektora wydobywczego i energetycznego

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
<ul style="list-style-type: none"> modernizacja i rozbudowa sieci energetycznych, wdrożenie i rozwój innowacyjnych rozwiązań w postaci m.in.: inteligentnych sieci, inteligentnej infrastruktury czy wirtualnych elektrowni zmiana przepisów umożliwiająca rozbudowę i modernizację sieci w ramach szybkiej ścieżki inwestycyjnej całkowite zaprzestanie wykorzystywania węgla szansą na rozwój energetyki i ciepłownictwa opartych na alternatywnych źródłach i nowoczesnych technologiach 	<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie odpływu wykwalifikowanych pracowników oraz ucieczki młodych za pracą
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> rekultywacja terenów górniczych i przemysłowych uregulowanie stosunków hydrogeologicznych planowane zwiększenie wykorzystania OZE, odejście od węgla przez ZE PAK będzie oznaczać spadek emisji CO₂ w woj. wielkopolskim o ponad 60% 	<ul style="list-style-type: none"> spadek dochodów podatkowych gmin z WW zmniejszenie zatrudnienia w ZE PAK występowanie „brudnych” miejsc pracy słabe dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy duża koncentracja przedsiębiorstw wysokoemisyjnych spadek wartości płatności publiczno-prawnych odprowadzanych przez koncern ZE PAK w ramach działalności górniczej negatywny wpływ wysokich zarobków w ZE PAK na atrakcyjność regionu w oczach nowych inwestorów
	ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
	<ul style="list-style-type: none"> zanikająca bioróżnorodność wysoki poziom emisji gazów cieplarnianych zły stan dróg powiatowych spowodowany „szkodami” górniczymi brak linii kolejowych w powiecie tureckim deficyt wody

Źródło: opracowanie własne na podstawie Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji... (2021).

STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJU INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI W SUBREGIONIE KONIŃSKIM

Stan i perspektywy rozwoju inteligentnych specjalizacji w subregionie konińskim stanowi raport końcowy badania, którego celem było sformułowanie rekomendacji dla Samorządu Województwa Wielkopolskiego i lokalnych Jednostek Samorządu Terytorialnego w zakresie inteligentnego rozwoju subregionu konińskiego, na podstawie którego przygotowano zapisy dot. subregionu w Regionalnej Strategii Innowacji dla Wielkopolski 2030. Zakres czasowy analizy nie został określony, jednak na podstawie lektury treści dokumentów można wywnioskować, że obejmował on stan na rok 2013-2017. Zakres przestrzenny badań skupiał się na 5 powiatach WW. Na potrzeby analizy odwoływano się również do danych dotyczących całego podregionu konińskiego i woj. wielkopolskiego. Zakres tematyczny dotyczył przede wszystkim identyfikacji inteligentnych specjalizacji oraz barier blokujących ich rozwój, których poszukiwano głównie w oparciu o metody badań społecznych (np. indywidualne wywiady pogłębione, spotkania warsztatowe, telefoniczne wywiady pogłębione, panel ekspercki).

W raporcie stwierdzono, że wszystkie Inteligentne Specjalizacje Województwa Wielkopolskiego (RIS3): (1) Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów, (2) Wnętrza przyszłości, (3) Przemysł jutra, (4) Wyspecjalizowane procesy logistyczne, (5) Rozwój oparty na ICT, (6) Nowoczesne technologie medyczne wpisują się w charakterystykę subregionu i odpowiadają na jego potrzeby stanowiąc tym samym specjalizacje regionalne subregionu konińskiego. Dodatkowo zidentyfikowano dwie nowe specjalizacje subregionalne: (7) Odnawialne źródła energii i nowoczesne technologie energetyczne oraz (8) Turystyka. W ramach spotkania konsultacyjnego i panelu ekspertów przeprowadzanych w trakcie badania uczestnicy zgodnie podkreślali również inne obszary w zakresie subregionalnych IS, tj. (9) logistyki oraz (10) produkcji zdrowej żywności. Zidentyfikowane w ramach badania cztery obszary inteligentnych specjalizacji dla subregionu konińskiego znalazły odzwierciedlenie w Regionalnej Strategii Innowacji dla Wielkopolski 2030, w której zidentyfikowano je jako podregionalne IS.

Wnioski końcowe badania uzupełnione zostały rekomendacjami dotyczącymi proponowanych działań służących efektywnemu wsparciu inteligentnego rozwoju podregionu konińskiego. Działaniom tym przypisano odpowiednie cele, grupy docelowe oraz podmioty zaangażowane w ich wdrożenie. Poniżej w tabeli 2.11 podjęto próbę identyfikacji potencjałów i barier dla rozwoju WW na podstawie głównych wniosków płynących z przedmiotowego badania.

Tab. 2.11. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej w świetle wyników badania: Stan i perspektywy rozwoju inteligentnych specjalizacji w subregionie konińskim

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
SPOŁECZNY	SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> • potencjał inicjatyw oddolnych, które rozwijają się w ostatnim czasie, a które nie zostały jeszcze wykorzystane • możliwość uzupełnienia kwalifikacji zawodowych w ramach programów aktywizacji zawodowej w oparciu o przyszłe potrzeby przedsiębiorstw 	<ul style="list-style-type: none"> • niski poziom przedsiębiorczości lokalnej • brak współpracy na poziomie samorządów • odpływ młodych ludzi do większych ośrodków miejskich (głównie Poznania)
GOSPODARCZY	GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> • warunki dla rozwoju gospodarki opartej na odnawialnych źródłach energii i nowoczesnych technologiach energetycznych • działania o charakterze badawczo-pilotażowym potwierdzające potencjał dla rozwoju geotermii oraz technologii wodorowej • warunki dla rozwoju turystyki przemysłowej, sakralnej i rekreacyjnej (w tym pieszej, rowerowej, konnej) • wykorzystanie dofinansowania ze źródeł unijnych na dalsze działania badawczo-rozwojowe 	<ul style="list-style-type: none"> • bardzo niski stopień znajomości zagadnienia regionalnych Inteligentnych Specjalizacji wśród przedsiębiorstw wpisujących się w te specjalizacje • wysoki poziom stopy bezrobocia rejestrowanego • duże zasoby kapitału ludzkiego o kwalifikacjach nie odpowiadających bieżącym potrzebom (nadwyżka osób poszukujących pracy w zawodzie górnik i operatora maszyn i urządzeń wydobywczych) • lokalne dokumenty strategiczne w niewystarczający sposób nawiązują do inteligentnych specjalizacji, • brak innowacyjności działalności rolnej • brak znajomości form wsparcia oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu wśród przedsiębiorstw
ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
<ul style="list-style-type: none"> • źródła geotermalne – źródło największego potencjału rozwoju w ramach specjalizacji: Odnawialne źródła energii i nowoczesne technologie energetyczne • korzystne uwarunkowania dla rozwoju energetyki wiatrowej • tereny pokopalniane jako jeden z elementów budujących potencjał turystyczny 	<ul style="list-style-type: none"> • istniejące tereny inwestycyjne (w większości przypadków) nie są kształtowane pod potrzeby przedsiębiorstw działających w obszarach inteligentnych specjalizacji • dobre skomunikowanie regionu wzmacniające odpływ mieszkańców za granicę (szybki dojazd do granicy Państwa sprawia, że mieszkańcy wolą podejmować okresową pracę za granicą, aniżeli przekwalifikować się i/lub podjąć samozatrudnienie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Hołub-Iwan J. i in. (2019).

3 Wielkopolska Wschodnia na tle regionów węglowych

3.1. Wymiar społeczny

Sytuację WW na tle regionów węglowych w **wymiarze społecznym** opisano za pomocą 22 wskaźników (tab. 3.1.1) pogrupowanych w cztery aspekty: **sytuacja ludnościowa** (opis sytuacji demograficznej w zakresie ruchu naturalnego i wędrownego ludności oraz poziomu urbanizacji), **aktywność obywatelska** (opis aktywności mieszkańców w zakresie działalności kulturalnej, sportowej, gospodarczej oraz poziomu wykształcenia przedstawicieli władzy uchwalodawczej na poziomie lokalnym), **dysfunkcje społeczne** (opis poziomu korzystania przez mieszkańców z różnych form pomocy społecznej oraz poziomu przestępczości i niebezpiecznych sytuacji na drogach publicznych) oraz **usługi i infrastruktura społeczna** (opis poziomu dostępności wybranych usług społecznych częściowo wynikający z wyposażenia w określoną infrastrukturę społeczną – kina, apteki, przychodnie zdrowia, żłobki i przedszkola).

Tab. 3.1.1. Wymiar społeczny – wykaz aspektów i wskaźników

ASPEKT	KOD	WSKAŹNIK	S/D
Sytuacja ludnościowa	SL01	Odsetek ludności w miastach (%)	S
	SL05	Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)	D
	SL07	Współczynnik przyrostu naturalnego (‰)	S
	SL08	Współczynnik salda migracji (‰)	S
	SL09	Liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych (‰)	D
	SL10	Liczba zgonów spowodowanych nowotworami, chorobami układu oddechowego oraz chorobami układu krążenia na 10 tys. mieszkańców (liczba zgonów/10 tys. os.)	D
Aktywność obywatelska	AO01	Liczba mieszkańców będących członkami kół/klubów/sekcji w centrach, domach i ośrodkach kultury na 10 tys. mieszkańców (os./10 tys. os.)	S
	AO02	Liczba mieszkańców będących członkami klubów sportowych na 10 tys. mieszkańców (os./10 tys. os.)	S
	AO03	Liczba fundacji i stowarzyszeń na 10 tys. ludności (liczba fundacji/10 tys. os.)	S
	AO04	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności (os./10 tys. os.)	S
	AO05	Udział radnych gmin i powiatów z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie radnych (%)	S
Dysfunkcje społeczne	DS01	Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców (os./10 tys. os.)	D
	DS02	Liczba wychowanków placówek socjalizacyjnych na 10 tys. osób wieku przedprodukcyjnym (os./10 tys. os. w wieku przedprodukcyjnym)	D
	DS03	Liczba mieszkańców placówek stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców (os./10 tys. os.)	D
	DS04	Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców (liczba przestępstw/10 tys. os.)	D
	DS05	Liczba wypadków drogowych na 100 tys. ludności (liczba wypadków/100 tys. os.)	D
Usługi i infrastruktura społeczna	UI01	Liczba ludności przypadająca na 1 miejsce w kinie (os./miejsce w kinie)	D
	UI02	Liczba przychodni na 10 tys. ludności (liczba przychodni/10 tys. os.)	S
	UI03	Liczba udzielonych porad lekarskich na mieszkańca (liczba porad/os.)	S
	UI04	Liczba aptek na 10 tys. ludności (liczba aptek/10 tys. os.)	S

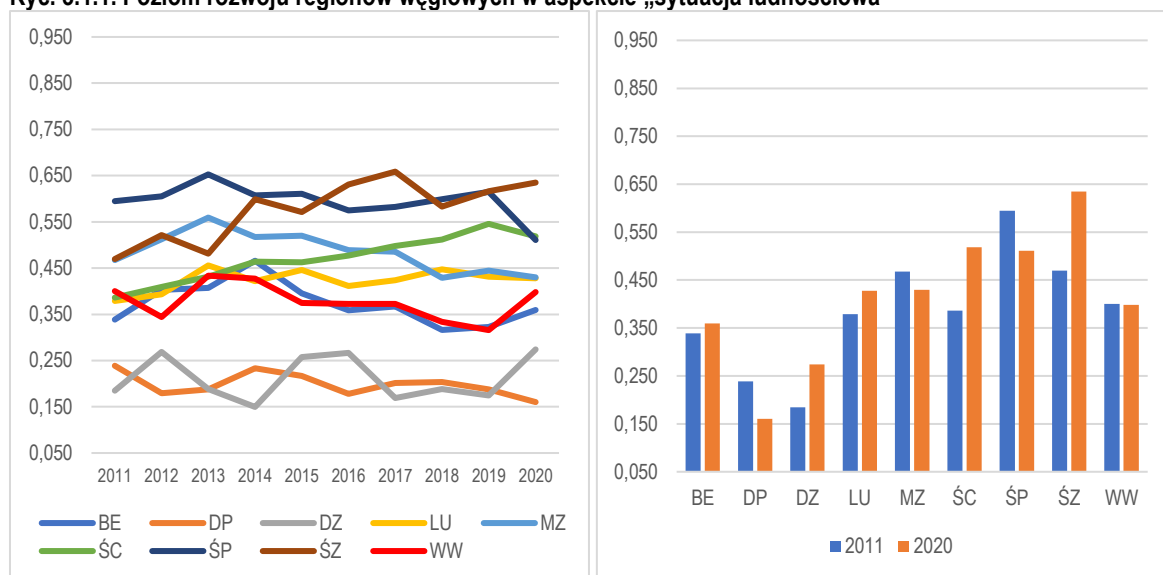
ASPEKT	KOD	WSKAŹNIK	S/D
	UI05	Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku przedszkolnym (%)	S
	UI06	Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach (%)	S

Objaśnienia: S – stymulanta, D - destymulanta
 Źródło: Opracowanie własne.

3.1.1. Sytuacja ludnościowa

W aspekcie „sytuacja ludnościowa” poziom rozwoju WW w latach 2011-2020 można określić jako przeciętny i względnie stabilny. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie oscylują w granicach 0,32-0,43, co stawia WW na około szóstą pozycję wśród regionów węglowych (ryc. 3.1.1, tab. 3.1.2).

Ryc. 3.1.1. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „sytuacja ludnościowa”

Źródło: Opracowanie własne.

Różnice między regionami węglowymi w zakresie sytuacji ludnościowej są względnie duże (duże różnice w wartości wskaźnika syntetycznego) oraz wyraźnie zauważalne są różnice w obserwowanych tendencjach. O ile WW (podobnie jak region Bełchatowski) cechuje względna stabilność w zakresie sytuacji ludnościowej, o tyle regiony takie jak Śląski Zachodni i Śląski Centralny cechuje stała i wyraźna poprawa sytuacji w tym aspekcie. Z kolei względne pogorszenie sytuacji ludnościowej obserwowane jest głównie w regionach Dolnośląskim Południowym i Śląskim Południowym. Przy czym najkorzystniejszą sytuację ludnościową w ujęciu syntetycznym obserwuje się w trzech regionach Śląskich – Zachodnim, Centralnym i Południowym, a najmniej korzystną w regionach Lubelskim i Dolnośląskim Zachodnim. Sytuacja ludnościowa WW relatywnie najbardziej podobna jest do sytuacji w regionach węglowych Bełchatowskim i Lubelskim (regiony te w ujęciu klasyfikacji syntetycznej tworzą klasę przeciętnego poziomu rozwoju).

Przyczyną zidentyfikowanej sytuacji WW na tle pozostałych regionów węglowych jest względnie niekorzystna sytuacja w zakresie poziomu urbanizacji i ruchu wędrownego ludności oraz korzystna w zakresie ruchu naturalnego, obciążenia demograficznego i poziomu śmiertelności z powodu wybranych chorób. W WW odsetek ludności miast oscyluje w granicach 40%, przy czym niższym poziomem urbanizacji cechuje się jedynie region Lubelski (ok. 33%), a w pozostałych poziom urbanizacji przekracza 45% (z maksimum w Śląskim Centralnym na poziomie 87%).

WW podobnie jak pozostałe regiony węglowe cechuje się spadkiem przyrostu naturalnego i salda migracji. Wśród regionów węglowych WW wraz z regionem Śląskim Południowym charakteryzowała się najkorzystniejszą sytuacją pod względem wartości współczynnika przyrostu naturalnego (spadek z ok. 0,95‰ do ok. -3,5‰). Na tym tle sytuacja regionów Dolnośląskiego Południowego i Zachodniego prezentuje się bardzo niekorzystnie (spadek z -2,7‰ do -8,0‰). Z kolei w przypadku współczynnika salda migracji sytuacja WW na tle pozostałych regionów

węglowych w badanym okresie uległa wyraźnemu pogorszeniu (spadek wartości współczynnika z -1,35‰ do -1,95‰) – podobna tendencja obserwowana jest w regionie Bełchatowskim. Tym samym stopa odpływu ludności w WW jest jedną z wyższych (poza Bełchatowskim i Dolnośląskim Zachodnim) wśród regionów węglowych w Polsce.

Tab. 3.1.2. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „sytuacja ludnościowa” w latach 2011-2020

Ranking (1 - najkorzystniejsza sytuacja, 9 – sytuacja najmniej korzystna)											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Bełchatowski	7	5	7	4	6	7	7	7	6	7	
DP Dolnośląski Południowy	8	9	9	8	9	9	8	8	8	9	
DZ Dolnośląski Zachodni	9	8	8	9	8	8	9	9	9	8	
LU Lubelski	6	6	4	7	5	5	5	4	5	5	
MZ Małopolski Zachodni	3	3	2	3	3	3	4	5	4	4	
ŚC Śląski Centralny	5	4	6	5	4	4	3	3	3	2	
ŚP Śląski Południowy	1	1	1	1	1	2	2	1	2	3	
ŚZ Śląski Zachodni	2	2	3	2	2	1	1	2	1	1	
WW Wielkopolski Wschodniej	4	7	5	6	7	6	6	6	7	6	
Klasyfikacja											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	klasyfikacja syntetyczna
BE Bełchatowski	P	P	P	P	P	P	P	P	N	P	P
DP Dolnośląski Południowy	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
DZ Dolnośląski Zachodni	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
LU Lubelski	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
MZ Małopolski Zachodni	W	W	W	P	W	P	W	P	P	P	PW
ŚC Śląski Centralny	P	P	P	P	P	P	W	W	W	W	PW
ŚP Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚZ Śląski Zachodni	W	W	P	W	W	W	W	W	W	W	W
WW Wielkopolski Wschodniej	P	P	P	P	P	P	P	P	N	P	P

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja w zakresie ruchu naturalnego i wędrownego ludności wpływa na poziom obciążenia demograficznego. W tym zakresie z uwagi na względnie korzystną sytuację demograficzną (choć o niekorzystnej tendencji) WW cechuje się jedną z niższych wartości tego wskaźnika. W latach 2011-2020 w WW na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało od 57 do 65 osób w wieku nieprodukcyjnym. O ile w 2011 r. były to wartości najwyższe wśród regionów węglowych (obok Śląskiego Południowego i Lubelskiego), o tyle już w 2020 r. były to wartości najniższe (obok Dolnośląskiego Zachodniego i Lubelskiego). Tym samym na tle pozostałych regionów węglowych obecnie WW cechuje się najkorzystniejszą sytuacją w zakresie obciążenia demograficznego.

W przypadku zgonów niemowląt sytuacja we wszystkich regionach węglowych nie wykazuje żadnych tendencji i trudno wskazać na jakiegokolwiek prawidłowości w tym zakresie. Natomiast warto podkreślić, że WW w całym badanym okresie na tle pozostałych regionów węglowych cechuje się najniższą liczbą zgonów spowodowanych nowotworami, chorobami układu oddechowego oraz chorobami układu krążenia na 10 tys. mieszkańców. W 2020 r. było to ok. 70 osób na 10 tys. mieszkańców (podobnie jak w regionie Lubelskim), co przy wartościach rzędu 92-96 osób na 10 tys. mieszkańców notowanych w regionach Dolnośląskim Zachodnim i Południowym wskazuje na bardzo korzystną sytuację.

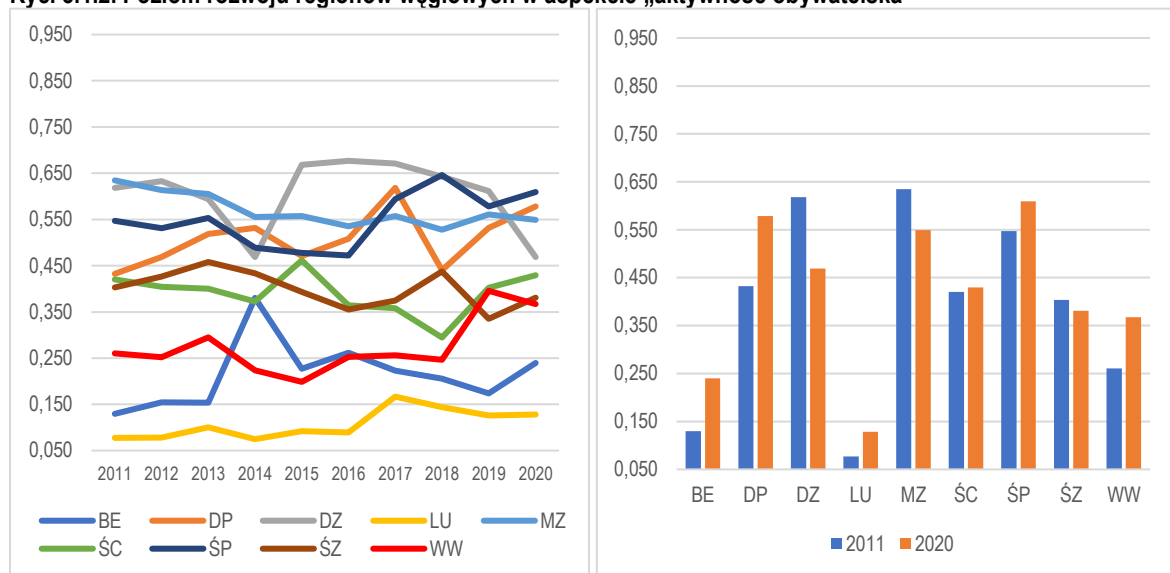
3.1.2. Aktywność obywatelska

W aspekcie „aktywność obywatelska” poziom rozwoju WW w latach 2011-2020 można określić jako przeciętno-niski z niewielką tendencją wzrostową. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie oscylują w granicach 0,20-0,40, co stawia WW na około siódmej pozycji wśród regionów węglowych (ryc. 3.1.2, tab. 3.1.3).

Różnice między regionami węglowymi w zakresie aktywności obywatelskiej są znaczne (duże różnice w wartości wskaźnika syntetycznego) oraz bardzo wyraźnie zauważalne są różnice w obserwowanych tendencjach. WW (podobnie jak regiony Bełchatowski, Dolnośląski Południowy, Lubelski i Śląski Południowy) cechuje tendencja wzrostowa w zakresie aktywności obywatelskiej. W regionach Śląski Centralny i Śląski Zachodni obserwowana jest stabilizacja sytuacji w tym aspekcie. Z kolei względne pogorszenie aktywności obywatelskiej nastąpiło w regionach Dolnośląskim Zachodnim i Małopolskim Zachodnim. Przy czym w całym okresie najkorzystniejszą sytuację w

zakresie aktywności obywatelskiej w ujęciu syntetycznym obserwuje się w dwóch regionach Śląskich – Zachodnim i Południowym, a najmniej korzystną w regionach Bełchatowskim i Lubelskim. Sytuacja w zakresie aktywności obywatelskiej WW jest dość specyficzna i trudno jednoznacznie wskazać inny region węglowy najbardziej podobny w tym zakresie (region WW w ujęciu klasyfikacji syntetycznej tworzy jednoelementową klasę przeciętno-niskiego poziomu rozwoju).

Ryc. 3.1.2. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „aktywność obywatelska”

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 3.1.3. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „aktywność obywatelska” w latach 2011-2020

Ranking (1 - najkorzystniejsza sytuacja, 9 – sytuacja najmniej korzystna)												
region węglowy		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE	Bełchatowski	8	8	8	6	7	7	8	8	8	8	
DP	Dolnośląski Południowy	4	4	4	2	4	3	2	4	4	2	
DZ	Dolnośląski Zachodni	2	1	2	4	1	1	1	2	1	4	
LU	Lubelski	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	
MZ	Małopolski Zachodni	1	2	1	1	2	2	4	3	3	3	
ŚC	Śląski Centralny	5	6	6	7	5	5	6	6	5	5	
ŚP	Śląski Południowy	3	3	3	3	3	4	3	1	2	1	
ŚZ	Śląski Zachodni	6	5	5	5	6	6	5	5	7	6	
WW	Wielkopolski Wschodniej	7	7	7	8	8	8	7	7	6	7	
Klasyfikacja												
region węglowy		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	klasyfikacja syntetyczna
BE	Bełchatowski	N	N	N	P	N	N	N	N	N	N	N
DP	Dolnośląski Południowy	P	P	W	W	P	W	W	P	W	W	PW
DZ	Dolnośląski Zachodni	W	W	W	W	W	W	W	W	W	P	W
LU	Lubelski	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
MZ	Małopolski Zachodni	W	W	W	W	W	W	W	P	W	W	W
ŚC	Śląski Centralny	P	P	P	P	P	P	P	N	P	P	P
ŚP	Śląski Południowy	W	W	W	W	P	W	W	W	W	W	W
ŚZ	Śląski Zachodni	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
WW	Wielkopolski Wschodniej	N	N	P	N	N	N	N	N	P	P	PN

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Przyczyną zidentyfikowanej sytuacji WW na tle pozostałych regionów węglowych jest względnie niekorzystna sytuacja w zakresie członkostwa w klubach sportowych i poziomie wykształcenia radnych oraz zmienna sytuacja w zakresie liczby osób prowadzących działalność gospodarczą (wyraźnie niższa na początku badanego okresu). Korzystną sytuację odnotowano w zakresie członkostwa w instytucjach kultury oraz ogólnej liczbie fundacji i stowarzyszeń.

Sytuacja w zakresie liczby mieszkańców będących członkami klubów sportowych na 10 tys. mieszkańców w WW w latach 2011-2020 uległa względnemu pogorszeniu na tle innych regionów węglowych. Tym samym wartość wskaźnika na poziomie 212 os./10 tys. os. dawała WW w 2020 r. trzecią lokatę od końca, po regionach Belchatowskim i Lubelskim.

W WW odsetek radnych gmin i powiatów z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie radnych oscyluje na niewysokim poziomie w granicach 33%-41%, przy czym niższym poziomem cechuje się jedynie region Lubelski (33%-39%). Z kolei w pozostałych regionach węglowych udział ten przekracza 40% (z maksimum w regionie Śląskim Centralnym na poziomie 55%-60%).

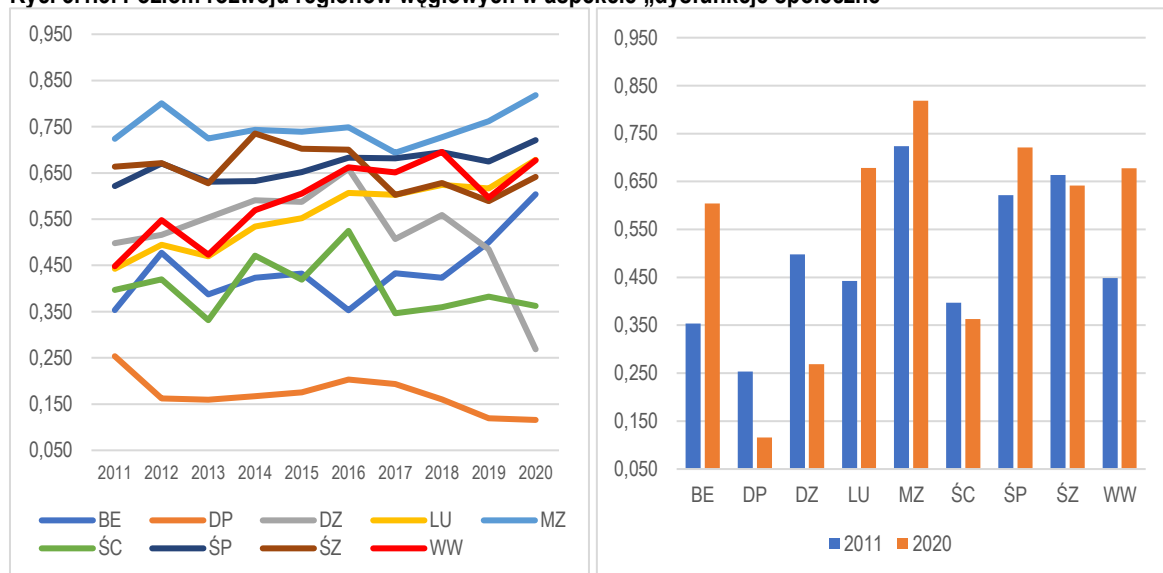
W przypadku liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności sytuacja w regionie WW była zmienna. Przeciętny poziom aktywności miał miejsce na początku badanego okresu i dopiero począwszy od 2017 r. odnotowano wyraźny progres w tym zakresie. W 2020 r. pod względem liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, WW znajdowała się w czołówce regionów węglowych (795 os./10 tys. os.), po regionach Śląskim Południowym (939) i Małopolskim Zachodnim (837).

Na tle innych regionów węglowych sytuacja w zakresie członkostwa w instytucjach kultury oraz ogólnej liczbie fundacji i stowarzyszeń w WW jest względnie dobra. W okresie 2011-2020 tendencje wzrostowe wartości obu wskaźników odnotowano we wszystkich regionach węglowych, ale w przypadku WW dynamika zmian była szczególnie duża, co powoduje, że na tle pozostałych regionów WW korzystnie się wyróżnia w tym zakresie. Liczba mieszkańców będących członkami instytucji kultury na 10 tys. mieszkańców w regionie WW w badanym okresie wzrosła z wartości 72 do 180 na 10 tys. mieszkańców. W odniesieniu do liczby fundacji i stowarzyszeń na 10 tys. ludności odnotowano wzrost z 25 do 34.

3.1.3. Dysfunkcje społeczne

W aspekcie „dysfunkcje społeczne” poziom rozwoju WW w latach 2011-2020 można określić jako przeciętno-wysoki z tendencją wzrostową. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie oscylują w granicach 0,45-0,70, co stawia WW na około czwartej pozycji wśród regionów węglowych (ryc. 3.1.3, tab. 3.1.4).

Ryc. 3.1.3. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „dysfunkcje społeczne”

Źródło: Opracowanie własne.

Różnice między regionami węglowymi w zakresie dysfunkcji społecznych są względnie duże (duże różnice w wartości wskaźnika syntetycznego) oraz wyraźnie zauważalne są różnice w obserwowanych tendencjach. WW podobnie jak większość regionów (Belchatowski, Lubelski, Małopolski Zachodni i Śląski Południowy) cechuje zauważalne polepszenie sytuacji w tym zakresie. Tylko regiony Dolnośląski Południowy i Dolnośląski Zachodni odnotowały wyraźne pogorszenie sytuacji w tym aspekcie. Z kolei względna stabilizacja w zakresie poziomu dysfunkcji społecznych obserwowana jest w regionach Śląski Centralny i Śląski Zachodni. Przy czym zdecydowanie najkorzystniejszą sytuację w zakresie niskiego poziomu dysfunkcji społecznych w ujęciu syntetycznym obserwuje się w regionie Małopolskim Zachodnim, a najmniej korzystną w regionie Dolnośląskim

Południowym. Sytuacja w aspekcie dysfunkcji społecznych WW relatywnie najbardziej podobna jest do sytuacji w regionach węglowych Lubelskim i Dolnośląskim Zachodnim, zwłaszcza na początku badanego okresu (regiony te w ujęciu klasyfikacji syntetycznej tworzą klasę przeciętno-wysokiego poziomu rozwoju).

Przyczyną zidentyfikowanej sytuacji WW na tle pozostałych regionów węglowych jest wybitnie niekorzystna sytuacja w zakresie liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej i liczby wypadków drogowych oraz korzystna sytuacja w zakresie liczby wychowanków placówek socjalizacyjnych, liczby mieszkańców placówek stacjonarnej pomocy społecznej oraz liczby przestępstw stwierdzonych przez policję.

Tab. 3.1.4. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „dysfunkcje społeczne” w latach 2011-2020

Ranking (1 - najkorzystniejsza sytuacja, 9 – sytuacja najmniej korzystna)												
region węglowy		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE	Bełchatowski	8	7	7	8	7	8	7	7	6	6	
DP	Dolnośląski Południowy	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	
DZ	Dolnośląski Zachodni	4	5	4	4	5	5	6	6	7	8	
LU	Lubelski	6	6	6	6	6	6	4	5	3	3	
MZ	Małopolski Zachodni	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
ŚC	Śląski Centralny	7	8	8	7	8	7	8	8	8	7	
ŚP	Śląski Południowy	3	3	2	3	3	3	2	3	2	2	
ŚZ	Śląski Zachodni	2	2	3	2	2	2	5	4	5	5	
WW	Wielkopolski Wschodniej	5	4	5	5	4	4	3	2	4	4	
Klasyfikacja												klasyfikacja syntetyczna
region węglowy		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE	Bełchatowski	N	P	P	P	N	N	P	P	P	P	PN
DP	Dolnośląski Południowy	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
DZ	Dolnośląski Zachodni	P	P	W	P	P	W	P	W	P	N	PW
LU	Lubelski	P	P	P	P	P	P	W	W	W	P	PW
MZ	Małopolski Zachodni	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚC	Śląski Centralny	P	P	P	P	N	P	P	P	P	N	P
ŚP	Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	W	W	P	W
ŚZ	Śląski Zachodni	W	W	W	W	W	W	W	W	W	P	W
WW	Wielkopolski Wschodniej	P	P	P	P	P	W	W	W	W	P	PW

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

W WW w całym badanym okresie odnotowano bardzo wysokie wartości wskaźnika liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Pomimo spadku wartości wskaźnika z 945 os./10 tys. os. do poziomu 502 os./10 tys. os., badany region zajmował drugą, po regionie Lubelskim, pozycję pod względem niekorzystnej, wysokiej wartości wskaźnika.

Sytuacja w zakresie liczby wypadków drogowych na 100 tys. ludności we wszystkich regionach węglowych ulegała poprawie. Jednak pod tym względem na tle wszystkich regionów WW wraz z regionem Bełchatowskim odnotowały wysokie wartości tego wskaźnika zarówno na początku, jak i na końcu okresu badawczego. Relatywnie najbardziej korzystną sytuację wykazywał region Dolnośląski Zachodni.

Pod względem liczby wychowanków placówek socjalizacyjnych na 10 tys. osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2011-2020 odnotowano w badanym regionie radykalną pozytywną zmianę. Wartość wskaźnika uległa obniżeniu z poziomu 106 do 36 os., co pozwoliło WW na końcu badanego okresu zająć pierwszą, najlepszą pozycję.

Region WW w zakresie wskaźnika liczby mieszkańców placówek stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców na tle pozostałych regionów charakteryzował się bardzo dobrą i stabilną sytuacją w całym okresie (wartość wskaźnika oscylowała na poziomie 22 osób). Zbliżona sytuacja wystąpiła w regionie Śląskim Zachodnim, natomiast w pozostałych regionach węglowych wartości tego wskaźnika były wyraźnie mniej korzystne i bardziej zmienne.

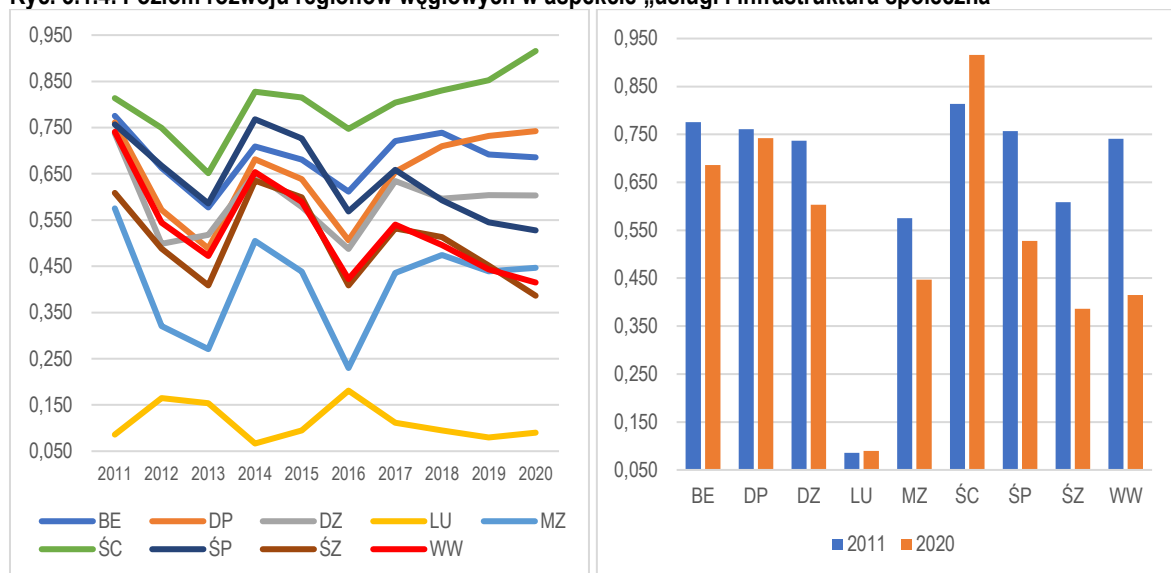
Na tle wszystkich regionów węglowych WW (pomimo pewnego wzrostu pod koniec badanego okresu) wraz z regionem Lubelskim korzystnie wyróżniała się relatywnie niską i spadkową liczbą przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców. Względnie najmniej korzystną sytuację w tym zakresie wykazywały regiony Śląski Centralny i Dolnośląski Zachodni.

3.1.4. Usługi i infrastruktura społeczna

W aspekcie „usługi i infrastruktura społeczna” poziom rozwoju WW w latach 2011-2020 można określić jako przecięty z tendencją spadkową. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie oscylują w granicach 0,42-0,74, co stawia WW na około szóstą pozycję wśród regionów węglowych (ryc. 3.1.4, tab. 3.1.5).

Różnice między regionami węglowymi w zakresie usług i infrastruktury społecznej są względnie duże (duże różnice w wartości wskaźnika syntetycznego) oraz wyraźnie zauważalne są różnice w obserwowanych tendencjach. O ile WW podobnie jak większość regionów (Bełchatowski, Dolnośląski Zachodni, Małopolski Zachodni, Śląski Południowy i Zachodni) cechuje pogorszenie sytuacji w zakresie usług i infrastruktury społecznej, o tyle tylko w jednym regionie Śląsk Centralny odnotowano wyraźną poprawę sytuacji w tym aspekcie. Z kolei względna stabilizacja poziomu rozwoju usług i infrastruktury społecznej obserwowana jest w regionach Dolnośląskim Południowym i Lubelskim. Przy czym najkorzystniejszą sytuację w tym aspekcie w ujęciu syntetycznym obserwuje się w regionie Śląskim Centralnym, a zdecydowanie najmniej korzystną w regionie Lubelskim. Sytuacja w zakresie poziomu rozwoju usług i infrastruktury społecznej WW relatywnie najbardziej podobna jest do sytuacji w regionach węglowych Śląskim Zachodnim i Dolnośląskim Zachodnim (regiony te w ujęciu klasyfikacji syntetycznej należą do klasy przeciętnego poziomu rozwoju).

Ryc. 3.1.4. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „usługi i infrastruktura społeczna”

Źródło: Opracowanie własne.

Przyczyną zidentyfikowanej sytuacji WW na tle pozostałych regionów węglowych jest względnie niekorzystna sytuacja w zakresie dostępności kin i odsetka dzieci w przedszkolach i żłobkach. Względnie korzystana, ale zarazem stabilna dotyczy sytuacji w zakresie liczby przychodni, liczby udzielonych porad lekarskich i dostępu do aptek.

WW jest jedynym regionem węglowym, w którym w latach 2011-2020 odnotowano tendencję wzrostu wartości wskaźnika, co oznaczało pogorszenie sytuacji w dostępie do kin. Wartość wskaźnika liczby ludności przypadającej na 1 miejsce w kinie zwiększyła się z poziomu 173 os./miejsce do 185 os. Najlepszą sytuacją w tym zakresie charakteryzowały się regiony Śląski Centralny i Zachodni oraz Dolnośląski Zachodni.

We wszystkich regionach węglowych w okresie 2011-2020 udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym i objętych opieką w żłobkach wyraźnie wzrósł. W przypadku WW tempo tego wzrostu było zdecydowanie niższe, co skutkowało niższymi wartościami wskaźników na końcu badanego okresu. Pod tym względem region WW wykazuje podobieństwo do regionów Lubelskiego i Śląskiego Zachodniego. Duża dywersyfikacja dotyczy zwłaszcza wartości wskaźnika dzieci objętych opieką w żłobkach, który w 2020 r. w WW kształtuje się na poziomie 6,6, a w regionach Śląskim Centralnym oraz Dolnośląskim Południowym i Zachodnim jest ponad dwukrotnie wyższy.

Tab. 3.1.5. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „usługi i infrastruktura” społeczna w latach 2011-2020

Ranking (1 - najkorzystniejsza sytuacja, 9 – sytuacja najmniej korzystna)											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Belchatowski	2	3	3	3	3	2	2	2	3	3	
DP Dolnośląski Południowy	3	4	5	4	4	4	4	3	2	2	
DZ Dolnośląski Zachodni	6	6	4	6	7	5	5	4	4	4	
LU Lubelski	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	
MZ Małopolski Zachodni	8	8	8	8	8	8	8	8	8	6	
ŚC Śląski Centralny	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
ŚP Śląski Południowy	4	2	2	2	2	3	3	5	5	5	
ŚZ Śląski Zachodni	7	7	7	7	5	7	7	6	6	8	
WW Wielkopolski Wschodniej	5	5	6	5	6	6	6	7	7	7	
Klasyfikacja											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	klasyfikacja syntetyczna
BE Belchatowski	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
DP Dolnośląski Południowy	W	P	P	P	P	P	W	W	W	W	PW
DZ Dolnośląski Zachodni	W	P	P	P	P	P	W	P	P	P	P
LU Lubelski	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
MZ Małopolski Zachodni	P	N	N	P	P	N	P	P	P	P	PN
ŚC Śląski Centralny	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚP Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	P	P	P	PW
ŚZ Śląski Zachodni	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
WW Wielkopolski Wschodniej	W	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

WW należała do przeważającej grupy regionów węglowych, w których nie odnotowano zmian pod względem liczby przychodni przypadających na 10 tys. ludności (wartość wskaźnika oscylowała na poziomie 5,2). Zdecydowanie największy progres w tym zakresie nastąpił w regionie Małopolskim Zachodnim (wzrost z 3,3 do 4,1).

Sytuacja w zakresie liczby udzielonych porad lekarskich na mieszkańca w większości regionów węglowych kształtowała się na zbliżonym poziomie i była stabilna. Wyróżniającym się regionem, w którym odnotowano znaczny spadek liczby porad był region Dolnośląski Zachodni (z poziomu 5,0 do 3,8 w 2020 r.). Na tym tle WW z wartością wskaźnika oscylującą w granicach 4,5 jest regionem pozytywnie się wyróżniającym.

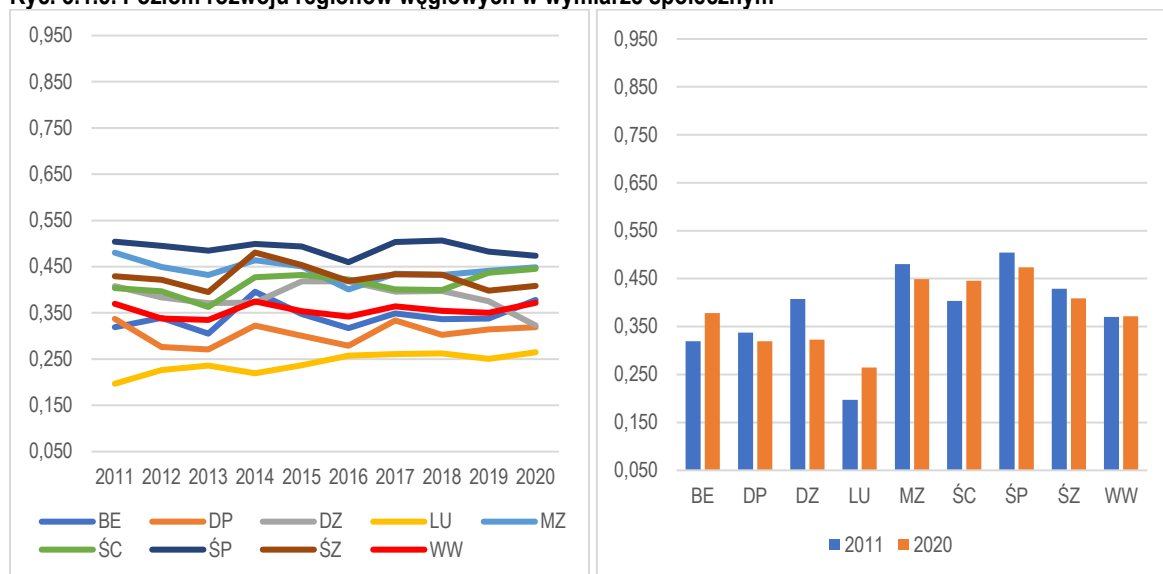
Pod względem dostępu do aptek sytuacja w WW na początku badanego okresu była relatywnie dobra i uległa, podobnie jak w większości regionów węglowych, poprawie (wzrost liczby aptek z 3,0 na 10 tys. ludności do 3,4). Jedynym regionem, który negatywnie wyróżnia się na tle pozostałych jest region Śląski Zachodni (wartość wskaźnika oscyluje na poziomie 2,5).

3.1.5. Wymiar społeczny – ujęcie syntetyczne

Poziom rozwoju WW w wymiarze społecznym w latach 2011-2020 można określić jako przeciętny i stabilny. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie oscylują w granicach 0,34-0,37, co stawia WW na szóstą pozycję wśród regionów węglowych (ryc. 3.1.5., tab. 3.1.6). Przy czym warto podkreślić, że różnice między regionami węglowymi w wymiarze społecznym nie są aż tak duże, a główne różnice zarysowują się w obserwowanych tendencjach. O ile WW cechuje duża stabilność w wymiarze społecznym, o tyle regiony takie jak Lubelski, Belchatowski i Śląski Centralny cechuje poprawa sytuacji w tym wymiarze. Z kolei względne pogorszenie sytuacji w wymiarze społecznym obserwowane jest głównie w regionach Dolnośląskim Zachodnim, Małopolskim Zachodnim i Śląskim Południowym. Przy czym najkorzystniejszą sytuację w wymiarze społecznym w ujęciu syntetycznym obserwuje się w regionach Śląskim Południowym, Małopolskim Zachodnim i Śląskim Centralnym, a najmniej korzystną w regionach Lubelskim i Dolnośląskim Południowym. Sytuacja w WW relatywnie najbardziej podobna jest do sytuacji w regionie Belchatowskim (oba regiony w ujęciu klasyfikacji syntetycznej tworzą klasę przeciętnego poziomu rozwoju).

Z uwagi na złożony charakter wymiaru społecznego wyjaśnienie zarysowanej sytuacji wymaga odwołania się do sytuacji w poszczególnych aspektach, gdyż to one w różny sposób kształtują poszczególne elementy wymiaru społecznego.

Ryc. 3.1.5. Poziom rozwoju regionów węglowych w wymiarze społecznym

Źródło: Opracowanie własne.

W wyniku przeprowadzonych analiz w ujęciu syntetycznym w latach 2011-2020 w wymiarze społecznym WW cechuje się przeciętnym poziomem rozwoju (tab. 3.1.6, tab. 3.1.7). Sytuacja ta wynika z przeciętnego poziomu rozwoju w aspektach „sytuacja ludnościowa” oraz „usługi i infrastruktura społeczna” oraz przeciętno-niskiego poziomu rozwoju w aspekcie „aktywność obywatelska” i przeciętno-wysokiego poziomu rozwoju w aspekcie „dysfunkcje społeczne”. WW w ujęciu syntetycznym w wymiarze społecznym znajduje się w tej samej klasie co region Bełchatowski. Jednakże o ile regiony te cechują się podobną sytuacją ludnościową i aktywnością obywatelską, to różnią się bardziej w zakresie poziomu dysfunkcji społecznych oraz poziomu usług i infrastruktury społecznej. Wśród regionów węglowych najkorzystniejszą sytuacją w wymiarze społecznym cechują się regiony Śląski Południowy i Małopolski Zachodni, z kolei najmniej korzystną regiony – Lubelski i Dolnośląski Południowy.

Tab. 3.1.6. Klasyfikacja regionów węglowych w wymiarze społecznym w latach 2011-2020

Ranking (1 - najkorzystniejsza sytuacja, 9 – sytuacja najmniej korzystna)											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Belchatowski	8	6	7	5	7	7	7	7	7	5	
DP Dolnośląski Południowy	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	
DZ Dolnośląski Zachodni	4	5	4	7	5	4	5	5	5	7	
LU Lubelski	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	
MZ Małopolski Zachodni	2	2	2	3	3	5	2	3	2	2	
ŚC Śląski Centralny	5	4	5	4	4	2	4	4	3	3	
ŚP Śląski Południowy	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
ŚZ Śląski Zachodni	3	3	3	2	2	3	3	2	4	4	
WW Wielkopolski Wschodniej	6	7	6	6	6	6	6	6	6	6	
Klasyfikacja											klasyfikacja syntetyczna
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Belchatowski	P	P	N	P	P	P	P	P	P	P	P
DP Dolnośląski Południowy	P	N	N	P	P	N	P	N	N	N	PN
DZ Dolnośląski Zachodni	P	P	P	P	W	W	P	W	P	N	PW
LU Lubelski	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
MZ Małopolski Zachodni	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚC Śląski Centralny	P	P	P	W	W	W	P	W	W	W	PW
ŚP Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚZ Śląski Zachodni	W	W	P	W	W	W	W	W	P	P	PW
WW Wielkopolski Wschodniej	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 3.1.7. Klasyfikacja syntetyczna poziom rozwoju regionów węglowych w wymiarze społecznym

region węglowy		wymiar społeczny				
		ogółem	aspekty:			
			sytuacja ludnościowa	aktywność obywatelska	dysfunkcje społeczne	usługi i infrastruktura społeczna
BE	Bełchatowski	P	P	N	PN	W
DP	Dolnośląski Południowy	PN	N	PW	N	PW
DZ	Dolnośląski Zachodni	PW	N	W	PW	P
LU	Lubelski	N	P	N	PW	N
MZ	Małopolski Zachodni	W	PW	W	W	PN
ŚC	Śląski Centralny	PW	PW	P	P	W
ŚP	Śląski Południowy	W	W	W	W	PW
ŚZ	Śląski Zachodni	PW	W	P	W	P
WW	Wielkopolski Wschodniej	P	P	PN	PW	P

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Z punktu widzenia wartości poszczególnych wskaźników wykorzystanych w analizie wymiaru społecznego, WW na tle wybranych trzech jednostek odniesienia cechuje się zróżnicowaną sytuacją (tab. 3.1.8).

W przypadku wskaźników opisujących sytuację ludnościową WW na tle regionów węglowych, Wielkopolski i Polski zarówno w 2011 r. jak i 2020 r. cechowała się znacznie niższym poziomem urbanizacji oraz wysokim ujemnym saldem migracji niż średnie dla kraju, Wielkopolski oraz grupy regionów węglowych. Przy czym w przypadku salda migracji w porównywanych grupach zauważalna jest pozytywna tendencja wzrostowa, a w WW niekorzystne tendencje w zakresie odpływu ludności nasilają się. W WW na tle porównywanych grup zauważalna jest wyraźnie korzystniejsza tendencja w zakresie przyrostu naturalnego i poziomu obciążenia demograficznego. Jeszcze w 2011 r. WW (podobnie jak Wielkopolska i Polska) cechowała się dodatnim przyrostem, a regiony węglowe ujemnym. Z kolei w 2020 r. wszystkie jednostki cechowały się ujemnym przyrostem, a sytuacja WW była zbliżona do średniej krajowej i znacznie wyższa niż w pozostałych regionach węglowych. Dzięki temu poziom obciążenia demograficznego osób w wieku produkcyjnym osobami w wieku nieprodukcyjnym w 2020 r. był najkorzystniejszy w WW (a jeszcze w 2011 r. oscylował w granicach średniej krajowej i regionu). WW w porównaniu z grupą referencyjną regionów węglowych i średnią dla kraju, cechuje się korzystną sytuacją w zakresie liczby zgonów z powodów nowotworów oraz chorób układu oddechowego i krążenia.

W zakresie wskaźników opisujących aktywność obywatelską WW w 2020 r. cechowała się korzystniejszą sytuacją niż regiony węglowe jedynie w zakresie poziomu przedsiębiorczości oraz liczbie fundacji i stowarzyszeń. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w WW oscylowała w granicach 795, a w grupie referencyjnej – 766, co niestety przy średniej dla Wielkopolski na poziomie 966 i Polski – 870, stanowi bardzo niski wynik. Z kolei w przypadku liczby fundacji i stowarzyszeń na 10 tys. ludności przewaga WW nad grupą referencyjną jest niewielka – odpowiednio 34 i 31, co przy wartościach dla Wielkopolski – 41 i Polski – 39, także jest wartością bardzo niską. WW na tle regionów węglowych, Wielkopolski i Polski zarówno w 2011 r. jak i 2020 r. cechowała się niekorzystną sytuacją w zakresie poziomu wykształcenia radnych. W całym badanym okresie udział radnych gmin i powiatów z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie radnych był zdecydowanie niższy i wahał się od 33% do 41%, podczas gdy w pozostałych grupach oscylował w granicach od 42% do 49%. W przypadku członkostwa w instytucjach kultury w 2020 r. Wielkopolska bardzo korzystnie wyróżniała się na tle pozostałych grup, odmienną sytuację odnotowano pod względem aktywności mieszkańców w klubach sportowych.

Pod względem wskaźników opisujących dysfunkcje społeczne WW na tle regionów węglowych, Wielkopolski i Polski zarówno w 2011 r. jak i 2020 r. cechowała się znacznie wyższym poziomem liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Pomimo znacznego korzystnego spadku wartości wskaźnika z poziomu 950 do 502, na tle pozostałych grup były to zdecydowanie najwyższe wartości. Podobna, niekorzystana tendencja dotyczy utrzymującej się na relatywnie wysokim poziomie liczby wypadków drogowych na 100 tys. ludności. W 2020 r. wartość tego wskaźnika dla WW kształtowała się na poziomie 86, podczas gdy dla grupy referencyjnej tylko na poziomie 50, dla Polski - 62 i dla Wielkopolski - 81. W WW na tle porównywanych grup zauważalna jest wyraźnie bardziej korzystna tendencja w zakresie liczby wychowanków placówek socjalizacyjnych, liczby mieszkańców placówek stacjonarnej pomocy społecznej oraz liczby przestępstw. Podkreślić należy, że zarówno w WW, jak i w całej Wielkopolsce w badanym okresie odnotowano relatywnie niską i wykazującą tendencję spadkową liczbę przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na

10 tys. mieszkańców, która w 2020 r. oscylowała na poziomie 167-168. Najmniej korzystna sytuacja w tym zakresie wystąpiła w grupie referencyjnej, w której odnotowano 240 przestępstw na 10 tys. mieszkańców w 2020 r.

Tab. 3.1.8. Wielkopolska Wschodnia na tle regionów węglowych, woj. wielkopolskiego i Polski w świetle wartości wskaźników opisujących wymiar społeczny

Wskaźnik	2011				2020				Dynamika 2011=100			
	WW	GR	WLKP	PL	WW	GR	WLKP	PL	WW	GR	WLKP	PL
SL01	41,1	70,3	55,7	60,7	39,1	68,9	53,7	59,9	95,1	98,1	96,4	98,6
SL05	56,7	54,6	55,1	55,8	64,9	68,7	67,5	68,0	114,4	125,7	122,7	122,0
SL07	1,0	-0,7	2,1	0,3	-3,5	-5,0	-1,2	-3,2	-365,5*	731,1*	-55,7*	-951,7*
SL08	-1,3	-1,3	0,4	-0,1	-1,9	-1,0	0,5	0,1	144,2*	74,3*	123,6*	-104,2*
SL09	5,5	5,5	3,7	4,7	2,2	3,6	3,3	3,6	39,1	65,7	90,9	75,6
SL10	70,7	79,1	67,9	74,2	69,4	85,0	70,2	77,7	98,2	107,6	103,4	104,8
AO01	88,7	92,3	81,1	85,9	179,6	122,9	124,0	121,9	202,5	133,2	152,9	141,9
AO02	232,2	215,6	233,8	235,7	212,1	275,1	274,9	272,0	91,3	127,6	117,6	115,4
AO03	24,9	21,8	29,6	28,4	34,2	30,6	41,0	39,3	137,4	140,2	138,3	138,5
AO04	616,9	683,6	838,2	745,1	794,5	766,5	965,9	869,4	128,8	112,1	115,2	116,7
AO05	33,2	44,7	43,2	41,4	40,9	49,3	49,0	46,7	123,1	110,2	113,4	112,7
DS01	949,1	625,6	743,9	805,4	502,1	324,3	389,0	415,3	52,9	51,8	52,3	51,6
DS02	105,7	144,1	97,7	125,7	35,8	224,0	86,1	153,4	33,9	155,5	88,1	122,0
DS03	22,4	25,3	23,7	26,5	21,8	27,9	23,3	27,5	97,1	110,2	98,0	103,9
DS04	227,3	321,9	277,6	275,4	167,2	239,6	168,5	200,0	73,5	74,4	60,7	72,6
DS05	105,2	98,3	86,7	104,1	86,3	49,9	80,7	61,5	82,0	50,7	93,1	59,1
UI01	173,3	141,7	135,0	154,5	185,3	121,8	126,3	131,6	106,9	85,9	93,5	85,2
UI02	5,4	5,2	5,2	5,0	5,3	5,5	5,4	5,6	98,6	106,0	105,2	113,0
UI03	4,3	4,4	4,2	4,1	4,5	4,2	4,3	4,1	102,9	95,9	102,5	100,2
UI04	3,0	3,0	3,0	3,0	3,4	3,1	3,6	3,2	110,5	104,7	117,3	103,7
UI05	68,2	72,6	74,5	70,8	86,7	88,9	89,0	88,3	127,2	122,5	119,4	124,6
UI06	1,2	2,2	2,2	3,0	6,6	12,1	12,0	12,8	535,0	546,8	540,2	432,3

Objaśnienia: WW – Wielkopolska Wschodnia, GR – grupa referencyjna ośmiu regionów węglowych, WLKP – woj. wielkopolskie, PL – Polska

* różnica wartości bezwzględnych między 2020 i 2011 r. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

W przypadku wskaźników opisujących usługi i infrastrukturę społeczną WW na tle pozostałych grup referencyjnych wykazywała w 2011 r. i w 2020 r. względnie korzystną i stabilną sytuację w zakresie liczby przychodni, liczby udzielonych porad lekarskich i dostępu do aptek, która była najbardziej zbliżona do ogólnej sytuacji w całej Wielkopolsce. Najbardziej pozytywną dynamikę zmian w regionie WW odnotowano w przypadku wskaźnika liczby aptek na 10 tys. ludności (wzrost z wartości 3,0 do 3,4). W WW zauważalna jest względnie niekorzystna sytuacja w zakresie dostępności kin i odsetka dzieci w żłobkach. Zwłaszcza bardzo niepokojące jest znaczne pogorszenie się w WW sytuacji w zakresie opieki nad dziećmi do 3 lat. Co prawda w badanym okresie odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach wzrósł z 1,2% do 6,6%, ale na tle grupy referencyjnej, Wielkopolski i Polski, dla których udział przekraczał 12% w 2020 r. był to wynik bardzo niekorzystny. W przypadku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w 2020 r. sytuacja w WW była tylko nieznacznie gorsza niż w pozostałych grupach referencyjnych.

3.2. Wymiar gospodarczy

Wymiar gospodarczy sytuacji WW na tle regionów węglowych opisano przy pomocy 24 wskaźników (tab. 3.2.1) pogrupowanych w dwa aspekty: **gospodarka i rynek pracy** (wskaźniki charakteryzujące poziom aktywności zawodowej i strukturę pracujących, liczbę i strukturę podmiotów gospodarczych oraz stan rynku pracy) oraz **sytuacja finansowa** (wskaźniki charakteryzujące poziom zamożności mieszkańców oraz sytuację finansową samorządu lokalnego).

Tab. 3.2.1. Wymiar gospodarczy – wykaz aspektów i wskaźników

ASPEKT	KOD	WSKAŹNIK	S/D
Gospodarka i rynek pracy	GP01	Liczba bezrobotnych na 100 osób wieku produkcyjnym (os./100 os. w wieku produkcyjnym)	D
	GP03	Liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym na 100 osób w wieku produkcyjnym (os./100 os. z wykształceniem wyższym)	D
	GP04	Liczba bezrobotnych ze stażem pracy powyżej 30 lat na 100 osób w wieku produkcyjnym (os./100 os. ze stażem pracy > 30 lat)	D
	GP05	Udział bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych (%)	D
	GP07	Udział osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w ogólnej liczbie pracujących (%)	D
	GP08	Stosunek podmiotów nowo zarejestrowanych do wyrejestrowanych z rejestru REGON (nowo zarejestrowane/wyrejestrowane)	S
	GP09	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego (sektor publiczny i prywatny) na 100 osób w wieku produkcyjnym (spółki handlowe/100 os. w wieku produkcyjnym)	S
	GP10	Liczba mikropodmiotów (do 9 pracowników) na 10 tys. mieszkańców (mikropodmioty/10 tys. os.)	S
	GP12	Liczba podmiotów zatrudniających powyżej 250 pracowników na 10 tys. ludności (podmioty/10 tys. os.)	S
	GP13	Liczba pracujących na 100 osób w wieku produkcyjnym (os./100 os. w wieku produkcyjnym)	S
	GP15	Liczba pracujących w rolnictwie na 100 osób w wieku produkcyjnym (os./100 os. w wieku produkcyjnym)	S
	GP16	Liczba pracujących w przemyśle i budownictwie na 100 osób w wieku produkcyjnym (os./100 os. w wieku produkcyjnym)	S
	GP17	Liczba pracujących w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsługa rynku nieruchomości na 100 osób w wieku produkcyjnym (os./100 os. w wieku produkcyjnym)	S
Sytuacja finansowa	SF02	Dochody budżetów gmin i powiatów z CIT na mieszkańca (zł/os.)	S
	SF03	Dochody budżetów gmin i powiatów z podatku od nieruchomości na mieszkańca (zł/os.)	S
	SF04	Dochody budżetów gmin i powiatów z podatku rolnego i leśnego na mieszkańca (zł/os.)	S
	SF05	Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem per capita (zł/os.)	S
	SF06	Wartość subwencji ogólnej na mieszkańca (zł/os.)	D
	SF08	Wartość części oświatowej subwencji ogólnej na mieszkańca (zł/os.)	D
	SF09	Wydatki majątkowe inwestycyjne budżetów gmin i powiatów na mieszkańca (zł/os.)	S
	SF10	Wydatki budżetów gmin i powiatów w dziale 600 - Transport i łączność na mieszkańca (zł/os.)	S
	SF11	Wydatki budżetów gmin w dziale 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska na mieszkańca (zł/os.)	S
	SF12	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (zł)	S
SF13	Liczba nowych samochodów osobowych na 1000 mieszkańców (sztuki/os.)	S	

Źródło: Opracowanie własne.

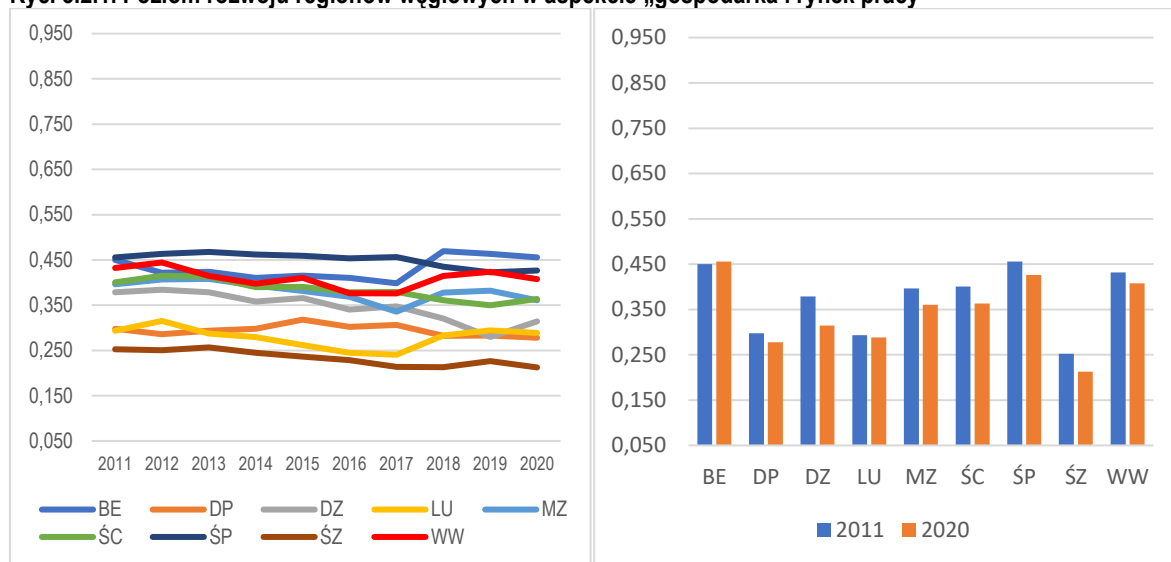
3.2.1. Gospodarka i rynek pracy

W aspekcie „gospodarka i rynek pracy” poziom rozwoju WW w latach 2011-2020 należy określić jako wysoki i stabilny. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie oscylują w granicach 0,38 – 0,44, co plasuje WW na trzeciej pozycji wśród regionów węglowych po regionie Bełchatowskim i Śląskim Południowym. Obserwowane w badanym okresie zmiany wartości wskaźnika syntetycznego odpowiadają ogólnie obserwowanym tendencjom ekonomicznym wynikającym z następstw globalnego kryzysu finansowego. Nie wpływają one na zasadniczą zmianę pozycji rozwojowej WW na tle regionów węglowych w aspekcie „gospodarka i rynek pracy” (ryc. 3.2.1, tab. 3.2.2).

Różnice między regionami węglowymi w zakresie stanu gospodarki i rynku pracy nie są duże. Należy również podkreślić, że większość regionów węglowych charakteryzuje się podobnymi tendencjami zmian wartości wskaźnika syntetycznego w tym aspekcie. Wyjątek stanowi region Śląski Zachodni, który w całym analizowanym okresie charakteryzuje się najgorszą sytuacją rozwojową w rozpatrywanym aspekcie, a ponadto wykazuje utrzymującą się tendencję do regresu stanu gospodarki i rynku pracy – jedyny region zaliczony do klasy niskiego poziomu rozwoju. Relatywnie niekorzystna sytuacja występuje również w regionach Dolnośląskim Południowym (klasa rozwoju przeciętnego) i Lubelskim (klasa rozwoju przeciętno-niskiego), przy czym w przypadku tego

drugiego obszaru od roku 2017 obserwuje się zauważalną poprawę sytuacji. Grupę regionów o relatywnie najlepszej sytuacji w zakresie stanu gospodarki i rynku pracy tworzą trzy regiony: Śląski Południowy i Bełchatowski oraz WW, która jedynie w latach 2016-2017 utraciła pozycję w pierwszej trójce na rzecz regionu Śląskiego Centralnego. Stan i zmiany sytuacji w zakresie gospodarki i rynku pracy WW wykazują największe podobieństwo do sytuacji obserwowanej w regionie Małopolskim Zachodnim (regiony te w ujęciu klasyfikacji syntetycznej tworzą klasę przeciętno-wysokiego poziomu rozwoju).

Ryc. 3.2.1. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „gospodarka i rynek pracy”

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 3.2.2. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „gospodarka i rynek pracy” w latach 2011-2020

RANGI (1 - najlepsza sytuacja, 9 - najgorsza sytuacja)											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Bełchatowski	2	3	2	2	2	2	2	1	1	1	
DP Dolnośląski Południowy	7	8	7	7	7	7	7	8	7	8	
DZ Dolnośląski Zachodni	6	6	6	6	6	6	5	6	8	6	
LU Lubelski	8	7	8	8	8	8	8	7	6	7	
MZ Małopolski Zachodni	5	5	5	4	5	5	6	4	4	5	
ŚC Śląski Centralny	4	4	4	5	4	3	3	5	5	4	
ŚP Śląski Południowy	1	1	1	1	1	1	1	2	3	2	
ŚZ Śląski Zachodni	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	
WW Wielkopolski Wschodniej	3	2	3	3	3	4	4	3	2	3	
SKUPIENIA											klasyfikacja syntetyczna
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Bełchatowski	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
DP Dolnośląski Południowy	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
DZ Dolnośląski Zachodni	P	P	P	P	P	P	P	P	N	P	P
LU Lubelski	N	N	N	N	N	N	N	N	P	N	N
MZ Małopolski Zachodni	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
ŚC Śląski Centralny	P	P	P	P	P	W	W	P	P	P	P
ŚP Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚZ Śląski Zachodni	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
WW Wielkopolski Wschodniej	W	W	W	W	W	P	P	W	W	W	W

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Przyczyną zidentyfikowanej sytuacji WW na tle pozostałych regionów węglowych jest względnie niekorzystna sytuacja w zakresie udziału kapitału zagranicznego w gospodarce lokalnej, a także wielkości i struktury bezrobotnych oraz korzystna w zakresie ruchu podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON i dywersyfikacji struktury gospodarczej.

W przypadku WW wartość wskaźnika liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego (sektor publiczny i prywatny) na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosi jedynie 0,6 i jest najniższa wśród wszystkich regionów węglowych. Podobnie niekorzystna sytuacja występuje w przypadku regionów: Bełchatowskiego, Lubelskiego oraz Małopolskiego Zachodniego. Należy jednak podkreślić, że w przypadku tych regionów w badanym okresie 2011-2020 nie obserwuje się spadku udziału kapitału zagranicznego w strukturze podmiotów gospodarczych, który występuje w WW i ponownie przybiera największą wartość wśród wszystkich regionów węglowych. Relatywnie najlepsza sytuacja w rozpatrywanym zakresie występuje w regionach: Dolnośląskim Południowym, Śląskim Południowym oraz Śląskim Centralnym, w przypadku których wartości analizowanego wskaźnika są czterokrotnie większe od wartości notowanych dla WW.

Pod względem wielkości bezrobocia WW należy do grupy regionów węglowych charakteryzujących się największym stopniem nierównowagi podażowej. Gorsza sytuacja niż w WW (GP01 = 4,54) występuje w regionie Lubelskim, w przypadku którego wartość wskaźnika liczby bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosi 6,13 oraz w regionie Dolnośląskim Zachodnim, odpowiednio 4,87. Najlepsza sytuacja w rozpatrywanym zakresie występuje w regionach śląskich, które notują wartości przedmiotowego wskaźnika w przedziale od 3,21 dla regionu Śląskiego Zachodniego do 3,41 dla regionu Śląskiego Południowego. Należy podkreślić, że w związku z ogólnymi obserwowanymi w kraju tendencjami zmian na rynku pracy, w latach 2011-2020 we wszystkich regionach węglowych zanotowano zasadniczy spadek bezrobocia, a wartości analizowanego wskaźnika zmniejszyły się i w 2020 roku stanowią od 43% do 68% wartości z roku 2011 (w przypadku WW 50%). O ile wielkość bezrobocia w subregionie WW trudno uznać za poważne zagrożenie dla rozwoju gospodarki lokalnej to jego struktura stanowi już pewne wyzwanie. Udziały bezrobotnych kobiet (59%) oraz bezrobotnych z wyższym wykształceniem (liczba bezrobotnych na 100 osób z wyższym wykształceniem = 0,63) należą do najwyższych wśród regionów węglowych. Gorsza sytuacja występuje jedynie w przypadku regionu Śląskiego Zachodniego, w przypadku którego udział bezrobotnych kobiet osiąga wartość 60% oraz regionów Bełchatowskiego i Lubelskiego, w przypadku których liczba bezrobotnych na 100 osób z wyższym wykształceniem wynosi odpowiednio 0,93 i 0,64. Relatywnie najlepszą sytuację pod względem struktury bezrobocia obserwuje się w regionie Dolnośląskim Południowym, który ma zrównoważoną strukturę bezrobotnych według płci i charakteryzuje się najniższym udziałem bezrobotnych z wyższym wykształceniem. Warto podkreślić, że w latach 2011-2020 w regionach węglowych, w tym w WW obserwuje się spadek udziału bezrobotnych z wyższym wykształceniem. W przypadku udziału bezrobotnych kobiet notuje się dużą stabilność, z wyjątkiem WW i regionu Bełchatowskiego, które notują wzrost wartości tego wskaźnika.

Zdecydowanie korzystna sytuacja wyróżnia WW w zakresie ruchu podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON przejawiającego się przewagą liczby nowo zarejestrowanych podmiotów nad liczbą podmiotów wyrejestrowanych. Stosunek podmiotów nowo zarejestrowanych do wyrejestrowanych z rejestru REGON dla WW i regionu Lubelskiego są najwyższe wśród regionów węglowych i wynoszą 1,93. Relatywnie najgorsza sytuacja w tym zakresie występuje w regionie Dolnośląskim Zachodnim (1,64) oraz Śląskim Centralnym i Śląskim Zachodnim – odpowiednio 1,73 i 1,74. Należy podkreślić, że w analizowanym okresie 2011-2020 we wszystkich regionach węglowych notuje się zasadniczą poprawę w zakresie ruchu podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON, a wartości rozpatrywanego wskaźnika uległy w większości regionów, w tym w WW, podwojeniu.

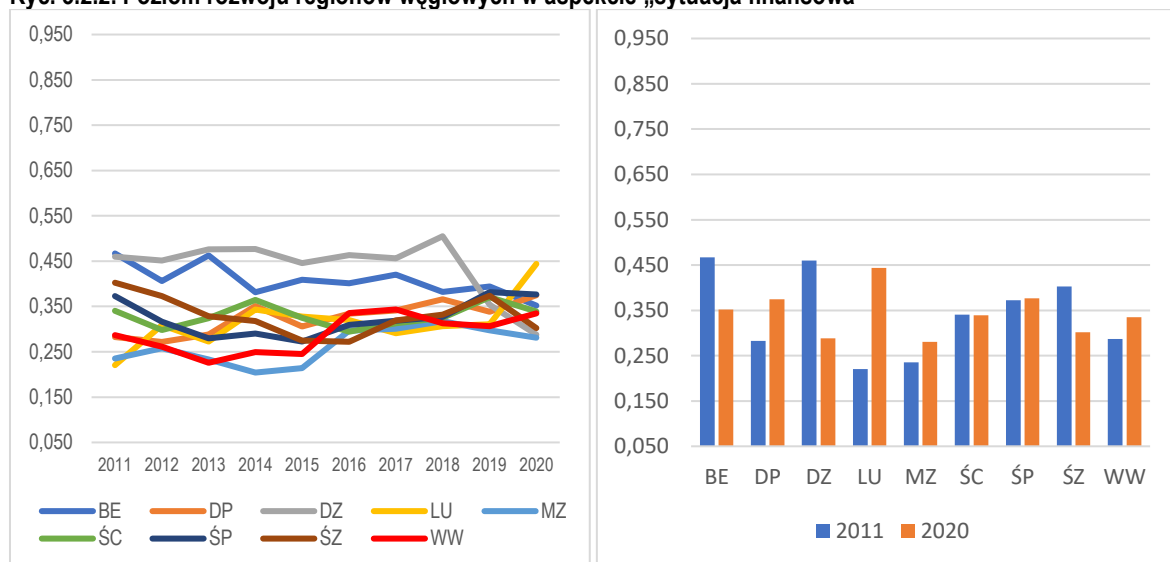
Cechą charakterystyczną WW jest również relatywnie wysoki poziom dywersyfikacji struktury gospodarczej. Przejawia się on wysokimi wartościami liczby pracujących w rolnictwie na 100 w wieku produkcyjnym. Wartość przedmiotowego wskaźnika (15,94) jest zbliżona do wartości notowanej dla regionu Bełchatowskiego (14,10) i zdecydowanie wyższa od wartości notowanych w większości regionów węglowych, które charakteryzują się w strukturze gospodarki dużą dominacją działalności przemysłowych. Najwyższe udziały pracujących w rolnictwie notuje się w regionie Lubelskim (24,59), a najniższe charakteryzują region Śląski Centralny (2,15) i region Śląski Zachodni (3,52). Należy podkreślić, że w latach 2011-2020 we wszystkich regionach węglowych, w tym w WW zanotowano nieznaczny wzrost wartości analizowanego wskaźnika, co potwierdza tendencje do dywersyfikacji gospodarki regionów węglowych. Trzeba jednak pamiętać, że ocena wpływu wzrostu udziału pracujących w rolnictwie na kondycję gospodarki lokalnej wymaga pogłębionej diagnozy charakteru tej działalności, zwłaszcza pod kątem jej efektywności ekonomicznej.

3.2.2. Sytuacja finansowa

W aspekcie „sytuacja finansowa”, poziom rozwoju WW w latach 2011-2020 należy ocenić jako niski, ale wykazujący tendencje do wzrostu. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie wahają się od 0,23 w 2013 roku do 0,34 w 2017 roku, co stawia WW na szóstej pozycji wśród regionów węglowych (ryc. 3.2.2, tab. 3.2.3).

Obserwowane w analizowanym okresie zmiany wartości wskaźnika syntetycznego wskazują na zmniejszanie dystansu między regionami węglowymi w zakresie sytuacji finansowej. W przypadku regionów: Bełchatowskiego, Dolnośląskiego Zachodniego i Śląskiego Zachodniego wiąże się to z pogorszeniem sytuacji finansowej. Regiony Śląski Centralny i Śląski Południowy charakteryzują się utrzymaniem poziomu rozwoju w zakresie sytuacji finansowej w badanym okresie. Natomiast w regionach: Lubelskim, Małopolskim Zachodnim i WW w latach 2011-2020 sytuacja finansowa ulega poprawie.

Ryc. 3.2.2. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „sytuacja finansowa”

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 3.2.3. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „sytuacja finansowa” w latach 2011-2020

RANGI (1 - najlepsza sytuacja, 9 - najgorsza sytuacja)											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Bełchatowski	1	2	2	2	2	2	2	2	1	4	
DP Dolnośląski Południowy	7	7	5	4	5	4	4	3	6	3	
DZ Dolnośląski Zachodni	2	1	1	1	1	1	1	1	5	8	
LU Lubelski	9	5	7	5	3	5	9	9	7	1	
MZ Małopolski Zachodni	8	9	8	9	9	7	8	7	9	9	
ŚC Śląski Centralny	5	6	4	3	4	8	7	6	4	5	
ŚP Śląski Południowy	4	4	6	7	7	6	6	5	2	2	
ŚZ Śląski Zachodni	3	3	3	6	6	9	5	4	3	7	
WW Wielkopolski Wschodniej	6	8	9	8	8	3	3	8	8	6	
SKUPIENIA											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	klasyfikacja syntetyczna
BE Bełchatowski	W	W	W	W	W	W	W	W	W	P	W
DP Dolnośląski Południowy	N	N	P	W	P	P	P	W	P	W	P
DZ Dolnośląski Zachodni	W	W	W	W	W	W	W	W	P	N	W
LU Lubelski	N	P	N	P	W	P	N	N	N	W	PN
MZ Małopolski Zachodni	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
ŚC Śląski Centralny	P	P	N	W	P	N	N	P	P	P	PN
ŚP Śląski Południowy	P	P	P	P	N	N	P	P	W	W	P
ŚZ Śląski Zachodni	W	W	P	P	P	N	P	P	W	N	PW
WW Wielkopolski Wschodniej	P	N	N	N	N	P	W	N	N	N	N

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja finansowa nie różnicuje regionów węglowych w znacznym stopniu. Relatywnie najlepsza sytuacja występuje w regionach: Dolnośląskim Zachodnim i Bełchatowskim (klasa rozwoju wysokiego), a najgorsza sytuacja obserwowana jest w regionach: Małopolskim Zachodnim i WW (klasa rozwoju niskiego). Pomimo, że WW charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju, wykazuje on jednak tendencje do wzrostu. O ile w latach 2012-2015 WW plasowała się na ósmej-dziewiątej pozycji wśród regionów węglowych pod względem sytuacji finansowej, to w latach 2016-2017 pozycja WW wzrosła na pozycję trzecią, aby w 2020 osiągnąć poziom szóstej lokaty, podobnie

jak w roku 2011. Uwagę zwracają zasadnicze zmiany jakie obserwuje się dla regionu Dolnośląskiego Zachodniego, który w okresie 2011-2020 zanotował spadek z wysokiego do niskiego poziomu rozwoju oraz dla regionu Lubelskiego, który w latach 2019-2020 zmienił klasę rozwoju z niskiej na wysoką. Na tym tle WW charakteryzuje się większą stabilnością, wykazując duże podobieństwo do zmian obserwowanych w regionie Małopolski Zachodniej z trendem wzrostowym w ostatnich latach, co odróżnia ją od tendencji zmian regresywnych obserwowanych w Małopolsce. Region Śląski Zachodni stanowi jednoelementową klasę przeciętno-wysokiego poziomu rozwoju, regiony: Śląski Południowy i Dolnośląski Południowy stanowią klasę przeciętnego poziomu rozwoju, natomiast regiony: Śląski Centralny i Lubelski – przeciętno-niskiego.

Pozycja rozwojowa WW na tle innych regionów węglowych jest determinowana niekorzystną sytuacją w zakresie poziomu zamożności mieszkańców, struktury wydatków budżetowych JST, a także finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych oraz wielkości uzyskiwanej subwencji ogólnej i oświatowej. W niewielkim stopniu ulega ona wzmocnieniu dzięki względnie korzystnej sytuacji w zakresie wielkości wydatków budżetów gmin i powiatów na transport i łączność.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w WW jest najniższe wśród wszystkich regionów węglowych i wynosi 4 503,46 zł. Najwyższy poziom zamożności mieszkańców charakteryzuje regiony Śląski Zachodni, Śląski Centralny i Śląski Południowy. Potwierdzają to najwyższe wśród regionów węglowych wartości przeciętnego wynagrodzenia brutto oraz w przypadku regionu Śląskiego Zachodniego i Śląskiego Centralnego najwyższe wartości wskaźnika liczby nowych samochodów osobowych na 1000 mieszkańców. Podobnie relatywnie zła jak w WW sytuacja występuje w regionie Lubelskim. Należy podkreślić, że w analizowanym okresie 2011-2020 we wszystkich regionach węglowych zanotowano zasadniczy wzrost przeciętnego wynagrodzenia brutto. Jego poziom w 2020 roku wynosił od 140% stanu z 2011 w Regionie Śląskim Zachodnim do 162% w Regionie Bełchatowskim, przy 143% w WW.

WW charakteryzuje się również najniższymi wśród regionów węglowych wydatkami budżetów gmin na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca, które wynoszą 431,1 zł. Dla porównania w regionie Bełchatowskim, charakteryzującym się najwyższą wartością tego wskaźnika, osiąga on poziom 772,7 zł, natomiast w regionach wykazujących niskie nakłady w przedmiotowym zakresie jest on zauważalnie wyższy od notowanego w WW i wynosi 480 zł w regionie Lubelskim oraz 493 zł w regionie Małopolski Zachodniej. Niezależnie od wielkości ponoszonych wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska zwraca uwagę fakt, że w okresie 2011-2020 uległy one zasadniczemu zwiększeniu w każdym z regionów węglowych. W przypadku WW uległy one podwojeniu, gdy w przypadku regionu Bełchatowskiego i Dolnośląskiego Zachodniego stanowiły w 2020 roku 165% stanu z roku 2011, a w przypadku regionu Lubelskiego 285%.

Sytuacja finansowa WW kształtuje się również niekorzystnie w zakresie finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych. Co prawda WW nie notuje najniższych wartości wskaźnika dochodów uzyskiwanych z tego tytułu per capita, który charakteryzuje region Bełchatowski i wynosi 193,7 zł, ale osiągając poziom 297,8 zł jest daleka od sytuacji występującej w regionie Lubelskim, w przypadku którego przedmiotowy wskaźnik osiąga najwyższą wartość i wynosi aż 751,9 zł. W przeciwieństwie do wcześniej analizowanych wskaźników opisujących sytuację finansową regionów węglowych w przypadku finansowania programów i projektów unijnych w badanym okresie nie obserwuje się tak zasadniczego wzrostu uzyskiwanych dochodów. Co więcej wielkość i charakter zmian różnicuje w dużym stopniu sytuację analizowanych jednostek. W przypadku regionu Bełchatowskiego notuje się zasadniczy spadek wartości analizowanego wskaźnika (w 2020 roku 57% wartości z 2011 roku), a w przypadku regionu Śląskiego Centralnego wyraźny wzrost jego wartości (odpowiednio 163%). Na tym tle WW wykazuje podobny poziom uzyskiwanych dochodów z finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych na początku i na końcu analizowanego okresu (w 2020 roku 104% stanu z roku 2011) przy wyraźnym zmniejszeniu uzyskiwanych nakładów w latach 2014-2017, co jednak dotyczy wszystkich regionów węglowych i może stanowić konsekwencję okresu przejściowego między perspektywą budżetową Unii Europejskiej 2007-2013 a 2014 -2020.

Dodatkowo WW należy do regionów węglowych uzyskujących najwyższe wartości subwencji ogólnej i oświatowej na mieszkańca, co potwierdza jej niekorzystną sytuację finansową. Pod względem wielkości uzyskiwanej subwencji ogólnej per capita region WW (1854,2 zł) plasuje się na drugiej lokacie po regionie Lubelskim (1908,1 zł), a w przypadku części oświatowej subwencji ogólnej (1370,9 zł) również na drugiej pozycji po regionie Śląskim Południowym (1419,0 zł). Relatywnie najlepsza sytuacja, potwierdzona najniższymi wartościami uzyskiwanych subwencji, występuje w regionach Śląskim Centralnym (subwencja ogólna per capita wynosi 1340,7 zł) i Dolnośląskim Południowym (część oświatowa subwencji ogólnej per capita wynosi 1097,8 zł).

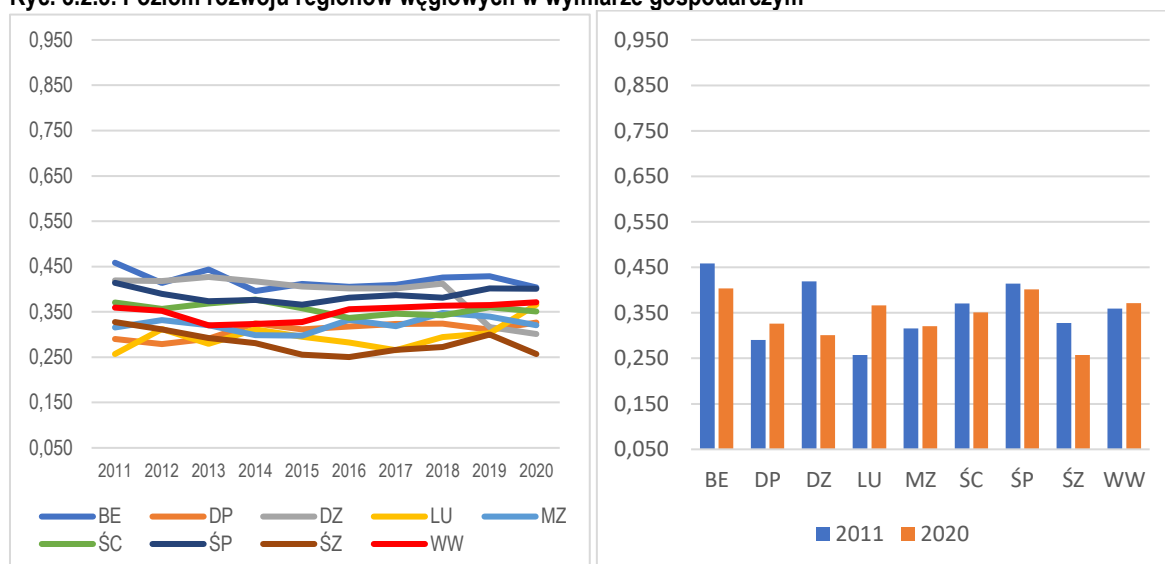
Pozycję rozwojową WW w zakresie sytuacji finansowej poprawia nieznacznie relatywnie wysoka wielkość wydatków budżetów gmin i powiatów na transport i łączność (wartość wskaźnika per capita wynosi 828,3 zł).

Plasuje to WW na drugiej pozycji po regionie Lubelskim (941,6 zł). Najniższe wartości przedmiotowego wskaźnika obserwuje się w regionach: Dolnośląskim Zachodnim (231,0 zł), Bełchatowskim (500,1 zł) i Małopolskim Zachodnim (578,2 zł). Warto podkreślić, że wzrost wydatków budżetowych na transport i łączność w WW w okresie 2011-2020 jest największy wśród wszystkich regionów węglowych i w 2020 roku osiąga poziom 186% stanu z roku 2011. W tym samym okresie w przypadku regionów Dolnośląskiego Zachodniego (33%) i Bełchatowskiego (88%) notuje się spadek wielkości tych wydatków. Z drugiej strony przy wskazanych wcześniej relatywnie niskich wydatkach budżetów gmin i powiatów WW na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska trudno interpretować przedmiotowe prawidłowości jako jednoznacznie korzystne.

3.2.3. Wymiar gospodarczy – ujęcie syntetyczne

Poziom rozwoju WW w wymiarze gospodarczym, w ujęciu syntetycznym, w latach 2011-2020 należy określić jako przeciętny. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie oscylują w granicach 0,32-0,37, co plasuje WW początkowo, tj. w okresie 2011-2015, na piątym – siódmym miejscu wśród regionów węglowych, a następnie, tj. w okresie 2016-2020, na czwartym i w końcu na trzecim miejscu względem porównywanych obszarów (ryc. 3.2.3, tab. 3.2.4).

Ryc. 3.2.3. Poziom rozwoju regionów węglowych w wymiarze gospodarczym

Źródło: Opracowanie własne.

Obserwowany awans WW uznać należy za bardzo pozytywny trend, tym bardziej, że WW od 2016 roku, w przeciwieństwie do pozostałych regionów węglowych wykazuje bardzo dużą stabilność sytuacji rozwojowej w wymiarze gospodarczym. Na uwagę zasługuje fakt, że różnice między regionami węglowymi w analizowanym wymiarze nie są duże. Co prawda pięć regionów: Dolnośląski Zachodni, Bełchatowski, Śląski Zachodni oraz Śląski Centralny i Śląski Południowy notują pogorszenie sytuacji rozwojowej w wymiarze gospodarczym to jednak w tym samym czasie cztery regiony węglowe: Lubelski, Dolnośląski Południowy, WW oraz Małopolski Zachodni wykazują relatywną poprawę w przedmiotowym zakresie. Sytuacja rozwojowa w WW relatywnie najbardziej podobna jest do sytuacji w regionie Śląskim Centralnym. Te dwa regiony w ujęciu klasyfikacji syntetycznej tworzą klasę przeciętnego poziomu rozwoju w wymiarze gospodarczym.

Pozycja rozwojowa WW w wymiarze gospodarczym w ujęciu syntetycznym determinowana jest wcześniej omówioną jej pozycją rozwojową w dwóch aspektach tego wymiaru: gospodarka i rynek pracy oraz sytuacja finansowa (tab. 3.2.5). W przypadku sytuacji w aspekcie „gospodarka i rynek pracy” WW zaliczona została do klasy regionów rozwoju przeciętno-wysokiego, natomiast w aspekcie „sytuacja finansowa” do klasy regionów przeciętno-niskiego. Tak jak już wspomniano pozwala to na zaliczenie jej w klasyfikacji syntetycznej w wymiarze gospodarczym do klasy rozwoju przeciętnego, do której przynależy również region Śląski Centralny. Warto jednak zwrócić uwagę na różnice między tymi regionami węglowymi w zakresie sytuacji rozwojowej w wymiarze gospodarczym. W przypadku regionu Śląskiego Centralnego sytuacja rozwojowa w aspekcie gospodarki i rynku pracy jest relatywnie gorsza niż w WW (region Śląski Centralny należy do klasy rozwoju przeciętnego, a WW do

klasy rozwoju przeciętno-wysokiego), przy czym oba regiony notują w badanym okresie pogorszenie sytuacji rozwojowej w tym aspekcie. Natomiast w aspekcie sytuacji finansowej WW w porównaniu z regionem Śląskiem Centralnym w badanym okresie notuje wyraźną poprawę stanu, co nie zmienia faktu, że oba regiony w przedmiotowym aspekcie przynależą do klasy rozwoju przeciętno-niskiego.

Ryc. 3.2.4. Klasyfikacja regionów węglowych w wymiarze gospodarczym w latach 2011-2020

RANGI (1 - najlepsza sytuacja, 9 - najgorsza sytuacja)											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BE Bełchatowski	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	
DP Dolnośląski Południowy	8	9	8	5	6	7	6	7	7	6	
DZ Dolnośląski Zachodni	2	1	2	1	2	2	2	2	6	8	
LU Lubelski	9	7	9	7	8	8	9	8	8	4	
MZ Małopolski Zachodni	7	6	5	8	7	6	7	5	5	7	
ŚC Śląski Centralny	4	4	4	3	4	5	5	6	4	5	
ŚP Śląski Południowy	3	3	3	4	3	3	3	3	2	2	
ŚZ Śląski Zachodni	6	8	7	9	9	9	8	9	9	9	
WW Wielkopolski Wschodniej	5	5	6	6	5	4	4	4	3	3	
SKUPIENIA											
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	klasyfikacja syntetyczna
BE Bełchatowski	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
DP Dolnośląski Południowy	N	N	N	P	P	N	P	N	N	P	PN
DZ Dolnośląski Zachodni	W	W	W	W	W	W	W	W	P	N	W
LU Lubelski	N	P	N	N	N	N	N	N	N	P	N
MZ Małopolski Zachodni	P	P	P	N	P	P	N	P	P	N	P
ŚC Śląski Centralny	P	W	P	W	W	P	P	P	P	P	P
ŚP Śląski Południowy	W	W	P	P	W	W	W	W	W	W	W
ŚZ Śląski Zachodni	P	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
WW Wielkopolski Wschodniej	P	P	N	P	P	P	P	P	W	W	P

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju
 Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 3.2.5. Klasyfikacja syntetyczna poziom rozwoju regionów węglowych w wymiarze gospodarczym

region węglowy		wymiar gospodarczy		
		ogółem	sytuacja finansowa	gospodarka i rynek pracy
BE	Bełchatowski	W	W	W
DP	Dolnośląski Południowy	PN	P	N
DZ	Dolnośląski Zachodni	W	W	P
LU	Lubelski	N	PN	N
MZ	Małopolski Zachodni	P	N	P
ŚC	Śląski Centralny	P	PN	P
ŚP	Śląski Południowy	W	P	W
ŚZ	Śląski Zachodni	N	PW	N
WW	Wielkopolski Wschodniej	P	N	W

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju
 Źródło: Opracowanie własne.

Z punktu widzenia wartości poszczególnych wskaźników wykorzystanych w analizie wymiaru gospodarczego, WW na tle wybranych trzech jednostek odniesienia cechuje się zróżnicowaną sytuacją (tab. 3.2.6).

Poziom aktywności zawodowej obserwowany w WW odbiega od poziomu obserwowanego w jednostkach odniesienia. W 2020 r., liczba pracujących na 100 osób w wieku produkcyjnym była nieznacznie niższa niż w pozostałych regionach węglowych i zdecydowanie niższa w stosunku do wartości tego wskaźnika obserwowanych dla Wielkopolski i Polski. Dodatkowo wzrost aktywności zawodowej obserwowany we wszystkich jednostkach odniesienia w latach 2011-2020 był wyraźnie wyższy niż w WW. Dodatkowo WW charakteryzuje się negatywnymi cechami struktury pracujących, notując na tle jednostek odniesienia bardzo wysokie udziały pracujących w rolnictwie, nieznacznie niższe udziały pracujących w przemyśle i budownictwie oraz niskie udziały pracujących w usługach.

Tab. 3.2.6. Wielkopolska Wschodnia na tle regionów węglowych, woj. wielkopolskiego i Polski w świetle wartości wskaźników opisujących wymiar gospodarczy

Wskaźnik	2011				2020				Dynamika 2011=100			
	WW	GR	WLKP	PL	WW	GR	WLKP	PL	WW	GR	WLKP	PL
GP01	9,2	6,9	6,1	8,0	4,5	3,9	2,9	4,6	49,6	56,2	48,2	57,3
GP03	1,0	0,8	0,7	0,9	0,6	0,5	0,4	0,7	62,8	70,4	63,6	74,1
GP04	0,2	0,3	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	76,5	50,1	56,5	51,0
GP05	56,7	55,4	58,1	53,5	58,6	54,5	58,3	53,7	103,3	98,5	100,4	100,4
GP07	6,0	8,8	6,0	4,8	3,1	6,4	6,0	3,6	51,2	72,3	101,5	75,5
GP08	1,0	0,8	1,0	0,9	1,9	1,8	1,9	1,9	199,2	209,1	190,2	214,4
GP09	0,1	0,2	0,3	0,3	0,1	0,2	0,3	0,3	64,3	99,2	105,6	120,4
GP10	721,5	875,0	1030,2	953,6	944,2	1028,5	1268,6	1175,3	130,9	117,5	123,1	123,2
GP12	0,9	1,2	1,3	1,2	0,9	1,1	1,2	1,1	96,9	90,9	91,2	91,4
GP13	43,8	41,8	46,9	44,3	48,6	49,5	57,4	53,4	110,9	118,4	122,4	120,4
GP15	14,8	5,8	9,5	9,5	15,9	6,5	10,1	10,4	107,7	112,1	106,6	108,6
GP16	13,6	15,7	15,6	12,4	14,0	17,6	18,9	14,5	103,2	112,4	121,6	117,1
GP17	0,8	1,4	1,5	1,7	0,8	1,4	1,4	1,9	92,0	98,2	97,9	106,9
SF02	46,4	58,3	65,8	63,3	42,4	76,1	118,4	105,4	91,3	130,7	179,9	166,6
SF03	468,2	483,9	447,1	421,7	697,1	695,9	698,5	632,8	148,9	143,8	156,2	150,1
SF04	30,7	18,8	33,4	32,4	48,1	29,8	51,1	50,2	156,5	158,7	152,9	154,7
SF05	286,2	294,3	195,2	308,6	297,8	391,3	235,6	340,2	104,0	132,9	120,7	110,2
SF06	1415,4	1032,3	1185,5	1189,7	1854,2	1489,0	1586,5	1667,9	131,0	144,2	133,8	140,2
SF08	1080,8	862,7	970,1	939,0	1370,9	1242,3	1308,0	1294,0	126,8	144,0	134,8	137,8
SF09	785,6	790,7	920,9	901,9	982,0	1015,4	1039,4	1044,6	125,0	128,4	112,9	115,8
SF10	444,1	522,6	693,0	676,0	828,3	718,3	882,2	867,9	186,5	137,5	127,3	128,4
SF11	210,4	264,0	197,1	241,8	431,1	579,1	419,8	554,0	204,9	219,4	213,0	229,2
SF12	3148,5	3427,7	3284,4	3625,2	4503,5	5180,5	4985,8	5523,3	143,0	151,1	151,8	152,4
SF13	2,9	4,7	3,9	3,8	2,9	4,0	3,7	3,4	100,4	84,9	97,0	90,0

Objaśnienia: WW – Wielkopolska Wschodnia, GR – grupa referencyjna ośmiu regionów węglowych, WLKP – woj. wielkopolskie, PL – Polska
 Źródło: Opracowanie własne.

Pod względem liczby i struktury podmiotów gospodarczych WW na tle jednostek odniesienia charakteryzuje się wyraźnie niższą liczbą mikropodmiotów (do 9 pracowników) na 10 tys. mieszkańców oraz nieznacznie niższą liczbą podmiotów zatrudniających powyżej 250 pracowników na 10 tys. mieszkańców. Należy jednak podkreślić, że pomimo utrzymywania się wartości tych wskaźników na najniższym poziomie w stosunku do sytuacji obserwowanej w pozostałych regionach węglowych, Wielkopolsce i Polsce, zarówno w 2011 r., jak i 2020 r. dynamika wzrostu ich wartości dla WW w badanym okresie jest najwyższa. W strukturze podmiotów gospodarczych WW obserwuje się wyraźnie niższy od obserwowanego w jednostkach odniesienia udział spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Co gorsza jego wielkość w latach 2011-2020 obniżyła się o 40% i był to najwyższy spadek w stosunku do dynamiki zmian obserwowanej w pozostałych regionach węglowych, Wielkopolsce i Polsce.

W zakresie sytuacji na rynku pracy WW wyróżnia się na tle regionów węglowych, Wielkopolski i Polski zarówno w 2011 r., jak i w 2020 r. relatywnie najwyższym stopniem nierównowagi podażowej, która skutkuje bezrobociem. Co prawda wartość wskaźnika liczby bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie zmniejszyła się o połowę, ale podobny trend obserwuje się we wszystkich rozpatrywanych jednostkach odniesienia, co w konsekwencji nie zmienia negatywnej sytuacji WW. O ile poziom zagrożenia bezrobociem jest zauważalnym wyzwaniem rozwojowym WW, to jego struktura pod względem udziału bezrobotnych z wyższym wykształceniem oraz bezrobotnych ze stażem pracy powyżej 30 lat utrzymuje się na poziomie obserwowanym w pozostałych regionach węglowych, Wielkopolsce i Polsce. Wyjątek stanowi udział bezrobotnych kobiet, który w WW jest najwyższy, a dodatkowo w okresie 2011-2020 uległ zwiększeniu. Pozytywną cechą charakteryzującą rynek pracy WW jest niski i malejący udział osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w ogólnej liczbie pracujących. Pod tym względem WW w badanym okresie zanotowała największą poprawę sytuacji wśród rozpatrywanych jednostek odniesienia i notuje najniższe wartości przedmiotowego wskaźnika.

Sytuacja finansowa WW na tle jednostek odniesienia nie jest korzystna. Poziom zamożności mieszkańców jest relatywnie niski. WW charakteryzuje się najniższą wartością przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto zarówno w 2011, jak i w 2020 roku. Co więcej obserwowany w badanym okresie wzrost wynagrodzeń jest wyższy

w pozostałych regionach węglowych, Wielkopolsce i Polsce. O relatywnie niskim poziomie zamożności mieszkańców świadczą też notowane w WW najniższe wartości wskaźnika liczby nowych samochodów osobowych na 1000 mieszkańców. Należy podkreślić, że wartość tego wskaźnika w przypadku WW nie ulega zmianie, co różni ją od jednostek odniesienia notujących w latach 2011-2020 spadek jego wartości. Obserwowane tendencje nie zmieniają jednak niekorzystnej pozycji WW względem pozostałych regionów węglowych, Wielkopolski i Polski.

O niekorzystnej sytuacji finansowej WW świadczą również relatywnie niskie wartości wskaźników charakteryzujących finanse JST. WW wyróżnia się negatywnie na tle pozostałych regionów węglowych, Wielkopolski i Polski najniższymi i zmniejszającymi się w latach 2011-2020 dochodami budżetów gmin i powiatów z podatku CIT. W tym miejscu należy podkreślić, że o ile w jednostkach odniesienia w badanym okresie zanotowano wzrost wartości dochodów uzyskiwanych z tego źródła (stan w 2020 r. stanowił od 131 do 167% stanu z roku 2011) to WW obserwowano trend odwrotny (odpowiednio 91%). Niekorzystną kondycję finansową JST potwierdzają również relatywnie najwyższe wartości wskaźników subwencji ogólnej oraz części oświatowej subwencji ogólnej na mieszkańca, a także najniższe wartości wskaźnika wydatków majątkowych inwestycyjnych budżetów gmin i powiatów na mieszkańca. Co ważne sytuacja WW w przedmiotowym zakresie nie zmienia się w badanym okresie 2011-2020. W zakresie finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych WW wykazuje niższy poziom aktywności niż obserwowany w pozostałych regionach węglowych i w Polsce, ale wyższy niż w Wielkopolsce. Niestety dynamika wzrostu tej aktywności na tle jednostek odniesienia w przypadku WW jest najniższa. Wielkość dochodów uzyskiwanych z podatku rolnego i leśnego na mieszkańca utrzymuje się na podobnym poziomie jak w Wielkopolsce i w Polsce, ale jest zdecydowanie wyższa od poziomu obserwowanego w pozostałych regionach węglowych, co potwierdza wyjątkowy charakter WW w zakresie udziału rolnictwa w strukturze jej gospodarki. W strukturze wydatków budżetów gmin i powiatów za niepokojący, w świetle skali wyzwań koncentrujących się w granicach WW, uznać należy relatywnie niski poziom wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska. Jest on niższy niż w pozostałych regionach węglowych i w Polsce, i utrzymuje się na poziomie nieznacznie wyższym od obserwowanego dla Wielkopolski.

3.3. Wymiar środowiskowo-przestrzenny

Identyfikacja pozycji WW na tle regionów węglowych pod względem poziomu rozwoju w **wymiarze środowiskowo-przestrzennym** bazowała na 17 wskaźnikach (tab. 3.3.1), które opisywały dwa aspekty: **zasoby naturalne i stan środowiska przyrodniczego** (charakterystyka udziału obszarów o stosunkowo wysokiej wartości przyrodniczej w powierzchni ogółem, opis poziomu antropopresji związanej ze zużyciem zasobów naturalnych oraz wytwarzaniem różnego rodzaju zanieczyszczeń, identyfikacja poziomu zasadniczych działań służących ochronie środowiska przyrodniczego), **infrastruktura techniczna** (opis podstawowych systemów infrastrukturalnych, takich jak sieć kanalizacyjna, gazowa oraz sieć dróg i ścieżek rowerowych, charakterystyka wyposażenia i powierzchni użytkowej mieszkań oraz poziomu pokrycia gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego).

Tab. 3.3.1. Wymiar środowiskowo-przestrzenny – wykaz aspektów i wskaźników

ASPEKT	KOD	WSKAŹNIK	S/D
Zasoby naturalne i stan środowiska	NS01	Udział powierzchni lasów w powierzchni ogółem (ha) (%)	S
	NS03	Udział zanieczyszczeń gazowych zatrzymanych lub zneutralizowanych w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w ogólnej liczbie zanieczyszczeń wytworzonych (%)	S
	NS05	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (%)	S
	NS06	Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (%)	S
	NS08	Liczba ton zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku na osobę (t/os.)	D
	NS10	Udział ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do wód lub ziemi w ogólnej liczbie ścieków wytworzonych (%)	D
	NS12	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku na osobę (dam ³)	D
	NS14	Wielkość zanieczyszczeń gazowych (t/rok/osobę)	D
Infrastruktura techniczna	IT01	Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do długości sieci wodociągowej	S
	IT02	Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji (%)	S
	IT03	Odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp splukiwany (%)	S
	IT04	Odsetek mieszkań z dostępem do gazu sieciowego (%)	S
	IT05	Powierzchnia użytkowa mieszkań na osobę (m ² /os)	S
	IT07	Udział powierzchni gminy objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem (%)	S

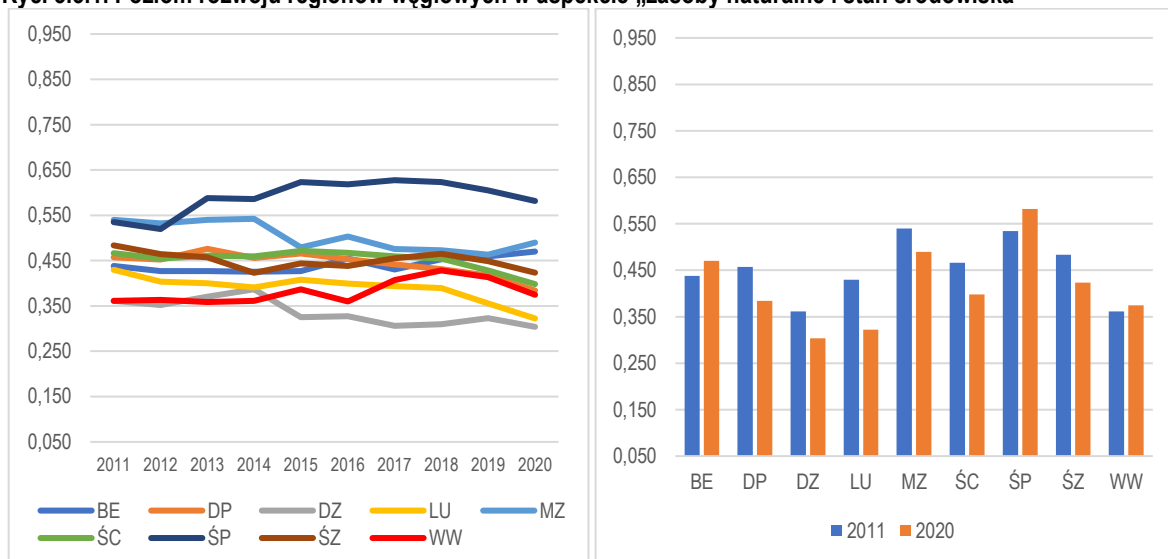
ASPEKT	KOD	WSKAŹNIK	S/D
	IT08	Długość dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej na 10 tys. mieszkańców (km/10 tys. os.)	S
	IT09	Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. mieszkańców (km/10 tys. os.)	S

Źródło: Opracowanie własne.

3.3.1. Zasoby naturalne i stan środowiska

Analizując rozwój WW w latach 2011-2020 w aspekcie „zasoby naturalne i stan środowiska” można stwierdzić, że kształtował się on na dość stabilnym poziomie (wartości wskaźnika syntetycznego mieściły się w zakresie 0,36-0,42), który na tle pozostałych regionów należy uznać za przeciętno-niski. Zauważyć jednak należy, że zmiany obserwowane w WW były stosunkowo wyraźne, zwłaszcza w okresie 2016-2018. Warto też podkreślić, że miały one w przeważającym stopniu charakter pozytywny. Podobną sytuację obserwowano jedynie w dwóch innych regionach węglowych: Śląski Południowy i Bełchatowski. Dzięki temu WW w badanym okresie awansowała w zestawieniu analizowanych regionów z ostatniej pozycji na miejsce 7. (ryc. 3.3.1, tab. 3.3.2).

Ryc. 3.3.1. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „zasoby naturalne i stan środowiska”

Źródło: Opracowanie własne.

Różnice między rozpatrywanymi regionami w zakresie zasobów naturalnych i stanu środowiska przyrodniczego generalnie nie należały do największych. Na uwagę zasługuje region Śląski Południowy, który wysunął się na pozycję lidera wyraźnie powiększając dystans dzielący go od pozostałych jednostek i jako jedyny znalazł się w klasie regionów o wysokim poziomie rozwoju pod względem badanego aspektu. Dla odmiany region Małopolski Zachodni, który początkowo charakteryzował się najkorzystniejszą sytuacją, od 2014 roku zaczął notować negatywne zmiany, przez co w ujęciu syntetycznym uznany został za region o przeciętno-wysokim poziomie rozwoju. Najliczniejszą grupę stanowiły jednostki przeciętnego poziomu rozwoju, do których należały regiony Bełchatowski, Dolnośląski Południowy, Śląski Centralny i Śląski Zachodni. Razem z WW w klasie przeciętno-niskiego poziomu rozwoju znalazł się region Lubelski. Natomiast najslabiej kształtowała się sytuacja w regionie Dolnośląskim Zachodnim, który w całym okresie objętym analizą plasował się w klasie niskiego poziomu rozwoju.

Stosunkowo niekorzystna sytuacja WW w aspekcie „zasoby naturalne i stan środowiska” wynika przede wszystkim z niskiego poziomu lesistości, słabego dostępu do oczyszczalni ścieków, bardzo dużego zużycia zasobów wodnych oraz wielkości zanieczyszczeń gazowych. Natomiast relatywnie korzystnie WW prezentowała się w przypadku wielkości obszarów prawnie chronionych, czy ilości ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do wód lub ziemi. Natomiast w przypadku działań w zakresie gospodarki odpadami i poziomu zatrzymanych lub zneutralizowanych zanieczyszczeń gazowych, sytuację WW należy ocenić przeciętnie. Lasy w WW stanowią niecałe 17% jej powierzchni i jest to najniższa wartość spośród wszystkich regionów węglowych. Dla porównania, kolejny region – Śląski Zachodni charakteryzuje się lesistością na poziomie przekraczającym 22%

jego powierzchni, natomiast największej lasów występuje w regionach Śląskim Południowym i Dolnośląskim Zachodnim, gdzie ich udział przekracza ponad dwukrotnie wartość notowaną w WW i osiąga poziom mniej więcej 40%.

Tab. 3.3.2. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „zasoby naturalne i stan środowiska” w latach 2011-2020

RANGI (1 - najlepsza sytuacja, 9 - najgorsza sytuacja)												
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
BE	Belchatowski	6	6	6	5	6	4	6	5	3	3	
DP	Dolnośląski Południowy	5	5	3	4	4	5	5	6	6	6	
DZ	Dolnośląski Zachodni	9	9	8	8	9	9	9	9	9	9	
LU	Lubelski	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	
MZ	Małopolski Zachodni	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	
ŚC	Śląski Centralny	4	4	4	3	3	3	3	4	5	5	
ŚP	Śląski Południowy	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	
ŚZ	Śląski Zachodni	3	3	5	6	5	6	4	3	4	4	
WW	Wielkopolski Wschodniej	8	8	9	9	8	8	7	7	7	7	
SKUPIENIA												klasyfikacja syntetyczna
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
BE	Belchatowski	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
DP	Dolnośląski Południowy	P	P	P	P	P	P	P	P	P	N	P
DZ	Dolnośląski Zachodni	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
LU	Lubelski	P	N	N	N	N	N	P	P	N	N	PN
MZ	Małopolski Zachodni	W	W	W	W	P	P	P	P	P	P	PW
ŚC	Śląski Centralny	P	P	P	P	P	P	P	P	P	N	P
ŚP	Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚZ	Śląski Zachodni	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
WW	Wielkopolski Wschodniej	N	N	N	N	N	N	P	P	P	N	PN

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

W WW odnotowano również jeden z najniższych udziałów ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, który osiągnął w 2020 roku wartość na poziomie nieco powyżej 56%. Słabiej pod tym względem wypadł jedynie region Lubelski, gdzie z dostępu do oczyszczalni ścieków korzystało trochę ponad 50% mieszkańców. Pozostałe jednostki wyraźnie przekroczyły wartość 60%, w tym na uwagę zasługują regiony Dolnośląski Południowy, gdzie na koniec badanego okresu prawie 80% ludności korzystało z oczyszczalni, oraz region Śląski Centralny - ponad 86%. Kolejnym elementem niekorzystnie wpływającym na sytuację WW w aspekcie „zasoby naturalne i stan środowiska” było ekstremalnie wysokie zużycie zasobów wodnych na potrzeby gospodarki narodowej i ludności. Wynosiło ono przeciętnie prawie 3 000 dam³/rok/os., podczas gdy w pozostałych regionach węglowych wahało się w przedziale od 38 w regionie Dolnośląskim Południowym do 277 dam³/rok/os. w Belchatowskim. Warto jednak zauważyć, że wodochłonność WW uległa w badanym okresie istotnej redukcji (o ponad 30%), z poziomu 3 495 (2011) do 2370 dam³/rok/os. (2020). Również poziom wytwarzanych zanieczyszczeń gazowych należy uznać za element niekorzystnie oddziałujący na sytuację WW. Emisja zanieczyszczeń gazowych przekraczała średniorocznie 25 t/os., co plasowało rozpatrywany region na trzeciej pozycji od końca. Słabiej wypadły w tym przypadku region Dolnośląski Zachodni (ok. 56 t/rok/os.) i Belchatowski (ok. 86,7 t/rok/os.). Dla porównania w regionie Dolnośląskim Południowym identyfikowano najniższy poziom emisji, który nie przekraczał średnio 1 t na osobę w ciągu roku, co wynika z faktu, że proces likwidacji zagłębia węglowego przeprowadzono na tym obszarze w latach 90 XX w.

Pozytywnym elementem rozwoju WW w aspekcie „zasoby naturalne i stan środowiska” był udział obszarów prawnie chronionych, który kształtował się na poziomie ok. 36%, co stanowiło drugi wynik wśród analizowanych regionów węglowych. Większy udział tego typu obszarów obserwowano jedynie w regionie Śląskim Południowym (ok 40%). Na uwagę zasługuje również niski poziom ścieków odprowadzonych bezpośrednio do wód lub ziemi, który w WW nie przekraczał 10%, podczas gdy w pozostałych regionach wartość ta kształtowała się na poziomie powyżej 80%. W przypadku pozostałych analizowanych elementów, związanych z zasobami naturalnymi i stanem środowiska przyrodniczego, sytuacja WW była przeciętna. I tak region plasował się na 4. pozycji w zakresie udziału zanieczyszczeń gazowych, które zostały zatrzymane lub zneutralizowane (ok. 1%). Ponadto pod

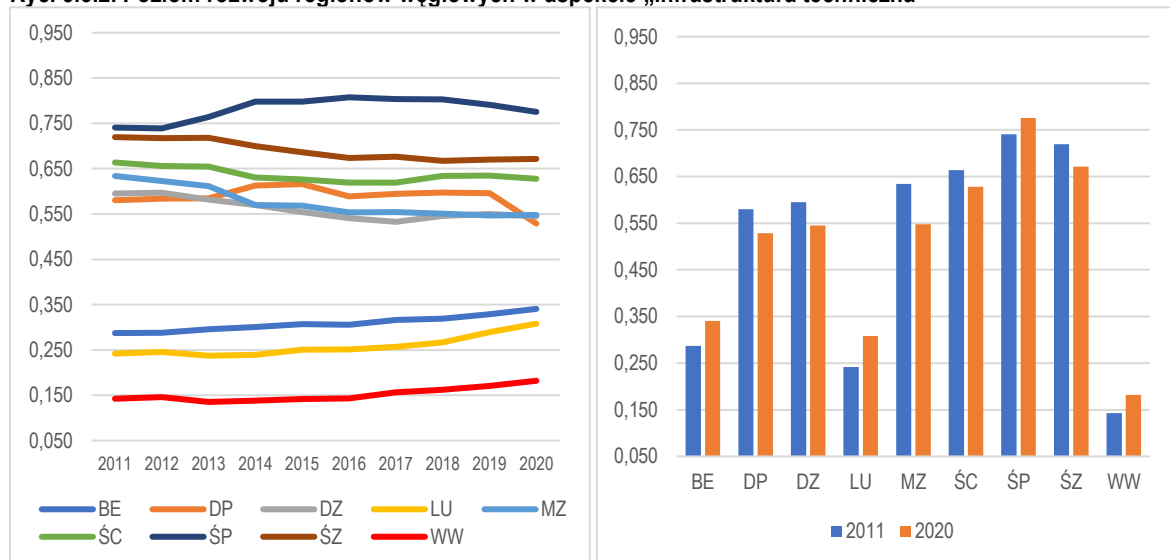
względem udziału odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) poddanych odzyskowi w ogólnej liczbie wytworzonych odpadów WW znalazła się na 6. miejscu z wartością na poziomie 0,19%.

3.3.2. Infrastruktura techniczna

WW charakteryzowała się stabilnym, choć niskim poziomem rozwoju w aspekcie „infrastruktura techniczna” w latach 2011-2020. Obserwowany kierunek zmian można było określić jako pozytywny, jednak poprawa w tym zakresie była niewielka. Warto zauważyć, że wzrost poziomu rozwoju w ramach infrastruktury technicznej obok WW wystąpił jeszcze tylko w trzech regionach węglowych: Bełchatowskim, Lubelskim i Śląskim Południowym. Pozostałe jednostki odnotowały wyraźne spadki. Wartości wskaźnika syntetycznego opisującego poziom rozwoju infrastruktury technicznej WW nie przekroczyły 0,3, co przełożyło się na ostatnią pozycję regionu wśród wszystkich jednostek referencyjnych w całym okresie objętym analizą (ryc. 3.3.2, tab. 3.3.3).

Regiony węglowe pod względem rozwoju infrastruktury technicznej można było podzielić na dwie wyraźnie różniące się od siebie grupy. Pierwsza obejmowała WW - region o niskim poziomie rozwoju i regiony Bełchatowski oraz Lubelski o przeciętno-niskim poziomie rozwoju. Drugą grupę stanowiły pozostałe jednostki o zdecydowanie korzystniejszej sytuacji. Wśród nich znalazły się regiony przeciętno-wysokiego poziomu rozwoju (Dolnośląski Południowy, Dolnośląski Zachodni, Małopolski Zachodni, Śląski Centralny) oraz regiony o wysokim poziomie rozwoju (Śląski Południowy, Śląski Zachodni). Warto zaznaczyć, że w kolejnych latach obserwowano stopniowy proces zmniejszania skali różnic między tymi dwiema grupami, co można traktować jako przejaw uruchamiającego się procesu konwergencji w zakresie wyposażenia w infrastrukturę techniczną.

Ryc. 3.3.2. Poziom rozwoju regionów węglowych w aspekcie „infrastruktura techniczna”

Źródło: Opracowanie własne.

Niekorzystna sytuacja WW w analizowanym aspekcie wynikała z relatywnie niskiego poziomu rozwoju kilku elementów uwzględnionych w badaniu. Były to deficyty w zakresie rozwoju systemów kanalizacyjnych, poziomu gazyfikacji oraz pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Z drugiej strony WW wypadła pozytywnie na tle pozostałych regionów węglowych pod względem rozwoju sieci dróg gminnych i powiatowych oraz ścieżek rowerowych. Z kolei w przypadku warunków mieszkaniowych WW prezentowała poziom zbliżony do obserwowanego w pozostałych jednostkach.

Najslabsza pozycja WW na tle regionów węglowych była warunkowana m.in. deficytami w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do długości sieci wodociągowej kształtował się na najniższym poziomie (osiągającym wartość 22), co również potwierdziło wcześniej opisywany, w ramach aspektu „zasoby naturalne i środowisko”, słaby dostęp mieszkańców do oczyszczalni ścieków. Pozostałe regiony w grupie o niekorzystnej sytuacji w zakresie infrastruktury technicznej notowały nieco wyższe wartości (Lubelski – 22, Bełchatowski – 30). W regionach o korzystnej sytuacji wartości te były minimum dwa razy wyższe (np. Dolnośląski Południowy – 63, Śląski Zachodni – 74, Śląski Południowy – 92). Biorąc pod uwagę odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji WW zajmowała w badanym okresie również niekorzystną, przedostatnią

pozycję z udziałem kształtującym się na poziomie 53%. Słabiej pod tym względem wypadł jedynie region Lubelski (44%), natomiast pozostałe regiony odnotowały wartości bliskie przekroczenia lub przekraczające poziom 60%. Na ich tle wyróżniał się region Śląski Centralny, gdzie z kanalizacji korzystało ok. 80% mieszkańców.

Tab. 3.3.3. Klasyfikacja regionów węglowych w aspekcie „infrastruktura techniczna” w latach 2011-2020

RANGI (1 - najlepsza sytuacja, 9 - najgorsza sytuacja)												
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
BE Belchatowski	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		
DP Dolnośląski Południowy	6	6	5	4	4	4	4	4	4	4	6	
DZ Dolnośląski Zachodni	5	5	6	5	6	6	6	6	6	5	5	
LU Lubelski	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	
MZ Małopolski Zachodni	4	4	4	6	5	5	5	5	5	6	4	
ŚC Śląski Centralny	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
ŚP Śląski Południowy	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
ŚZ Śląski Zachodni	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
WW Wielkopolski Wschodniej	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	
SKUPIENIA												
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	klasyfikacja syntetyczna	
BE Belchatowski	N	P	P	N	N	N	N	N	N	P	N	PN
DP Dolnośląski Południowy	P	W	W	P	P	P	P	P	P	W	P	PW
DZ Dolnośląski Zachodni	P	W	W	P	P	P	P	P	P	W	P	PW
LU Lubelski	N	P	P	N	N	N	N	N	N	P	N	PN
MZ Małopolski Zachodni	P	W	W	P	P	P	P	P	P	W	P	PW
ŚC Śląski Centralny	P	W	W	P	P	P	P	P	P	W	P	PW
ŚP Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚZ Śląski Zachodni	W	W	W	W	W	P	W	P	W	W	W	W
WW Wielkopolski Wschodniej	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

WW wypadła również najmniej korzystnie pod względem powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, które obejmowały mniej więcej 35% ogólnej powierzchni regionu. Był to poziom porównywalny jedynie do regionu Belchatowskiego (ok 36%). Pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w pozostałych regionach przekraczało 55%. Liderami pod tym względem były regiony Śląski Południowy (84%) oraz Dolnośląski Zachodni (92%).

Na pozycję WW miał również wpływ niski poziom gazyfikacji. Udział mieszkań z dostępem do gazu sieciowego nie przekraczał tutaj 10%, co stanowiło wartość wielokrotnie niższą niż w pozostałych regionach węglowych. Dla porównania w regionach Lubelskim i Belchatowskim udział mieszkań z dostępem do gazu sieciowego kształtował się na poziomie przekraczającym 30%, a w Dolnośląskim Południowym, Śląskim Centralnym czy Małopolskim Zachodnim osiągał wartości nawet na poziomie ok. 70%.

Kolejny badany element związany z wyposażeniem mieszkań – wyposażenie w ustęp splukiwany, różnicował badane jednostki w stosunkowo niewielkim stopniu. Średnio udziały w tym zakresie wahały się w przedziale 81-98%. W WW odnotowano wartość przekraczającą 91%, czyli więcej niż w regionach takich jak Lubelski (jedyny wyraźniej odstawiający od pozostałych – 81%), Belchatowski (89%), czy Dolnośląski Południowy (90%). W pozostałych jednostkach udział mieszkań wyposażonych w ustęp splukiwany kształtował się na poziomie 95% i więcej.

Również powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę w niewielkim stopniu różnicowała regiony węglowe przyjmując w latach 2011-2020 średnio wartości od 26 do 29 m²/os. WW, podobnie jak 5 innych regionów węglowych, charakteryzowała się powierzchnią użytkową na poziomie ok 26 m²/os. Z kolei pozostałe 3 regiony (Belchatowski, Lubelski, Śląski Południowy) wypadły w tym zestawieniu stosunkowo najkorzystniej – powierzchnia użytkowa mieszkań wynosiła tam 28-29 m²/os.

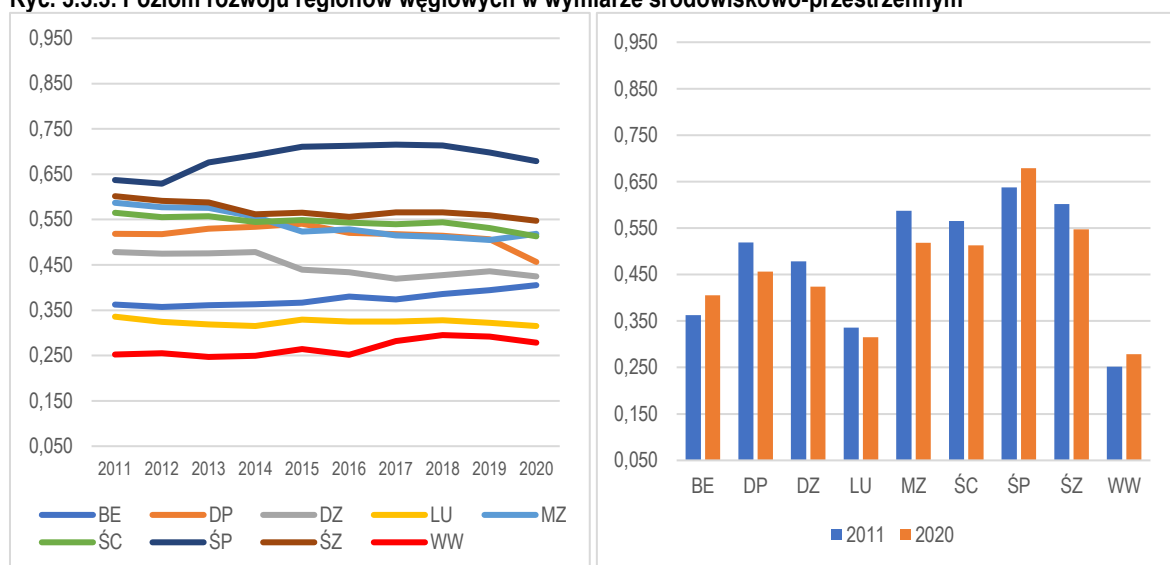
W przypadku elementów związanych z infrastrukturą drogową pozycja WW była relatywnie najkorzystniejsza. I tak w zakresie długości ścieżek rowerowych przypadającej na 10 tys. mieszkańców analizowany region uplasował się na drugiej pozycji z wartością na poziomie ok. 3 km wyprzedzając w minimalnym stopniu region Lubelski. Zdecydowanie lepiej sytuacja kształtowała się jedynie w regionie Belchatowskim (ok. 4,5 km/10 tys. os.). Natomiast pozostałe jednostki charakteryzowały się wartościami w przedziale od ok. 0,6 km/10 tys. os. (Małopolski) do 2,3 km/10 tys. os. (Dolnośląski Południowy).

WW okazała się być liderem w zakresie długości dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej przypadających na 10 tys. mieszkańców. Wynosiła ona średnio 96 km/10 tys. os., co stanowiło wynik o 5 km lepszy niż w drugim w kolejności regionie Lubelskim. Pozostałe jednostki w większym stopniu odstawały od WW – np. region Bełchatowski charakteryzował się wartością na poziomie ok. 73 km/10 tys. os., a Śląski Centralny (ostatni w zestawieniu) odnotował niecałe 30 km/10 tys. os. Należy pamiętać, żeby ostrożnie interpretować te wyniki, które nie do końca odzwierciedlają faktyczny stan dróg, ale w znacznym stopniu są wywołane efektem statystycznym związanym z gęstością zaludnienia poszczególnych regionów. Ponadto w przypadku regionów śląskich sieć drogowa w dużej mierze opiera się na rozwiniętej sieci dróg krajowych i autostrad.

3.3.3. Wymiar środowiskowo-przestrzenny – ujęcie syntetyczne

Poziom rozwoju WW w wymiarze środowiskowo-przestrzennym, w ujęciu syntetycznym, w okresie 2011-2020 można określić jednoznacznie jako niski. Wartości wskaźnika syntetycznego w badanym okresie wahają się w granicach 0,25-0,30, co nie pozwoliło w żadnym roku objętym analizą zakwalifikować WW do klasy regionów o przeciętnym poziomie rozwoju (ryc. 3.3.3, tab. 3.3.4).

Ryc. 3.3.3. Poziom rozwoju regionów węglowych w wymiarze środowiskowo-przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne.

Obserwowaną sytuację należy traktować jako niekorzystną, która może przyczyniać się w dużym stopniu do kształtowania ogólnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Szukając pozytywów, warto zaznaczyć, że sytuacja WW w wymiarze środowiskowo-przestrzennym w badanym okresie uległa niewielkiej, ale jednak poprawie. W przypadku zdecydowanej większości pozostałych regionów (poza Śląskim Południowym i Bełchatowskim) odnotowano spadki. Można zatem z dużą ostrożnością stwierdzić, że w WW uruchomiły się procesy sprzyjające zmniejszeniu dystansu rozwojowego względem pozostałych jednostek referencyjnych w wymiarze środowiskowo-przestrzennym. Warto jednak podkreślić, że zróżnicowanie między regionami węglowymi w rozpatrywanym wymiarze jest zdecydowanie bardziej wyraźne w porównaniu do różnic notowanych dla wymiaru społecznego czy gospodarczego. W głównej mierze wynika to z wysokiego poziomu rozwoju regionu Śląskiego Południowego, który w sposób pozytywny istotnie odstawał od pozostałych jednostek, mimo pewnego spadku obserwowanego od 2018 roku. Sytuacja w WW była stosunkowo najbardziej zbliżona do sytuacji zidentyfikowanej w regionie Lubelskim oraz Bełchatowskim. Te trzy regiony w ujęciu klasyfikacji syntetycznej tworzyły klasę niskiego poziomu rozwoju w wymiarze środowiskowo-przestrzennym.

Pozycja rozwojowa WW w wymiarze środowiskowo-przestrzennym w ujęciu syntetycznym determinowana była wcześniej omówioną jej pozycją rozwojową w dwóch aspektach tego wymiaru: zasoby naturalne i stan środowiska oraz infrastruktura techniczna (tab. 3.3.5). W przypadku zasobów naturalnych i stanu środowiska WW zaliczona została do klasy regionów rozwoju przeciętno-niskiego, natomiast w aspekcie „infrastruktura techniczna” do klasy rozwoju niskiego. Jak już wspomniano pozwoliło to na zaliczenie jej w klasyfikacji syntetycznej w wymiarze środowiskowo-przestrzennym do klasy rozwoju niskiego, do której przynależy również region Bełchatowski i

Lubelski. Warto jednak zwrócić uwagę na różnice między tymi jednostkami. W przypadku regionu Bełchatowskiego sytuacja rozwojowa w aspekcie „zasoby naturalne i stan środowiska” jest relatywnie lepsza niż w WW i regionie Lubelskim (region Bełchatowski należy do klasy rozwoju przeciętnego, a pozostałe dwa do klasy rozwoju przeciętno-niskiego), przy czym tylko region Lubelski notuje w badanym okresie pogorszenie sytuacji rozwojowej w tym aspekcie. Natomiast w aspekcie „infrastruktura techniczna” WW, mimo nieznacznej poprawy, w porównaniu z regionami Bełchatowskim i Lubelskim jako jedyna znalazła się w klasie niskiego rozwoju. Pozostałe dwa regiony zostały włączone do klasy rozwoju przeciętno-niskiego.

Tab. 3.3.4. Klasyfikacja regionów węglowych w wymiarze środowiskowo-przestrzennym w latach 2011-2020

RANGI (1 - najlepsza sytuacja, 9 - najgorsza sytuacja)												
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
BE	Bełchatowski	7	7	7	7	7	7	7	7	7		
DP	Dolnośląski Południowy	5	5	5	5	4	5	4	4	4	5	
DZ	Dolnośląski Zachodni	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	
LU	Lubelski	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	
MZ	Małopolski Zachodni	3	3	3	3	5	4	5	5	5	3	
ŚC	Śląski Centralny	4	4	4	4	3	3	3	3	3	4	
ŚP	Śląski Południowy	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
ŚZ	Śląski Zachodni	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
WW	Wielkopolski Wschodniej	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	
SKUPIENIA											klasyfikacja syntetyczna	
region węglowy	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
BE	Bełchatowski	N	N	N	N	N	N	N	N	N	P	N
DP	Dolnośląski Południowy	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P
DZ	Dolnośląski Zachodni	P	P	P	P	P	P	N	N	P	P	P
LU	Lubelski	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
MZ	Małopolski Zachodni	W	W	W	P	P	P	P	P	P	P	PW
ŚC	Śląski Centralny	W	W	P	P	P	P	P	P	P	P	P
ŚP	Śląski Południowy	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
ŚZ	Śląski Zachodni	W	W	W	P	P	P	P	P	P	P	PW
WW	Wielkopolski Wschodniej	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 3.3.5. Klasyfikacja syntetyczna poziom rozwoju regionów węglowych w wymiarze środowiskowo-przestrzennym

region węglowy		wymiar środowiskowo-przestrzenny		
		ogółem	zasoby naturalne i stan środowiska	infrastruktura techniczna
BE	Bełchatowski	N	P	PN
DP	Dolnośląski Południowy	P	P	PW
DZ	Dolnośląski Zachodni	P	N	PW
LU	Lubelski	N	PN	PN
MZ	Małopolski Zachodni	PW	PW	PW
ŚC	Śląski Centralny	P	P	PW
ŚP	Śląski Południowy	W	W	W
ŚZ	Śląski Zachodni	PW	P	W
WW	Wielkopolski Wschodniej	N	PN	N

Objaśnienia: W – wysoki, PW – przeciętno-wysoki, P – przeciętny, PN – przeciętno-niski, N – niski poziom rozwoju

Źródło: Opracowanie własne.

Rozpatrując wartości poszczególnych wskaźników wykorzystanych w analizie wymiaru środowiskowo-przestrzennego, Wielkopolska na tle wybranych trzech jednostek odniesienia cechuje się zróżnicowaną sytuacją (tab. 3.3.6). Lesistość WW kształtowała się na stabilnym, zdecydowanie niższym poziomie niż w pozostałych jednostkach odniesienia. Relatywnie największe różnice obserwowano w stosunku do poziomu ogólnokrajowego, a najmniejsze do poziomu woj. wielkopolskiego. Lepiej natomiast wyglądała sytuacja w zakresie obszarów prawnie chronionych, WW notowała ich udział wyższy w stosunku do pozostałych jednostek odniesienia, przy czym

największa różnica (kilkanaście punktów procentowych) wystąpiła w stosunku do pozostałych regionów węglowych, mimo że w badanym okresie cechowały się one nieco większą dynamiką zmian w tym zakresie.

Tab. 3.3.6. Wielkopolska Wschodnia na tle regionów węglowych, woj. wielkopolskiego i Polski w świetle wartości wskaźników opisujących wymiar środowiskowo-przestrzenny

Wskaźnik	2011				2020				Dynamika 2011=100			
	WW	GR	WLKP	PL	WW	GR	WLKP	PL	WW	GR	WLKP	PL
NS01	16,5	28,3	25,7	29,2	16,4	28,6	25,8	29,6	99,6	101,0	100,5	101,3
NS03	0,9	0,9	0,8	1,1	0,8	1,7	0,6	1,4	91,6	192,3	80,5	126,0
NS05	36,9	22,7	31,8	32,4	36,6	23,5	29,6	32,3	99,2	103,4	93,1	99,6
NS06	52,3	68,8	63,3	65,7	56,1	76,3	73,2	74,8	107,3	110,9	115,8	114,0
NS08	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	119,6	87,9	97,9	92,7
NS10	7,5	95,7	13,0	23,7	7,0	96,0	16,2	29,5	92,9	100,3	125,0	124,6
NS12	3494,9	111,1	521,2	277,1	2370,3	95,7	366,1	218,7	67,8	86,2	70,3	78,9
NS14	30,5	14,6	4,8	5,7	14,5	11,0	2,8	4,9	47,4	75,4	57,2	84,9
IT01	20,2	44,7	35,1	42,3	24,7	56,3	44,8	51,3	122,4	126,0	127,8	121,3
IT02	49,4	64,9	62,6	63,5	54,3	73,3	72,8	71,5	110,0	112,9	116,3	112,6
IT03	91,1	93,1	95,8	93,2	90,9	92,8	94,7	92,7	99,8	99,7	98,9	99,4
IT04	9,8	61,9	52,1	56,3	10,1	61,7	53,3	55,3	103,3	99,7	102,2	98,2
IT05	24,7	25,3	26,0	25,6	27,9	28,5	29,8	29,2	112,9	112,9	114,6	114,3
IT07	33,3	56,7	16,8	27,2	35,4	63,5	21,2	31,4	106,5	112,0	126,0	115,5
IT08	88,1	46,3	59,4	54,6	105,8	50,3	68,2	63,6	120,0	108,7	114,8	116,4
IT09	1,2	1,2	2,0	1,5	4,6	3,2	6,2	4,5	396,4	266,2	307,9	300,5

Objaśnienia: WW – Wielkopolska Wschodnia, GR – grupa referencyjna ośmiu regionów węglowych, WLKP – woj. wielkopolskie, PL – Polska

Źródło: Opracowanie własne.

Pod względem udziału zanieczyszczeń gazowych zatrzymanych lub zneutralizowanych, pozycja WW osłabiła się w analizowanym okresie, przede wszystkim na tle pozostałych regionów węglowych i Polski. Z kolei w porównaniu do woj. wielkopolskiego sytuację WW można ocenić korzystnie. Warto w tym miejscu zauważyć, że jednocześnie wielkość zanieczyszczeń gazowych na osobę w WW uległa największemu (o ponad połowę) ograniczeniu, co pozwoliło analizowanemu regionowi bardzo pozytywnie wyróżnić się na tle pozostałych jednostek odniesienia.

Biorąc pod uwagę wskaźniki związane z gospodarowaniem zasobami wodnymi (zużycie wody, rozwój systemu kanalizacji, dostępność mieszkańców do systemu kanalizacji), to WW charakteryzowała się relatywnie słabą pozycją względem pozostałych jednostek odniesienia. Generalnie jest to region wybitnie wodochłonny z relatywnie słabo rozwiniętym systemem kanalizacji. Pozytywnym elementem, który warto podkreślić był fakt największej dynamiki zmian WW w latach 2011-2020 w zakresie zmniejszenia zużycia zasobów wodnych o ponad 30%.

W ramach gospodarki odpadami warto zauważyć, że ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku w odniesieniu do liczby mieszkańców w WW kształtowała się na zbliżonym poziomie do wszystkich pozostałych jednostek odniesienia. Obserwowano jednak wyraźniej wyższą dynamikę zmian w tym zakresie. Ilość odpadów zmieszanych w ciągu 10 lat objętych analizą wzrosła w WW o prawie 20% podczas gdy w grupie regionów węglowych, Wielkopolsce i Polsce odnotowano spadki.

Wyposażenie mieszkań w ustęp splukiwany oraz powierzchnia użytkowa mieszkania na jednego mieszkańca nie różnicowały w istotny sposób jednostek odniesienia. WW na ich tle odnotowała minimalnie mniejsze wartości wskaźników. Również wskaźniki dynamiki w tym względzie kształtowały się na zbliżonym poziomie. Elementem silnie różnicującym był natomiast odsetek mieszkań z dostępem do gazu ziemnego. W WW zaledwie 10% mieszkań korzystało z tego typu paliwa, podczas gdy w grupie pozostałych regionów węglowych udział ten przekraczał 60%, a w Wielkopolsce i Polsce 50%.

Kolejnym analizowanym elementem był poziom pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. WW pod tym kątem wypadła znacznie słabiej niż grupa regionów węglowych, ale z drugiej strony przekroczyła o kilkanaście procent udział notowany w Wielkopolsce i o kilka procent udział notowany dla całego kraju. Jednocześnie dynamika zmian w tym zakresie była relatywnie najmniejsza w WW.

WW wypadła natomiast korzystnie w zakresie dróg lokalnych o nawierzchni twardej ulepszonej, dwukrotnie przekraczając poziom obserwowany w innych regionach węglowych oraz notując wartości o kilkadziesiąt km/10 tys. os. większe niż w Wielkopolsce czy Polsce. Dynamiczną poprawę w zakresie infrastruktury drogowej potwierdziła również najwyższa wartość wskaźnika dynamiki obserwowana w WW. Bardzo dynamiczny rozwój wystąpił tu również pod względem sieci ścieżek rowerowych. WW osiągnęła w 2020 roku poziom znacznie wyższy niż pozostałe regiony węglowe, kształtujący się podobnie do obserwowanego w skali całego kraju i niższy w stosunku do poziomu notowanego w Wielkopolsce.

3.4. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej na tle regionów węglowych, kraju i Wielkopolski

Najważniejsze potencjały i bariery rozwojowe WW na tle regionów węglowych, kraju i Wielkopolski zidentyfikowane w toku analizy ilościowej przedstawiono w tabeli 3.4.1.

Wśród zdiagnozowanych potencjałów rozwojowych WW w wymiarze społecznym jest względnie wysoka aktywność obywatelska mieszkańców. Sprzyja ona poprawie zaangażowania społecznego mieszkańców i bezpośrednio wpływa na jakość kapitału społecznego subregionu. Może ona przyczynić się do wzrostu świadomości oraz poparcia społecznego dla przeprowadzenia trudnego procesu transformacji gospodarczej WW. Aktywność mieszkańców przekłada się również na rozwój ekonomii społecznej tworzącej możliwości dla ograniczania groźnego dla subregionu zjawiska pauperyzacji i polaryzacji społecznej mieszkańców. Istotnym potencjałem rozwojowym jest dobry stan zdrowotny kapitału ludzkiego potwierdzony niskimi wartościami wskaźnika śmiertelności na choroby cywilizacyjne. W wymiarze gospodarczym WW wyróżnia się korzystnymi tendencjami w ruchu podmiotów gospodarczych co nie prowadzi do spadku ich liczby. Wyraźnie większa od obserwowanej w pozostałych regionach górniczych liczba nowych podmiotów gospodarczych przy jednoczesnym dużym udziale w ich strukturze przedsiębiorstw z sektora przemysłu i budownictwa oraz usług, tworzą ważne możliwości rozwojowe. Występujące na obszarze WW instytucje otoczenia biznesu mogą potencjalnie tworzyć dobre warunki dla funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw i sprzyjać ich rozwojowi. Co istotne lokalny rynek pracy charakteryzuje się niskim udziałem pracujących w warunkach zagrożenia, co ułatwi proces jego transformacji. Wysokie wydatki JST na transport i łączność tworzą dobre podstawy dla budowania lepszej spójności przestrzennej subregionu. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym WW, pomimo znaczącej ingerencji w środowisko przyrodnicze, charakteryzuje się dużymi udziałami obszarów prawnie chronionych oraz zasobami naturalnymi i dziedzictwa kulturowego, które tworzą podstawę dla rozwoju turystyki na jej obszarze. Korzystne położenie w pobliżu ważnych szlaków komunikacyjnych, przy jednoczesnej dobrze rozwiniętej sieci dróg lokalnych umożliwi poprawę dostępności komunikacyjnej tego obszaru. Dobrze rozwinięty układ sieci osadniczej i jego wielopoziomowa struktura hierarchiczna oraz niski stopień żywiłowej i niekontrolowanej suburbanizacji, przy dobrym stanie zasobów mieszkaniowych mogą wzmacniać jego atrakcyjność jako miejsca życia i pracy dla nowych mieszkańców.

Do barier rozwojowych WW w wymiarze społecznym zaliczyć należy przede wszystkim depopulację. Jest ona powodowana zarówno ujemnymi wartościami przyrostu naturalnego, jak i ujemnym saldem migracji, co skutkuje wzrostem zagrożenia konsekwencjami rosnącego obciążenia demograficznego oraz narastającego deficytu osób w wieku produkcyjnym. Sytuacji nie poprawia ograniczona oferta usług opieki nad dziećmi przejawiająca się niską dostępnością żłobków i przedszkoli. Bardzo niepokojącym faktem jest zaznaczająca się pauperyzacja części mieszkańców, co przy relatywnie wysokim poziomie wynagrodzeń, zwłaszcza pracowników sektora przemysłu energetycznego, prowadzi do niebezpiecznej polaryzacji mieszkańców, która może skutkować negatywnymi konsekwencjami przejawiającymi się w zachowaniach społecznych oraz w wysokim obciążeniu budżetów JST wydatkami na pomoc społeczną. W wymiarze gospodarczym WW wyróżnia się negatywnie relatywnie wysokim poziomem bezrobocia, niskim poziomem przedsiębiorczości, niekorzystną sytuacją finansową JST potwierdzoną wysokimi wartościami otrzymywanej subwencji oraz niskim poziomem atrakcyjności gospodarczej. Ważną barierą rozwoju jest również zróżnicowana sytuacja finansowa mieszkańców. O ile przeciętne wynagrodzenie w WW wyróżnia się pozytywnie na tle Wielkopolski, to jego wartość jest zdecydowanie niższa w stosunku do pozostałych regionów węglowych. Może to prowadzić z jednej strony do obniżenia zainteresowania ze strony inwestorów lokowaniem nowych inwestycji w tej części Wielkopolski, charakteryzującej się wysokimi oczekiwaniami płacowymi na lokalnym rynku pracy, a z drugiej strony może skutkować mniejszymi możliwościami przekwalifikowania pracowników bez wsparcia ze strony programów interwencyjnych. Wszystkie te uwarunkowania prowadzą do wyraźnie zauważalnej, niskiej atrakcyjności obszaru dla inwestorów zagranicznych,

co w obliczu konieczności przeprowadzenia głębokiej transformacji gospodarki w zakresie przemysłu energetycznego tworzy duże zagrożenie. Dodatkowym wyzwaniem jest konieczność sprostania wyższym oczekiwaniom w zakresie zapewnienia dwukrotnie wyższego (30%) wkładu własnego w projektach finansowanych, ze środków europejskich, a także zdecydowanie niższym niż w innych regionach węglowych (poza woj. dolnośląskim) poziomem pomocy regionalnej, co wynika z zaklasyfikowania Wielkopolski do regionów przejściowych UE. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym barierami rozwojowymi WW jest bardzo duży udział powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, wysoka emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych oraz wysoka wodochłonność gospodarki, które są konsekwencją eksploatacji i wykorzystania węgla brunatnego. Watorów środowiskowych tego obszaru nie poprawiają niskie wartości wskaźnika lesistości oraz niski poziom rozwoju systemów kanalizacyjnych i wykorzystania oczyszczalni ścieków. Niepokojąco przedstawiają się również trendy dotyczące gospodarki odpadami, w ramach której obserwuje się wyraźny wzrost udziału odpadów zmieszanych. Pomimo rozwiniętej sieci osadniczej WW charakteryzuje się relatywnie niskim poziomem urbanizacji, co świadczy o ograniczonym potencjale miast tego obszaru i ich znaczeniu jako lokalnych ośrodków wzrostu. Bariera rozwojową WW jest również zagospodarowanie przestrzenne tego obszaru, które poprzez niewystarczający poziom pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego nie zapewnia optymalnych warunków dla kształtowania ładu przestrzennego.

Tab. 3.4.1. Potencjały i bariery rozwojowe Wielkopolski Wschodniej na tle regionów węglowych w Polsce w układzie trzech wymiarów procesu rozwoju społeczno-gospodarczego: społecznego, gospodarczego oraz środowiskowo-przestrzennego

POTENCJAŁY ROZWOJOWE	BARIERY ROZWOJOWE
WYMIAR SPOŁECZNY	WYMIAR SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> wysoki poziom bezpieczeństwa (mała liczba przestępstw i wysoki poziom ich wykrywalności) wysoka i rosnąca aktywność obywatelska (inicjatywy oddolne, rosnąca liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności) relatywnie niski poziom śmiertelności z powodu wybranych chorób (np. chorób krążenia i nowotworów) dobra sytuacja w zakresie członkostwa w instytucjach kultury korzystna sytuacja w zakresie liczby wychowanków placówek socjalizacyjnych (mała liczba wychowanków) 	<ul style="list-style-type: none"> postępujące niekorzystne trendy demograficzne prowadzące do wzrostu obciążenia demograficznego niskie, ujemne wartości wskaźnika przyrostu naturalnego i salda migracji wysoka pauperyzacja i polaryzacja społeczna (liczba osób korzystających z pomocy społecznej) niski poziom uczestnictwa dzieci w wychowaniu żłobkowym i przedszkolnym niski odsetek radnych z wykształceniem wyższym niski poziom aktywności sportowej mieszkańców niski poziom bezpieczeństwa drogowego
WYMIAR GOSPODARCZY	WYMIAR GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> korzystne tendencje w kontekście noworejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON wysoki poziom wydatków na transport i łączność w budżetach JST poprawa warunków pracy skutkująca relatywnie szybkim spadkiem udziału pracujących w warunkach zagrożenia relatywnie niski poziom wynagrodzeń na tle Wielkopolski, Polski i regionów górniczych 	<ul style="list-style-type: none"> niekorzystna sytuacja na lokalnym rynku pracy – wysokie bezrobocie, niekorzystna struktura bezrobotnych niekorzystna sytuacja finansowa JST – relatywnie wysoka wartość subwencji ogólnej, niski poziom finansowania i współfinansowania projektów UE, spadek dochodów z CIT niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej – niski udział kapitału zagranicznego w strukturze gospodarki lokalnej relatywnie najwyższa dynamika spadku udziału kapitału zagranicznego w strukturze gospodarki lokalnej relatywnie niski poziom przedsiębiorczości relatywnie niekorzystne tendencje w zakresie zmian struktury gospodarki na tle regionów węglowych, Wielkopolski i Polski, skutkujące m.in. wysokim zagrożeniem bezrobociem kobiet
WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY	WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY
<ul style="list-style-type: none"> dobrze rozwinięta sieć infrastruktury drogowej, w tym stosunkowo wysoki poziom utrzymania dróg lokalnych i powiatowych o nawierzchni utwardzonej relatywnie dobry stan zasobów mieszkaniowych znaczący udział obszarów prawnie chronionych rozwinięta sieć ścieżek rowerowych 	<ul style="list-style-type: none"> niski poziom urbanizacji niski poziom lesistości niski poziom rozwoju systemów kanalizacyjnych i wykorzystania oczyszczalni ścieków niski poziom gazyfikacji niewystarczający poziom pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wybitnie duża wodochłonność gospodarki dynamiczny wzrost ilości zmieszanych odpadów komunalnych

Źródło: opracowanie własne.

4 Analiza SWOT i podsumowanie

Podsumowanie przeprowadzonej analizy (rozdziały 2 i 3) opiera się na syntezie uzyskanych wyników przy zastosowaniu analizy SWOT opierającej się na identyfikacji najważniejszych silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla rozwoju WW, które uporządkowano w układzie trzech wymiarów procesu rozwoju społeczno-gospodarczego: społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym (tab. 4.1). Mocne strony oraz szanse traktuje się jako pozytywne czynniki, natomiast słabe strony i zagrożenia jako ich negatywne odpowiedniki. Mocne i słabe strony odróżnia się od szans i zagrożeń sposobem ich identyfikacji. Te pierwsze identyfikuje się jako cechy WW (mają charakter wewnętrzny opisujący charakter zasobów endogenicznych WW), a te drugie, identyfikuje się w relacji do otoczenia WW (opierają się na porównywaniu trendów identyfikowanych w WW z trendami obserwowanymi w otoczeniu zewnętrznym WW oraz uwzględnieniu wpływu procesów zewnętrznych na rozwój WW). Na tej podstawie formułuje się wnioski, które wskazują na wewnętrzne potrzeby, bariery oraz potencjały rozwojowe, z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań i trendów rozwojowych, które docelowo służyć będą wypracowaniu m.in. kierunków rozwoju czy typów interwencji rozwojowej na obszarze WW.

Tab. 4.1. Analiza SWOT sytuacji rozwojowej Wielkopolski Wschodniej w świetle przeprowadzonej diagnozy strategicznej w układzie trzech wymiarów procesu rozwoju społeczno-gospodarczego: społecznego, gospodarczego oraz środowiskowo-przestrzennego

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
WYMIAR SPOŁECZNY	WYMIAR SPOŁECZNY
<ul style="list-style-type: none"> korzystna sytuacja ludnościowa w powiecie konińskim (wzrost liczby ludności w wyniku procesów suburbanizacji, dodatnie wartości przyrostu naturalnego i salda migracji) wysoka aktywność stowarzyszeń i związków międzygminnych wykorzystująca umiejętności kooperacji i współpracy JST i innych partnerów wysoka aktywność obywatelska (frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych, inicjatywy oddolne, rosnąca liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności) wysoki poziom bezpieczeństwa (mała liczba przestępstw i wysoki poziom ich wykrywalności) 	<ul style="list-style-type: none"> niekorzystna sytuacja demograficzna związana ze starzeniem się ludności, niskimi, ujemnymi wartościami wskaźnika przyrostu naturalnego i salda migracji (za wyjątkiem powiatu konińskiego) wysoka pauperyzacja i polaryzacja społeczna (wysoka liczba osób korzystających z pomocy społecznej) wysoki udział osób z ograniczoną sprawnością w ludności ogółem oraz brak spójnego systemu oparcia społecznego i rehabilitacyjnego dla osób z ograniczoną sprawnością niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę ochrony zdrowia brak wystarczającej kadry z wykształceniem w kierunkach innowacyjnych, w tym OZE przy niedostatecznej współpracy szkół z podmiotami gospodarczymi niski poziom uczestnictwa dzieci w wychowaniu żłobkowym i przedszkolnym
WYMIAR GOSPODARCZY	WYMIAR GOSPODARCZY
<ul style="list-style-type: none"> relatywnie zrównoważona struktura gospodarcza duży potencjał rolniczy i przetwórstwa rolno-spożywczego stanowiący podstawę rozwoju biogospodarki korzystne tendencje w kontekście noworejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON infrastruktura przemysłu energetycznego wraz z zapleczem wytwórczym i przesyłowym oraz inicjatywami klastrowymi (Zielona Energia – Konin, Czysta Energia – Turek) tworząca warunki dla rozwoju innowacyjnej gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> niekorzystna sytuacja na lokalnym rynku pracy – relatywnie wysokie bezrobocie, niekorzystna struktura bezrobotnych, niekorzystny bilans dojazdów do pracy niski poziom przedsiębiorczości niski poziom innowacyjności gospodarki i wykorzystania nowoczesnych technologii (w tym B+R) niska atrakcyjność inwestycyjna potwierdzona niskim udziałem kapitału zagranicznego w gospodarce lokalnej

<p>WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> korzystne uwarunkowania środowiskowe dla rozwoju energetyki opartej na OZE (energetyka słoneczna, wiatrowa, biomasa, geotermia) dobrze rozwinięta sieć infrastruktury drogowej, w tym dróg lokalnych i powiatowych o nawierzchni utwardzonej oraz przebieg autostrady A2 relatywnie dobry stan zasobów mieszkaniowych znaczący udział obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (np. obszary Natura 2000) równomierne rozmieszczenie głównych miast subregionu 	<p>WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> niski udział powierzchni lasów w powierzchni ogółem słaba jakość gleb duży udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wybitnie duża wodochłonność gospodarki niewielkie zasoby wodne niski poziom rozwoju systemów kanalizacyjnych i wykorzystania oczyszczalni ścieków oraz niski poziom gazyfikacji niewystarczający poziom pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego ograniczona wewnętrzna dostępność infrastruktury kolejowej (w tym brak dostępu do infrastruktury w powiecie tureckim) znaczne obciążenie sieci drogowej związane z dużym natężeniem ruchu
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<p>WYMIAR SPOŁECZNY</p> <ul style="list-style-type: none"> ukierunkowanie środków krajowych i zewnętrznych na realizację zadań w obszarze polityki społecznej (w tym związanych ze sprawiedliwą transformacją) rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa ułatwiająca realizację procesu transformacji regionów węglowych rosnące znaczenie ekonomii społecznej stwarzającej możliwości przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz negatywnym skutkom procesów demograficznych 	<p>WYMIAR SPOŁECZNY</p> <ul style="list-style-type: none"> niekorzystne trendy demograficzne związane ze starzeniem się ludności, ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji (i ich wyjątkowa koncentracja w m. Konin) niekorzystne społecznie następstwa procesu transformacji energetycznej
<p>WYMIAR GOSPODARCZY</p> <ul style="list-style-type: none"> ukierunkowanie zewnętrznych środków interwencyjnych na realizację działań związanych z restrukturyzacją przemysłu wydobywczego i energetycznego ukierunkowanie polityki energetycznej Unii Europejskiej i Polski na rozwój OZE z uwzględnieniem wykorzystania i rozwoju istniejącej infrastruktury energetycznej poprawa niekorzystnej sytuacji na rynku pracy związana z relatywnie niskim poziomem wynagrodzeń na tle Wielkopolski poprawa warunków pracy skutkująca spadkiem udziału pracujących w warunkach zagrożenia rozwój inteligentnych specjalizacji, które pozostaną główną ideą łączącą różne polityki UE i krajowe rozwój powiązań gospodarczych z zagranicą i zróżnicowanie kierunków wymiany międzynarodowej rozwój nowoczesnych technologii i e-gospodarki 	<p>WYMIAR GOSPODARCZY</p> <ul style="list-style-type: none"> możliwość wystąpienia głębokiej i długookresowej recesji gospodarczej stanowiącej konsekwencję konieczności odejścia od wydobycia i spalania węgla brunatnego wynikającej z założeń europejskiej i krajowej polityki energetycznej przynależność Wielkopolski do tzw. regionów przejściowych w perspektywie finansowej 2021-2027 (konieczność zapewnienia wyższego wkładu własnego) narastające pogorszenie sytuacji finansowej JST wzmocnione dodatkowo spadkiem dochodów z CIT oraz wzrostem obciążeń wynikających z wyższego poziomu współfinansowania projektów europejskich spowolnienie gospodarcze niestabilne prawo
<p>WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> ukierunkowanie zewnętrznych środków interwencyjnych na realizację działań związanych z rekultywacją i zagospodarowaniem terenów poprzemysłowych oraz przeciwdziałanie oraz ograniczanie zmian klimatu wzrastająca atrakcyjność lokalizacyjna z uwagi na poprawiającą się dostępność komunikacyjną i korzystne położenie w układzie kluczowych europejskich i krajowych korytarzy transportowych rosnące znaczenie rozwoju działalności rekreacyjno-turystycznych o zasięgu krajowym i międzynarodowym przy wykorzystaniu obszarów naturalnych i zagospodarowanych na te cele obszarów poprzemysłowych 	<p>WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY</p> <ul style="list-style-type: none"> pogłębiające się niekorzystne skutki zmian klimatu (ocieplenie, susze, wzrastająca liczba zjawisk katastrofalnych, problemy hydrologiczne) rosnąca niekorzystna kumulacja liniowego natężenia zanieczyszczeń wzdłuż autostrady A2 pogłębiające się wyzwania gospodarki odpadami przejawiające się w wysokich i rosnących udziałach odpadów zmieszanych atrakcyjność osiedleńcza obszarów znajdujących się w sąsiedztwie WW narastająca nieskuteczność polityki rozwoju w zakresie terytorializacji działań interwencyjnych

Źródło: opracowanie własne.

Silną stroną WW w wymiarze społecznym jest jakość kapitału ludzkiego i kapitału społecznego przejawiająca się w wysokiej aktywności obywatelskiej oraz umiejętności współpracy. Zidentyfikowane cechy tych dwóch kapitałów, postrzeganych we współczesnych procesach rozwojowych za kluczowe czynniki dla kształtowania wewnętrznych potencjałów rozwojowych, stanowią dobre uwarunkowanie dla minimalizacji negatywnych społecznych następstw głębokiego procesu transformacji gospodarczej, przed którą staje WW. Dodatkowo korzystna sytuacja demograficzna w powiecie konińskim może przyczynić się do tworzenia silnego obszaru funkcjonalnego pozytywnie oddziałującego na obszar całego subregionu. Wymaga to jednak zahamowania negatywnych zjawisk demograficznych w Koninie - głównym mieście WW. W wymiarze gospodarczym silną stroną WW jest relatywnie zrównoważona struktura gospodarcza, która wykazuje większą odporność na zjawiska kryzysowe i charakteryzuje się większą podatnością na zmiany transformacyjne. Niewątpliwą przewagą gospodarczą WW jest duży potencjał gospodarczy i przetwórstwa rolno-spożywczego, który może stanowić podstawę dla rozwoju biogospodarki. Nie zmienia to jednak faktu, że występująca w WW infrastruktura przemysłu energetycznego wraz z zapleczem wytwórczym i przesyłowym oraz inicjatywami klastrowymi (Zielona Energia – Konin, Czysta Energia – Turek) tworzy wyjątkowe warunki dla rozwoju innowacyjnej gospodarki w zakresie branż tradycyjnie związanych z tym obszarem. Dodatkowo silną stroną gospodarki WW jest pozytywny, wzrostowy trend dotyczący noworejestrowanych podmiotów gospodarczych, który skutkuje nie zmniejszaniem się ich ogólnej liczebności. Należy go uznać za ważną korzystną cechę gospodarki WW w kontekście możliwości wystąpienia negatywnych konsekwencji odejścia od wydobycia węgla brunatnego i jego wykorzystania w energetyce, co z pewnością będzie skutkowało zasadniczą zmianą dotychczasowych łańcuchów kooperacyjnych na tym obszarze. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym do silnych stron WW zaliczyć należy występujące na jej obszarze korzystne warunki dla rozwoju energetyki opartej na OZE. Gwarantują one bardzo potrzebne możliwości zastępowania w przemyśle energetycznym, stanowiącym jedną ze specjalizacji gospodarczych subregionu, paliw kopalnych innymi źródłami energii przy wykorzystaniu profilu zawodowego wielu pracowników oraz istniejącej infrastruktury przesyłowej. Ważnym atutem WW jest dobry stan zasobów mieszkaniowych oraz dobrze rozwinięta sieć drogowa. Te cechy zasobów wewnętrznych subregionu wraz ze znaczącym, jak na obszar charakteryzujący się szczególnie dużym poziomem antropopresji, udziałem obszarów cennych przyrodniczo budują potencjał osiedleńczy WW. Ma on szczególne znaczenie w aktualnych uwarunkowaniach rozwojowych, w których zmieniają się dotychczasowe trajektorie rozwojowe oraz zmienia się sposób oddziaływania czynników rozwoju. Może to mieć szczególne znaczenie w okresie post COVID-19 budując dodatkową przewagę konkurencyjną WW. Za silną stroną WW uznać należy również równomierne rozmieszczenie w sieci osadniczej głównych miast subregionu, które tworzy warunki dla rozwoju całego subregionu poprzez wzmacnianie ich obszarów funkcjonalnych.

Do słabych stron WW w wymiarze społecznym zaliczyć należy przede wszystkim niekorzystne tendencje demograficzne występujące w znacznej części subregionu (poza powiatem konińskim). Dotyczą one zarówno zmian liczby ludności, jak i struktury ludności według wieku i prowadzą do groźnej dla rozwoju tego obszaru depopulacji. Jest ona efektem bardziej odpływu migracyjnego niż niskich wartości przyrostu naturalnego. Jej następstwem jest postępujący wzrost obciążenia demograficznego stanowiący rezultat rosnącego udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, który musi być uwzględniany w strukturze oferty usług oraz stanowi wyzwanie dla sektora opieki społecznej. Wskazane prawidłowości stanowią istotną barierę rozwojową determinowaną stanem kapitału ludzkiego subregionu. Sytuacji w tym zakresie nie ułatwia również zauważalny deficyt wyposażenia w infrastrukturę zdrowotną, a także wysoki udział osób z ograniczoną sprawnością przy jednoczesnym braku spójnego systemu wsparcia społecznego i rehabilitacyjnego dla tych osób. Negatywną cechą kapitału ludzkiego WW jest również deficyt osób charakteryzujących się wykształceniem pozwalającym na rozwój innowacyjnych działalności gospodarczych, w tym rozwój działalności gospodarczej związanej z OZE. Jest on szczególnie groźny w sytuacji występowania niewystarczającej współpracy szkół z podmiotami gospodarczymi, która mogłaby zmienić ten negatywny stan i zapewnić dostosowanie kwalifikacji i umiejętności pracowników do zmieniających się potrzeb lokalnego rynku pracy. Ważnym deficytem społecznym WW jest zaznaczająca się pauperyzacja, która prowadzi do postępującej polaryzacji społecznej i stanowi dodatkowe wyzwanie u progu głębokiej transformacji gospodarczej, która może przynieść nowe konsekwencje społeczne wymagające podjęcia pilnych działań interwencyjnych. W wymiarze gospodarczym słabe strony subregionu związane są z sytuacją panującą na lokalnym rynku pracy, który wykazuje relatywnie wysoki poziom bezrobocia przy jego niekorzystnej strukturze przejawiającej się wysokim udziałem bezrobotnych z wyższym wykształceniem oraz wyraźnie zaznaczającym się wysokim udziałem długotrwale bezrobotnych. Na tym tle obserwowane niskie wskaźniki przedsiębiorczości oraz niski poziom innowacyjności pogłębiają niekorzystną sytuację gospodarczą WW. Prowadzi

to do obniżenia atrakcyjności inwestycyjnej tego obszaru, co znajduje swoje potwierdzenie w niskich udziałach kapitału zagranicznego w gospodarce lokalnej. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym słabymi stronami subregionu są duży udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych oraz wybitnie wysoka wodochłonność gospodarki lokalnej przynoszące daleko idące konsekwencje ekologiczne naruszające równowagę środowiskową. Prowadzi to do ograniczenia działalności rolniczej oraz stanowi istotne zagrożenie dla obszarów cennych przyrodniczo, które mogą być ważnym elementem budowania przyszłych podstaw rozwojowych subregionu. WW charakteryzuje się ponadto niekorzystną sytuacją w zakresie rozwoju infrastruktury, w tym przede wszystkim kanalizacyjnej i gazowej. Sieć drogowa tego obszaru charakteryzuje się znacznym obciążeniem wynikającym z dużego natężenia ruchu, co z jednej strony zwiększa skalę zanieczyszczenia powietrza, a z drugiej strony prowadzi do znacznego obniżenia jej parametrów technicznych. Zwiększa to poziom antropopresji na środowisko i skutkuje wzrostem zagrożeń w zakresie jakości powietrza oraz zapewnienia jakości wód na tym obszarze. Niekorzystną sytuację środowiskowo-przestrzenną pogłębia niewystarczający poziom pokrycia obszarów WW miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, który nie zapewnia warunków dla poprawy sytuacji w zakresie kształtowania ładu przestrzennego.

Szansę rozwojową WW w dużym stopniu będą determinowane przez zakres europejskiej i krajowej interwencji ukierunkowanej na realizację działań umożliwiających wzmocnienie zielonej i cyfrowej transformacji przy przestrzeganiu założeń sprawiedliwej transformacji. Dodatkowe możliwości będą tworzyły również działania dedykowane dla krajowych OSI – miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze (Turek, Konin, Koło) oraz gmin zagrożonych trwałą marginalizacją (Babiak, Chodów, Olszówka, Przedecz, Wierzbinek i Wilczyn). W wymiarze społecznym dodatkowo za szczególne ważne uznać należy możliwość wykorzystania środków Funduszu Sprawiedliwej Transformacji w celu łagodzenia negatywnych społecznie, gospodarczo i środowiskowo konsekwencji transformacji gospodarczej związanej z dążeniem do stanu neutralności klimatycznej m.in. poprzez odchodzenie w energetyce od spalania węgla brunatnego. W procesie tym ważną rolę odgrywa świadomość społeczna. Obserwowany wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa stanowiący konsekwencje ukierunkowania polityki edukacyjnej oraz polityki informacyjnej w Europie i Polsce tworzy dodatkowe szanse na skuteczne przeprowadzenie niełatwego procesu zmian. Również upowszechnienie w polskim społeczeństwie idei i zasad ekonomii społecznej stwarza możliwości rozszerzenia tego rodzaju działalności na obszarze WW, co może w dużym stopniu ograniczyć groźne dla subregionu zjawiska pauperyzacji i polaryzacji społecznej mieszkańców. W wymiarze gospodarczym dodatkowe szanse rozwojowe WW buduje dostęp do zewnętrznych środków interwencyjnych przeznaczonych na restrukturyzację przemysłu wydobywczego i energetycznego. Ważną rolę odgrywa fakt koncentracji środków wzmacniających dywersyfikację struktury produkcji energii i zwiększania w niej udziału OZE. Dotyczy to interwencji publicznej finansowanej zarówno z europejskich, jak i krajowych środków publicznych, które mogą uzupełniać ograniczone i niewystarczające lokalne zasoby finansowe. Za szansę rozwojową w wymiarze gospodarczym uznać należy również wzrost konkurencyjności regionu poprzez inteligentne specjalizacje, rozwój nowoczesnych technologii i e-gospodarkę, rozwój wymiany międzynarodowej, a także poprawę warunków pracy na lokalnym rynku pracy WW, która znajduje swoje potwierdzenie w zasadniczym spadku udziału osób pracujących w warunkach zagrożenia. Szansą dla lokalnego rynku pracy jest również możliwość przyciągnięcia nowych inwestorów wykorzystujących relatywnie niski poziom oczekiwań płacowych. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym wspomniane ukierunkowanie europejskiej i krajowej polityki rozwoju tworzy warunki dla kompleksowej rekultywacji i zagospodarowania terenów poprzemysłowych tworząc nowe możliwości rozwojowe WW. Ich wykorzystanie może mieć szczególne znaczenie w kontekście zaznaczających się trendów rozwoju działalności rekreacyjno-turystycznych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, bazujących na wykorzystaniu obszarów naturalnych i zagospodarowanych na te cele obszarów poprzemysłowych. Ważną rolę w procesie zmian środowiskowo-przestrzennych subregionu odegrać mogą również środki przeznaczone na przeciwdziałanie i ograniczanie zmian klimatu, które stanowią zasadniczą część „earmarkingu” europejskich środków publicznych w perspektywie budżetowej 2021-2027. Szans rozwojowych WW upatrywać należy również we wzrastającej atrakcyjności lokalizacyjnej jej obszarów, która będzie stanowić konsekwencję poprawiającej się dostępności komunikacyjnej i korzystnego położenia w układzie kluczowych europejskich i krajowych korytarzy transportowych.

Wśród zagrożeń dla dalszego rozwoju WW na wstępie należy zwrócić uwagę na rosnące bariery instytucjonalne. Wynikają one z możliwych decyzji politycznych, prawnych i operacyjnych podejmowanych zarówno na szczeblu europejskim, jak i krajowym i regionalnym, które mogą ograniczać realizację zaplanowanych działań interwencyjnych w ramach programowanej polityki rozwoju. W wymiarze społecznym najważniejszym zagrożeniem jest możliwość wystąpienia dalszej depopulacji subregionu oraz pogłębienia się stopnia pauperyzacji i polaryzacji społecznej mieszkańców, której skala będzie zasadniczo większa w stosunku do innych obszarów Wielkopolski.

Wpływ na kształtowanie tego niekorzystnego trendu może mieć rosnąca skłonność mieszkańców do zmiany miejsca zamieszkania obserwowana zarówno w Europie, jak i w Polsce. Spadek jakości i warunków życia mogący wystąpić w konsekwencji przeprowadzenia transformacji przemysłu energetycznego stanowi ważne zagrożenie dla uzyskania społecznego poparcia dla realizacji tego procesu. Może ono być wzmacniane niekorzystnymi uwarunkowaniami uzgodnień dotyczących procesu sprawiedliwej transformacji prowadzonych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. Brak poprawy sytuacji w zakresie opieki nad dziećmi, zaznaczający się wyraźnie w WW na tle jej otoczenia, dodatkowo może pogłębiać tendencje do odpływu ludności. Fakty te mogą skutkować ucieczką wykwalifikowanych pracowników oraz osób wchodzących na rynek pracy i pogłębić zagrożenie dalszą depopulacją WW. W wymiarze gospodarczym obok negatywnych konsekwencji wspomnianej już możliwości wystąpienia głębokiej recesji gospodarczej, stanowiącej konsekwencję konieczności odejścia od wydobycia i spalania węgla brunatnego podyktowanej realizacją europejskiej i krajowej polityki energetycznej, wskazać należy na zagrożenie pogorszenia i tak nienajlepszej już sytuacji finansowej JST. Wynika ono z konsekwencji fiskalnych determinowanych uwarunkowaniami zewnętrznymi zmian gospodarczych prowadzących do obniżenia wielkości dochodów z podatku CIT trafiającego do budżetu samorządu terytorialnego, co może zasadniczo zmienić możliwość podejmowania wyzwań inwestycyjnych, ale również realizację zadań bieżących JST. Jest to szczególnie niebezpieczne w związku z dodatkowym wyzwaniem jakim jest konieczność sprostania wyższym oczekiwaniom w zakresie zapewnienia dwukrotnie wyższego (30%) wkładu własnego w projektach finansowanych, ze środków europejskich, co wynika z zaklasyfikowania Wielkopolski do regionów przejściowych UE. Zagrożenia w wymiarze środowiskowo-przestrzennym odnoszące się do środowiska przyrodniczego związane są z dalszym nasileniem globalnych zmian klimatu, które będą skutkowały zjawiskami ocieplenia, suszami i wzrastającą liczbą sytuacji katastrofalnych, co w powiązaniu z lokalnie występującymi problemami hydrologicznymi może prowadzić do stanu klęski ekologicznej ograniczającej proces rozwoju gospodarczego. Narastającym zagrożeniem środowiskowym jest też rosnąca emisja liniowa zaznaczająca się wzdłuż autostrady A2. Obserwowane i przewidywane zwiększenie ruchu na tym głównym europejskim i krajowym szlaku komunikacyjnym może pogłębić tę niekorzystną sytuację. Niepokojąco przedstawiają się również trendy dotyczące gospodarki odpadami, w ramach której obserwuje się wyraźny wzrost udziału odpadów zmieszanych. Sytuacji rozwojowej WW nie ułatwia także relatywnie lepsza atrakcyjność osiedleńcza obszarów znajdujących się w sąsiedztwie subregionu. Narastające zagrożenie przestrzenne dotyczy również terytorializacji polityki rozwoju i jej dotychczasowej nieskuteczności w zakresie działań ograniczających nierówności terytorialne i przestrzenną koncentrację problemów rozwojowych na obszarze WW. Ograniczone efekty dotychczasowej interwencji rozwojowej mogą w znacznym stopniu być następstwem braku uwzględnienia w jej programowaniu wewnętrznych różnicowań rozwojowych i dostosowaniu dedykowanych działań zgodnie z podejściem polityki rozwoju zorientowanej terytorialnie.

Bibliografia

- Analiza gospodarcza regionu Wielkopolski Wschodniej pod kątem realizacji procesu sprawiedliwej transformacji, w tym transformacji energetycznej. Fundacja InStrat na zlecenie Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie, styczeń 2021.
- Analiza zróżnicowania wewnątrzregionalnego województwa wielkopolskiego. Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Departament Polityki Regionalnej, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, maj 2018 r., Poznań.
- Czasoprzestrzenna analiza zmian lokalnego rynku pracy podregionu konińskiego w konsekwencji sprawiedliwej transformacji, Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, maj 2021, Poznań-Konin.
- Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej województwa wielkopolskiego 2019. Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Departament Polityki Regionalnej, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, wrzesień 2019 r., Poznań.
- Diagnoza dla Wielkopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025. Obserwatorium Integracji Społecznej działające w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, 2021, Poznań.
- Diagnoza dla Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób z Ograniczoną Sprawnością na lata 2021-2025. Obserwatorium Integracji Społecznej działające w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, 2021, Poznań.
- Diagnoza dla Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób Starszych na lata 2021-2025. Obserwatorium Integracji Społecznej działające w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, 2021, Poznań.
- Diagnoza dla Wielkopolskiego Programu Wspierania Rodziny, Systemu Pieczy Zastępczej i Adopcji na lata 2021-2025. Obserwatorium Integracji Społecznej działające w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, 2021, Poznań.
- Dutkowski M., 2004. Problemy diagnozowania obszarów rozwoju regionalnego i lokalnego w Polsce. Rozprawy i Studia Uniwersytetu Szczecińskiego, t. 551.
- Dyba W., Kania A., Piniarski W., 2021. Kłustry w województwie wielkopolskim 2020. Publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Poznań.
- Europejski Zielony Ład. Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Komisja Europejska, 2019, COM (2019/640), (11.12), Bruksela.
- Hetmański M., Kiewra D., Iwanowski D., 2021. Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej – diagnoza i wytyczne, Fundacja WWF Polska, Warszawa.
- Hołub-Iwan J., Orsa-Chomiak I., Terlecki M., Gutta K., Gutta T., Gozdek P., 2019. Stan i perspektywy rozwoju inteligentnych specjalizacji w subregionie konińskim. Raport końcowy badania. <http://iw.org.pl/stan-i-perspektywy-rozwoju-inteligentnych-specjalizacji-w-subregionie-koninskim-raport/>, dostęp: 10.12.21.

- Kitchin, R., Lauriault, T. P., McArdle, G., 2015. Knowing and governing cities through urban indicators, city benchmarking and real-time dash-boards. *Regional Studies, Regional Science*, 2(1), 6-28.
- Koncepcja Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej. ARR Transformacja Sp. z o.o, luty 2021, Konin.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. wrzesień 2019r., Warszawa.
- Lisowska R., Grabowski J, 2011. Instytucje otoczenia biznesu w województwie wielkopolskim 2021. Publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Poznań.
- Luque-Martínez, T., Muñoz-Leiva, F., 2005. City benchmarking: a methodological proposal referring specifically to Granada. *Cities*, 22(6), 411-423.
- Plan Przestrzennego Zagospodarowania Województwa Wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+. Samorząd Województwa Wielkopolskiego, Załącznik nr 1 do uchwały nr VI/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r., Poznań.
- Pszczółowski T., 1978. Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Raport dotyczący procesu transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. PwC we współpracy z Dyrekcją Generalną ds. Wspierania Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej, 7 czerwca 2021 roku.
- Strategia na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040. Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, marzec 2021, Poznań.
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 14 lutego 2017 r., Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, luty 2017, Warszawa.
- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku. Samorząd Województwa Wielkopolskiego, 27 stycznia 2020 roku, Poznań.